

खरध्वस्त्रिं पु० खरं खरनामानं रात्सं ध्वंसयति धनुसं गिच
गिति । रामे ।

खरनादिनी स्त्री० खरं नदति नद-गिति । रेणुकानामगम्भद्रये
खरपत्र पु० खराणि पत्राण्यस्य । शाकद्रुमे, मरुचके, अल-
पत्रतलसाश्च । गोजिह्वायां स्त्री० टाप् ।

खरपत्रक पु० खरपत्र+संज्ञायां कन् । तिलकद्रुमे ।

खरपादाका स्त्री० खरैः पादैर्मूलैराढाः । कपिलद्रुमे ।

खरपुष्पा (प्री) स्त्री० खराणि पुष्पाण्यस्याः वा ङीप् । वर्ष-
राशाके (वावुङ् तलसी) ।

खरमञ्जरी स्त्री० खरा मञ्जरी यस्या गौरा० ङीप् । अपामार्गे
खरवल्लीका स्त्री० खरा वल्ली सैव सार्धं कन् । नागवल्गाम्
(पान) । [गर्हभग्ने] । कर्म० उपगन्ते ।

खरशब्द पु० खर उपः शब्दोऽस्य । कुररखने । इत०
खरस्थान् पु० खरः स्तब्धोऽस्य । प्रियालद्रुमे । खर्जूया स्त्री०
खराश्वा स्त्री० खरैरस्थते भुज्यते अश-व । मयूरशिखायाम्
(रुद्रजटालता) ।

खर पु० खन-जु रसानादेशः । दर्पे, अश्वे, दन्ते, कामदेवे
श्वेतवर्णे च । श्वेतवर्णवति, निषिद्धरुचौ, निर्बोधे, क्रूरे च
त्रि० पतिस्वरायां कथायां स्त्री० । [अखर्ज्जित् ।

खर्ज्जि व्यधायां अक० मार्ज्जने सक० पर० सेट् । खर्ज्जति
खर्ज्जन न० खर्ज्ज-ल्युट् । कण्डूगणे । [रीड्रुमे च ।

खर्ज्जु (जुं) स्त्री० खर्ज्ज-उ वा जङ् । कण्डूयने, कीटभेदे, खर्ज्जु-
खर्ज्जु (जुं) पु० खर्ज्जु (जुं) कण्डूयनं हन्ति हन-ठक् ।
चक्रमर्द्धे, (दादमर्द्धे) अर्कद्रुमे च ।

खर्ज्जूर पु० खर्ज्जुं राति स्मग्ने कण्डू ददाति । कीटभेदे
(खयापोका) (खेजूर) द्रुमभेदे पु० स्त्री० । स्त्रीले ङीप् ।
ततफले, कृष्ये च न० ।

खर्जू दंशने भ्वा० पर० सक० सेट् । खर्ज्जति अखर्ज्जति ।

खर्पर पु० कर्परगन्धत् पु० खलम् । तस्करे, धूर्ते, भितापात्रे
कपात्रे भिन्नरुस्यखण्डे च । भातभेदे, तत्खाज्जनभेदे च न०

खर्ब (ब) गतौ भ्वा० पर० सक० सेट् । खर्ब (ब)ति अखर्ब (बी)त् ।

खर्ब (ब) पु० खर्ब (ब)-अच् । कुञ्जे, तिथिभेदे, संख्याभेदे (सह-
स्रकोटौ) "अबुदमज्ज" खर्बनिखर्ब"मिति लीलानती
तस्मैस्थति च । नीचे, वामने च त्रि० ।

खर्ब (बी)ट् पु० खर्ब (ब) अट् । "एकतो यत् त यामो नगरं
चैकतः स्थितम् । मिथं त खर्ब (बी)टोनाम नदीगिरिसमा-
कुञ्ज" इत्युक्तचिह्ने यामे ।

खर्बशाख त्रि० खर्बा शाखाः हस्तपादादयोऽस्य । वामने,

खर्बशाखावति द्रुमे पु० ।

[लताफलभेदे ।

खर्ब (बी)ज न० खर्ब (ब) ज तस्याः जायते जन-ङ । (खरसज)
खर्ब गङ्गे भ्वा० पर० अक० सेट् । खर्बति अखर्बति ।

खल चलने खलने च भ्वा० पर० अक० सेट् । खलति अखालीत्
खल न० खल-अच् । धान्यमर्द्धनस्थाने, (खामार) भुवि, तिल
कल्के च (खडल) । नीचे, अधमे, क्रूरे च त्रि० । खे लीयते
ली-ङ । स्तब्धे । खं वर्णतः लाति ला-क । तमालद्रुमे ।

खलति पु० खल सञ्चलने अति घृ० । इन्द्रमुद्रोगे (माधार
टाक) तद्वति त्रि० । [फराष] ।

खलपू त्रि० खलं भूमिं पुनाति पू-क्लिप् । स्थानोधोपकारिणि
खलाधारा स्त्री० खल आधारे यस्याः । (तेलापोका) तैल-
पायिकायाम् ।

खलि पु० खल-इ । तैलकीट्टे (खडल)

खलि (ली)न पु० न० खे सुखच्छिद्रे लीनं घृ० वा हस्तः । अत्र
सुखस्यायां कविकायां (कङ्किष्वाल)

खलिनी स्त्री० खलानां धान्यमर्द्धनस्थानानां समूहः इति ।
धान्यमर्द्धनस्थानसंघे । [मत्स्यभेदे ।

खलिश पु० खे आकाशे जलाद्रूर्ध्वभागे लिशति क । (खलचा)
खलीकार पु० अखलं खलं करोति चि-क-घञ् । अपकारे
तत्करणे हि अखलोऽपि खलो भवति ।

खल अय्य० खल-उ । प्रश्ने, सान्त्वने, वीक्ष्वायां, माने, निषेधे,
अनुनये, वाक्यस्य भूषणपूरणयोः, निश्वसे, जेतौ च ।

खलेकपोत पु० खले धान्यमर्द्धनस्थाने यमा कपोता वृणपत्
पतन्ति एवं विशेषणानामेकत्वं युगपदन्वयकूपे न्यायभेदे ।

खलेवाली स्त्री० खले वात्यन्ते वात्यन्ते दृषभा यस्याः । गण-
मर्द्धनभूमिसमूहस्य काष्ठे (मिटिकाठ) ।

खल्या स्त्री० खलानां समूहः यत् । धान्यमर्द्धनस्थानसमूहे ।

खल्य पु० खलतीति क्तिप् खलत् लाति ला-क । वस्तभेदे, कर्मणि,
गर्त्ते, चातके, हतौ (मशक) औषधमर्द्धनपात्रे च (खल)

खल सम्प्रतिपत्तिवितयोः-प्रादुर्भावे, क्त्वा० पर० अक० सेट् ।
खलति अखलीत्-अखलीत् । [हिमे (ओस) ।

खलाय न० इत० । राज्यां आकाशात् निश्चिन्दिनि जले
खल्य पु० देशभेदे, हिमालयप्रान्तैकदेशे, तद्देशस्य 'शबकैस्तु
क्रियाक्षोपादिभिः चत्विजजातयः । दृषत्तलं गता इत्युप-
क्रम्य ननुना दर्शिते पतिते चत्विजभेदे च ।

खुप्र वधे भ्वा० पर० सक० सेट् । खपति । अखलीत्-अखलीत्

खुस पु० खानि इन्द्रियाणि स्थिति निश्चयीकरोति सो-क ।
(खोस) (पाण्डु) रोगभेदे ।

खस्खस् पु० (पोस्) नामकफलके द्रुमभेदे यस्य निर्वासः
 सहफेनः (आफिड) ।
 खाजिक पु० खे आकाशे वीयते अज-वज् खाजोगतिः सोटखा-
 स्ति ठन् । लाजेषु (खड) ईषद्वायुयोगे हि तेषामाकाशगतिः
 खटि पु० स्त्री० खट-इत् । शबरये । स्त्री० वा ङोप् असङ्गहे ।
 खाण्डव पु० इन्द्रप्रस्थनगरसन्निधेय वने ।
 खात न० खन-क्त । गर्ते, पुष्करिण्यादौ च 'पूस्' खातादि-
 कर्म चेति कृतिः ।
 खातक पु० खन-वज् खार्धे कन् (खाइ) परिखायाम् । खात
 इव कायति कै-क । अधमणै (सखी) 'खात(द)को-
 वित्तहीनः स्थावृत्तको वित्तवान् यदीति' कृतिः ।
 खातभू स्त्री० खातस्व भूः स्थानम् । परिखायाम्, अल्पभूमे च ।
 खाद भक्षणे भा० पर० सक० सेट् । खादति अखादीत् ।
 खादक पु० खादति खाद-ण्वल् । कृष्णपादके अधमणै
 'खादकोवित्तहीनः खादि'ति कृतिः । भक्षके लि० ।
 खादिर लि० खदिरस्य विकारः अज् । खदिरकाष्ठनिर्मिते
 यूपदौ 'खादिरे पशु' वधाति खादिरं कीर्यकामश्चेति
 कृतिः । खदिरनिर्वासे (खएर) पु० ।
 खारि(री) स्त्री० खमाराति रा-क गौरा० ङीप् वा वृत्तः ।
 द्रोणचतुष्टयकूपे धार्यादिमानभेदे ।
 खारीक लि० खार्याम् वापः, खारीपरिमाणस्य वा ईकज् ।
 खारीभित्ताद्यवपनयोग्ये कोले, खारीमिते धान्यादौ च ।
 खिट भवे भा० पर० अक० सेट् । खेटति अखेटीत् ।
 खिद् दैचे दिवा० रुधा० च आत्म० अक० अनिट् । खिद्यते
 क्षिप्ते अक्षिप्त । खिन्नः । [खिन्दतः] । अखेखीत् खिन्नः
 खिद् परिधाने तदा० पर० अक० अनिट् सुचादि । खिन्दति
 खिन्न लि० खिद-क्त । दैव्युक्ते, अलसे, खेदयुक्ते च ।
 खिल कण्ठ आदाने तदा० पर० सक० सेट् । खिलति अखेलीत् ।
 खिल लि० खिल-क । हलादिना अकृष्टे कोलादौ शारतः
 संजिप्ते पूर्वलातुक्तपरिधिषे, यथा कृष्णदेवादौ श्रीसूक्तम्,
 यजुर्वेदे शिवसंकल्पादि, महाभारते हरिवंशः । खिलेषु चरि
 वंश इति पुष्पिकाव्याख्याने 'खिलो नारायणः मोक्तवद्
 गुणा इषवः कृता इति नीलकण्ठे नोक्तेः नारायणे च ।
 खु धनौ भा० आत्म० अक० अनिट् । खवते अखोट ।
 खुज लोभे भा० पर० सक० सेट् । खोजति अखोजीत् ।
 खुज्जाक पु० खुज-आक पु० । देवताडहणे । [खिड
 खुड अञ्जे इदित् भादि० आत्म० अक० सेट् । खुखते अखु
 खुड भेदने चुरा० उभ० सक० सेट् । खोडयति-ते अचुखोडत्-त

खुड भेदने चुरा० उभ० इदित् सक० सेट् । खुखयति-ते अचुखुखत्-त
 खुर विखेखने तदा० पर० सक० सेट् । खुरति अखोरीत् ।
 खुर पु० खुर-क । खनांमखाते पशूनां शफे, कोलदले, नखी-
 नामगन्धद्रव्ये, नापितास्ते, खटादीनां पादे च (खुरा) ।
 खुरक पु० खुर इव कायति कै-क । तिलहणे ।
 खुरणस्(स) लि० खुर इव नासिकाऽस्य नसादेशः वा
 अन्यलोपः खलञ्च । चिपिटनासिके ।
 खुरली स्त्री० खुर इव लाति ला-क गौरा० ङीप् । शराभ्यासे
 खुरालिक पु० खुराणामालिभिः कायति प्रकाशते कै-क ।
 (भाङ्) नापितास्त्रभाण्डे, नाराकास्ते, उपधाने च ।
 खु(खू)ई क्रीडायां भा० आ० अक० सेट् । खु(खू)ईते अखु(खू)ईष्ट
 खेचर पु० खे चरति चर-ट् अलुक् स० । शिवे, सूर्यादिपद्मे,
 विद्याधरे च स्त्रियां ङीप् । 'चित्तं हरति खे यस्मात्
 जिह्वा हरति खे गता । भुवोरन्तर्गता जिह्वा खेचरी
 नाम सङ्घिकेति' तन्मोक्तो सुद्रामभेदे स्त्री० ।
 खेट भोजने अद० चु० उभ० सक० सेट् । खेटयति ते अखिखेटत् त
 खेट पु० खेटति । सूर्यादिपद्मे, 'यस्मिन्ने स्तिताः खेटा'
 इति ज्योतिषम् । कफे, रामभेदे च । न्यायायां पु० न० ।
 अधमे लि० । कर्माणि दहे च न० । [दुर्गाध्यानम् ।
 खेटक पु० खेट-ण्वल् । फलके (ढाल) खेटकं पूर्णवापश्चेति
 खेड भोजने अद० चु० उभ० सक० सेट् । खेडयति ते अखखेडत् त
 खेद पु० खिद-घञ् । शोके, अवसन्नतायाञ्च ।
 खेदिनी स्त्री० खेदयति खिद णिच् णिनि । अशनपूर्णाङ्गुमे
 खेय न० खन-यत् । परिखायाम् (गडखाइ) खननीये लि० ।
 खेल चालने गत्याञ्च भा० पर० सक० सेट् । खेलति अखेलीत् ।
 आविखेलत् त । [शरिफलके स्त्री०
 खेलन न० खेल-ल्युट् । क्रीडायाम् । आधारे ल्युट् ङीप् ।
 खेला स्त्री० खेल-य । क्रीडायाम् ।
 खेव सेवने भा० आ० सक० सेट् । खेवते अखेष्टि अविखेवत ।
 खेसर पु० खे आक पादव शंभ्रगामित् चरति ख-ट् अलुक्
 स० । गर्हभादकीजाते अत्राङ्गईभीज ते वा अक्षतरे पशुभेदे
 खे स्थैर्ये अक० खनने हिंसायाञ्च सक० भा० पर० अनिट् ।
 खायति अख-सीत् ।
 खोट गतिप्रतिघाते भा० पर० सक० सेट् । खोटति अखोटीत् ।
 खोट क्षमे अद० चु० उभ० सक० सेट् । खोटयति ते अचुखोटत् त
 खोटि(टी) स्त्री० खोट-इ वा ङोप् । चतुरायां स्त्रियां पाल-
 ङीहणे च । [अचुखोडत् त
 खोड गतिप्रतिघाते भा० पर० सक० सेट् । खोडति अखोडीत् ।

खोड लेपे अद० सु० उभ० सक० सेट । खोडयति ते अचुखोडत् त
खोड लि० खोड गतिप्रतिघाते अच् । खड्गे । (खोंडा) ।

खोर गतिवैकल्ये स्वा० पर० सक० सेट । खोरति अखोरीत्
अचुखोरत् त । [अचुखोर्लत् त

खोर्ल गतिवैकल्ये स्वा० पर० सक० सेट । खोर्लति अखोर्लीत्
खोर(ल) लि० खोर(ल) अच् । खड्गे ।

ख्यात लि० ख्या-क्त । ख्यातिवृत्ते, कथिते च । [अख्यत् ।

ख्या कथने अदा० पर० सक० सेट । आर्द्धधातुकमातृविषयोऽयम् ।

ख्याति स्त्री० ख्या+क्तिन् । प्रशंसायाम्, प्रसिद्धौ, कथने च

ग

ग पु० गै-क । गन्धर्व, गणेशे, छन्दोपन्योक्ते एकगुरुवर्णे च ।

गगन न० गम-युच् गोऽन्तादेशः । शब्दं प्रासादिकम् । आकाशे ।

गगनध्वज पु० गगनस्य ध्वजश्च । मेघे, सूर्ये च ।

गगनेचर पु० गगने चरति चर-टक् । सूर्यादियज्ञे, नक्षत्रे च
गग्ध हृदने स्वा० पर० सक० सेट । गग्धति अगग्धीत् ।

गङ्गा स्त्री० गम-गन् । खनामख्याते नदीभेदे ।

गङ्गाज पु० गङ्गायां जायते जन-ड । भीष्मे, कार्तिकेये च

स हि अन्यौ निषिक्तस्य शिववीर्यस्य शोढमशक्यतया अ-

ग्निना गङ्गायां संक्रमणे तस्माज्जात इति पुराणकथा ।

गङ्गाधर पु० गङ्गां धरति धृज्-ऊच् इत० । शिवे, स हि

जटायां तामधारयदिति पुराणम् । सधृष्टे च ।

गच्छ पु० गम-श् । दुर्गे, लीलावतीप्रसिद्धे अङ्गभेदे च ।

गज भेदे खने च स्वा० पर० अक० सेट । गजति अगाजीत्-अगजीत्

गज खने स्वा० इदित् पर० अक० सेट । गजति अगज्जीत् ।

गज पु० गज-अच् । हस्तिनि, अष्टसंख्यायां दिग्गजानामष्ट-

त्वात् तथात्वः । 'अरक्षीनां शतान्यष्टावैकपञ्चविकानि च ।

गजप्रभाणमाख्यातमित्युक्ते 'साधारणनवान्मुल्या लिंशदङ्ग-

लिको गज' इत्युक्ते च परिमाणभेदे, ज्योतिषोक्ते वास्तु-

भेदे, वैद्यकोक्ते गजपुटाख्ये गर्भभेदे च ।

गजच्छाया स्त्री० 'यदेन्दुः पिशदेपले सूर्यश्चैव करे स्थितः ।

याम्या तिथिर्भवेत् सा हि गजच्छायेति कीर्त्तितेत्युक्ते,

'कृष्णपक्षे तयोदयां मघासिन्दुकरे रविः । यदा तदा

गजच्छायेत्युक्ते च योगभेदे 'द्विगुणा ह्यात्मनः शब्दा दश-

स्यादपराङ्मुखी गजच्छायेति सा प्रोक्तेत्युक्ते दशापराङ्मुखी च

गजता स्त्री० गजानां समूहः तल् । हस्ति समूहे ।

गजदन्त पु० गजस्य दन्ताविव दन्तावस् । गणेशे । हस्तिदन्त-

तस्य दन्तवति लि० । इत० करिदन्ते पु० ।

गजपिप्पली स्त्री० गजोपपदा पिप्पली शाक० । खनामख्या-

तायां पिप्पल्याम् । [इत्युक्ते औषधपाकार्थं गर्भभेदे ।

गजपुट पु० 'हस्तप्रमाणो गर्तो यः पुटः स तु गजाङ्गव'

गजप्रिया स्त्री० इत० । शल्लकीद्रुमे । [लायाम् (हातिशाला)

गजवन्धनी स्त्री० गजा बन्धनेऽव ल्युट् ङीप् । हस्तिबन्धनशा-

गजभक्ष्या स्त्री० गजैर्भक्ष्या । शल्लकीद्रुमे ।

गजवल्लभा स्त्री० इत० । वज्रवीजायां गिरिकदल्यां, शल्लकाञ्च

गजसाङ्ग्य न० गजेन हस्तिनामकट्टप्रेषणं कृत्वा आङ्ग्यो

यस्य । हस्तिनापुरे (दिङ्गि) । [हस्तिपालके

गजाजीव पु० गजैस्तत्पालनादिभिराजीव्यते जीव-अच् ।

गजानन पु० गजस्यैवाननं यस्य । गणेशे स हि शनिदृष्ट्या

द्विदमस्तकः पश्चात् गजमस्तकेन तन्मुखमिति पुराणम् ।

गजारोह पु० गजमारोहति रूढ-अच् । हस्तिपाले (माङ्गत)

गजा(द)ग्रान पु० गजैरश्व(द्य)ते कर्मणि ल्युट् । अश्वस्य

द्रुमे । शल्लकायां स्त्री० ङीप् । [गजाङ्ग्यमथत्य

गजाङ्ग न० गजसंहिता आङ्गावस्य शाक० । हस्तिनापुरे ।

गजेष्टा स्त्री० गजानामिष्टा । विदार्थ्याम् (भूमिकुष्माण्डे)

गञ्ज पु० गजि-अच् । अवचायां । आधारे घञ् । भाण्डा-

गारे खनौ, कोठगारे च । पामरगृहे, हट्टस्थाने,

मद्यभाण्डे, सदिरागृहे च स्त्री० टाप् ।

गड सेके स्वा० पर० सक० सेट घटा० । गडति अगाडीत्-

अगडीत् । गडयति-ते । [गण्डति अगण्डीत् ।

गड वदनैकदेशे (गण्डनव्यापारे) इदित् स्वा० पर० अक० सेट ।

गड पु० गड-अच् । मत्स्यभेदे (गडुङ्ग) विभे, परिखायां,

व्यवधाने, देशभेदे च । स्वार्थे कन् गडुङ्ग(मत्स्ये) । [लवणे

गडदेश्च न० गडदेशे शाम्बरदेशे जायते जन-ड । शाम्बर

गडि(लि) पु० गड(ल)-ङ् । सति सामर्थ्ये दुष्टतया भारवहन

भीत्या शयाने (गडो) गवादी 'सखं स्वपिति गोगडि(लि)'रिति

गडु पु० गड-ड । रोगे घाटामसकयोर्मध्ये मांसवर्द्धके रोगे,

गलगरुडे, कुञ्जे, शल्यास्ते विषमयन्त्रौ च काव्यान्तर्गडु-

भूतत्वान्नालङ्कारः प्रहेलिकेति साहि १०५० ।

गडुर(ल) पु० गडुः कुञ्जरो गोटस्वस्य र ल वा । कुञ्जे ।

गडेर पु० गड-एरक् । मेघे (गाडोले) ।

गडुर(ल) पु० गड-डर (डल) वा डस्य नेत्वम् । मेघे ।

गडुरि(लि)का स्त्री० गडुर(लं) मेघमनुधावति ङ् । मेघातु-

गन्ध्यां मेघपङ्क्तौ । तस्याडस्यादविच्छिन्नगती ।

गण संख्याने अद० सु० उभ० सक० सेट । गणयति ते

अजीगणत् त अजगणत् त ।

गण पु० गण-अच् वा । शिवातु चरे भूते, समूहे, संख्यायां,

(गजसंख्या २७ रथसंख्या २७ अश्वसंख्या ८१
पटतिसंख्या १३५) एवं संख्यान्वितायां सेनायाम्, एकैक
विकरणभेदसासेदुषां आद्यादिधातूनां समूहे, ज्योतिषोक्ते
देवादिसंज्ञकनक्षत्राणां समूहे अन्दिपन्थोक्तेषु वर्षवत्यात्म-
केषु भयरादिषु अट्टसु च ।

गणक पु० गणयति-युज् । दैवज्ञे ।

गणदेवता स्त्री० गणः सन् गणीभूय वा देवता । संहत्य दैवत्वं
प्राप्तेषु आदिष्ठा द्वादश भोक्ता विभे देवा दश कृताः ।
वसवश्चाष्टसंख्याताः पटतिंशत् लुपिता मताः । आभास-
रासतः पटिवर्ताः पञ्चाशद्गणकाः । महाराजिकनामानो
हे शते विंशतिस्तथा । साध्या द्वादश विख्याता ब्रह्मचैका-
दश कृता इत्युक्तं तत्संख्याभेदाद्वितेषु आदिष्वदिषु ।

गणनाय पु० गणानां प्रमयादीनां नायः । गणेशे शिवे च
गणनायकादयोऽप्यत्र ।

गणराज न० गणानां राजीषां समाहारः । गणशब्दस्य
संख्यावस्तत् द्विगुणं षष्ठ्यभा० । रात्रिहन्ते ।

गणरूप पु० गणा बह्विज रूपस्य । अर्कहन्ते ।

गणशस्त्रं अश्व० गणान्-गणान् इति गण+शस् । बह्वशस्त्रत्वे

गणस्य सक्तं पु० गणान् हासयति हस-णिच्-युज् । चोरनामगन्धे
गणान् तं गणायोक्तुं, गणानां वाऽनसु । मठादौ बह्वजनो-
द्देशेनोक्तुं, बह्वस्त्रात्मिकेऽपि च 'गणांश्च गणिकाश्चेति
मनुष्या निषिद्धासमर्थे गणितम् ।

गणिका स्त्री० गणः समूहो ह्यस्त्राः भर्तृत्वेन उन् । वेष्ट्यायाम्,
चिन्ताकर्षकत्वात् यूथिकायाम् (युद्ध) कृत्स्न्याञ्च ।

गणिकारिका स्त्री० गणनं गणिः गण-इ तं करोति अण्
ङीप् गणिकारी स्त्रायै के लृप् । (गणियारी) दुर्भे । कन-
भावे गणिकारीत्यर्थः ।

गणित न० गण-भावे क्त । गणने । करणे क्त । व्यक्ताव्यक्त-
रूपे अङ्गशास्त्रे । कर्मणि क्त । कृतगणने संख्याते लि० ।

गणोय लि० गण-एय । गणनीये ।

गणोस् पु० गण-एस् । कर्षिकारहणे, कृत्स्न्यां, वेष्ट्यायाञ्च ।

गणोश् पु० गणानामीशः । स्वनामख्याते देवे, शिवे च ।

गण्ड पु० गडि-अच् । कृत्स्निकयोले, कपोलमात्रे, गण्डके,
(गण्डकार) चिह्ने, धौव्यके, पित्रके, वीरे, हयभूषणे, बृहदे,
स्फोटके, धन्यौ, ज्योतिषोक्ते विष्णुध्यादिमध्ये योगभेदे,
त्वाग्नौ वैवाहिकजन्मलम्बे अश्विन्यादिनारादख्यभेदे च
गण्डक पु० गण्ड+स्यार्थे कन् । स्वनामख्याते प्रभौ (गण्डार)
संख्याभेदे, अनाशये, अवच्छेदे च ।

गण्डकारी स्त्री० गण्डं पन्थिं भयसंयोजनरूपं सन्धिं करोति
क-अण् ङीप् । (हातजोड़ा) वराहक्रान्तायामोषधी ।

गण्डकी स्त्री० 'गण्डकाश्चैकदेशे च शालग्रामशिलास्यल'मि-
त्युक्ते नदीभेदे । [शिलायाम् ।

गण्डकीशिला स्त्री० गण्डकाश्चलशिला । शालग्राम-
गण्डगात्रं न० गण्डाः स्फोटका गालेऽवयवे यस्य (आता)
सीताफले । [दूर्वाभेदे ।

गण्डदूर्वा स्त्री० गण्डयुक्ता पन्थिमती दूर्वा (गाटदूर्वा)

गण्डमाला स्त्री० गण्डानां स्फोटकानां माला । 'स्नाहगण्ड-
माला बह्वमिय गण्डै रित्युक्तलक्षणे रोगभेदे ।

गण्डमालिका स्त्री० गण्डानां पन्थीनां माला यस्य वा कप्
अत इत्त्वम् । लज्जालुहणे ।

गण्डलेखा स्त्री० लिख्यतेऽलं लेखा स्वमी गण्डः स्वलीव ।
प्रशस्तगण्डस्यख्याम् । गण्डभिन्नादयोऽप्यत्र । [पठेषु लताटे च

गण्डशैल पु० गैलस्य गण्डरु, राजःसः । पर्वतात्प्रतिपतेषु स्थले-
गण्ड पु० स्त्री० गडि-उ । पन्थौ, उपधाने च । स्त्रीत्वे वा ङङ्
गण्डपद् पु० गण्डयुक्तानि पदानि यस्य । (कैचि) किञ्चिज्जुके ।
मालौ ङीप् ।

गण्डपु पु० गडि-ऊपन् । खड्गपूरणयोश्चै तोवे 'गजाय
गण्डपूरण'मिति कुमारः । करिहस्तपे, प्रहस्ता प्रसिते
जले, कराङ्गौ च । [खर्चि, गणनीये च ।

गण्य लि० गणं लब्ध्वा गण+यत्, गण-यत् वा । गणं संख्यानं
गतं लि० गम-क्त । ज्ञाते, प्राप्तं, याते, लब्धे, पतिते,
समाप्ते च । भावे क्त । गमने ।

गतागत न० गतं चागतञ्च इ० । यातायाते 'गतागतं कामकारा
लभन्ते' इति गीता । गतज्ञागतञ्च यत् । पल्लिगतिभेदे
गतात्तवा स्त्री० कृतोरयमार्षवः तत्तत्फलं गर्भादि च गत
आर्त्तयो यस्याः । बन्ध्यायाम् इत्यायाञ्च ।

गति स्त्री० गम-भावादौ क्तिन् । गमने, पथि, जाने, दशावां,
बाढायाम्, उपावे, नाडीमरणपथे, कर्मफले, प्राप्तौ च ।

गद् पु० गद-अच् । श्रीकृष्णाजुजे, रोगे च । भावे कः कथने, विषे च

गदा स्त्री० गद-अच् टाप् । स्वनामख्याते लौहादिकीजिते,
लौहसये वाटस्त्वभेदे, पाटलादौ च ।

गदाग्रज पु० इत० श्रीकृष्णे ।

गदाधर पु० गदां धरतीति धृ-अच् इत० । श्रीकृष्णे ।

गदारति पु० ७त० औषधे । [तद्वति लि०

गद्वद् पु० गदितव्यतां गदति क, अच् वा अच्यतास्त्वुदग्न्ये ।

गद्वध्वनि पु० गद्वद् कपादिनाटव्यक्तः ध्वनिः । हृष्यशोकादिना

सकनेन वायुना यथास्थानाहुः सजाते अव्यक्तध्वनौ ।

तद्वति त्रि० ।

[समूहे न० ।

गन्ध त्रि० गन्ध-यत् । कथनीये । पद्यभिन्ने कविकृते अपादे पद-

गन्ती स्त्री० गन्धतेऽनया द्रुन् ङीप् । हृषवहनीये शकटे ।

गन्धीरथ पु० गन्धी रथ इव श्रीमदस्थानप्राप्तत्वात् । शकटे

गन्ध द्रोहे चुरा० आ० अक० सेट् । गन्धयते अजगन्धत ।

गन्ध पु० गन्ध-अच् । संवन्धे, लेधे, गन्धके, गर्जे, शोभाञ्जने, हृष्ट-
चन्दनादीनां घ्राणस्याहो गुणभेदे स च गन्धः पञ्चविधः
'सूणीकितो वा हृष्टो वा दाहिकाकषित एव वा । रसः सन्ध-
र्हजोवादि प्राण्यङ्गाङ्गवएव वेति' पञ्चविधकारणभेदात्
हृष्टचन्दनादौ च ।

गन्धकान्दक पु० गन्ध+अर्थ आद्यच् गन्धयुक्तः कान्दोऽस्य कप ।
कशेरुषि । [पदार्थे ।

गन्धकचूर्ण पु० गन्धकप्रधानचूर्णः । (वाङ्म) इति ख्याते

गन्धकाष्ट न० गन्धयुक्तं काष्ठम् कर्मा० । अरुचचन्दने ।

गन्धकुट्टी स्त्री० गन्धस्य कुट्टोवाधारः । सरानामगन्धद्रव्ये ।

गन्धकुसुमा स्त्री० गन्धयुक्तं कुसुमं यस्याः । (गणिवारी)
गणिकारीहले । [वेद्या] गन्धवति भूहणे ।

गन्धखेडक न० गन्धस्य खेडा यत्न कप् डलयोरेकत्वात् ।

गन्धजात न० गन्धो जातो यत् । तेजपत्रे ।

गन्धज्ञा स्त्री० गन्धं जानात्वन्मया चज्ये क । नाशिकायाम् ।

गन्धतैल न० गन्धयुक्तस्य चन्दनस्यास्ति संयोगेन जनितं
तैलम् । यन्त्रवाक्केण जनिते तैले । (आतार) प्रभृतौ

गन्धत्वच् स्त्री० गन्धान्विता त्वक् यस्याः । एलायाम् ।

गन्धदशा स्त्री० गन्धयुक्तं दशं यस्याः । अजमोदायाम् ।

गन्धन न० गन्ध-भावादियु लुट् । उल्लाहे, प्रकाशने, रूचने,
हिंसायाञ्च ।

गन्धनाकुली स्त्री० गन्धान्विता नाकुली राक्ष्मा । राक्षामेदे

गन्धनिलया स्त्री० गन्धस्य निलयो यत् । नवमल्लिकायाम्

गन्धपत्र पु० गन्धयुक्तं पत्रं यस्याः । तुलस्याम् । गठीभेदे स्त्री०

गन्धपत्रिका स्त्री० गन्धयुक्तं पत्रं यस्याः कप् कापि अत
इत्त्वम् । अजमोदायाम् ।

गन्धपत्री स्त्री० गन्धयुक्तं पत्रं यस्याः गौरा० ङीष् । अश्व-
गन्धायाम्, अश्वशायाम्, अजमोदायाञ्च ।

गन्धपलाशिका स्त्री० गन्धयुक्तं पलाशं यस्याः कप् । हरिद्रावाम्

गन्धपाषाण पु० गन्धयुक्तः पाषाणः । गन्धके ।

गन्धपुष्प पु० गन्धःपुष्पेषु यस्याः । नेत्रसे, अलोटहले, बङ्गवारे
अग्नौके च । केतकां, नील्याम्, गणिकारीहले च स्त्री० टाप्

गन्धफल पु० गन्धयुक्तं फलं यस्य । विल्वे, कपित्थे च । विदा-
यी, शल्लक्याञ्च स्त्री० टाप् । प्रियङ्गौ स्त्री० ङीप् ।

गन्धवन्धु पु० इत० । अन्धवन्धे । [(गन्धभादान्) लताभेदे ।

गन्धभद्रा स्त्री० गन्धेन लेशमात्रसेवनेन भद्रं यस्याः पु० ।

गन्धभाण्ड पु० गन्धस्य भाण्ड इति । (गन्धभादान्) लताभेदे

गन्धभांसी स्त्री० गन्धयुता भांसी कर्मा० । जटामांसीभेदे ।

गन्धमादन पु० गन्धेन मादयति मद-णिच् ल्यु । पर्वत-
भेदे । अमरे, वानरे, गन्धके च पु० ।

गन्धमादिनी स्त्री० गन्धेन मादयति मद-णिच्-णिनि । लाक्षा
याम्, सरानामगन्धद्रव्ये च । [द्रव्ये ।

गन्धमालिनी स्त्री० गन्धमालाऽप्यस्या इति । सरानामगन्ध

गन्धमुखा स्त्री० गन्धो मुखेऽस्याः । कुङ्कुन्दार्याम् (कुं'चा)

गन्धमुण्ड पु० गन्धं मुण्डयति मुण्ड+तकारोति णिच्-अण् ।
(गन्धभादान्) लताभेदे ।

गन्धभूत पु० गन्धो भूते यस्य । शल्लकीहले-गन्धाम् । पु०-

स्त्री० वा ङीप् । स्तार्थं कन् अलैवार्थे । [ख्यातेऽप्यहले च ।

गन्धसृग् पु० गन्धप्रधानो सृग् । गन्धयोनौ कस्तूरीसृग् । [स्त्रिनाम

गन्धराज न० गन्धेन राजते राज-अच् । चन्दने, कण्ठगुग्गुलौ,

गन्धराजी स्त्री० गन्धानां राज्ञो टच् ङीप् । गन्धोगन्धद्रव्ये

गन्धर्व्य पु० गन्धपर्वति अर्ध-गतौ अच् शक० । सृग्भेदे,

अश्वे, कीकिते, स्वर्गगायके देवयोनिभेदे, गायनमात्रे च ।

गन्धर्वनगर पु० न० गन्धर्व्याणां नगरनिव । श्रुत्याधिष्ठाने

पुराकारे नीलपीतादिभेषरचनाभेदे, इन्द्रजात्रे च ।

गन्धर्वगुरमयत् । [धोनिविष्टे स्थाने ।

गन्धर्वलोक पु० इत० । शुक्ललोकोपरि विद्याधरलोकस्या

गन्धर्ववेद पु० इत० । सामभेदस्रोतवेदे सङ्गीतविद्यायाम् ।

गन्धर्वहस्त पु० गन्धर्वस्य सृग्भेदस्य हस्तः पाद इव

पत्रमस्य । एरण्डहले । स्तार्थं कन् तलैवार्थे । [भेदे ।

गन्धलता स्त्री० गन्धान्विता लता । प्रियङ्गौ । [ख्याते जाति-

गन्धवणिज् पु० गन्धोपजीवी वणिक् । (गन्धवेनिवा) इति

गन्धवती स्त्री० गन्ध+मउण् मस्य व । व्यासमातरि, भूमौ,

वायुवरुणयोर्नगर्थ्याम्, सरायाञ्च ।

गन्धवल्कल न० गन्धो बल्कलेऽस्य । (दारचिनि) त्वचे ।

गन्धवल्ली स्त्री० गन्धान्विता वल्ली । सहदेवीलतायाम्

गन्धवल्लीत्वयत् । [नायकादौ त्रि०

गन्धवह पु० गन्धं वहति वह-अच् इत० । वायौ । गन्धयुक्ते

गन्धवारि न० गन्धवासितं वारि । गन्धद्रव्येण वासिते जले ।

गन्धवाह पु० गन्धं वहति वह-अण् उप० । वायौ । नाशिकायां स्त्री०

गन्धविह्वल पु० गन्धेन विह्वलयति ह्वल-णिच्-अच् । गोधूमे
गन्धव्रीजा स्त्री० गन्धो वीजे यस्याः । मेधिकायाम् ।

गन्धव्याकुल पु० गन्धेन व्याकुलयति वि+आ+कुल-णिच्-
अच् । कक्कोषे । [वासमति] प्रभृतौ ।

गन्धशालि पु० गन्ध प्रधानः शालिः । आसोदवति धान्यभेदे
गन्धसार पु० गन्धयुक्तः सारो यस्य । चन्दनद्वये ।

गन्धसारण पु० गन्धं सारयति ष-णिच्-लुप् । दृष्टव्यम्
गन्धसोम न० गन्धां सोमोविधुर्यस्य । कुष्ठदे चन्द्रोदये हि
तस्य गन्धः ।

गन्धा स्त्री० गन्ध-णिच् अच् । गन्धहेतौ चम्पककलिकायाम्
गन्धाखु स्त्री० गन्धयुक्त आखुः । कुष्ठन्दय्याम् (कुंवा)
गन्धाजीव पु० गन्धेन गन्धद्रव्येणाजीवति आ+जीव-अच् ।
(गन्धवेने) गन्धवणिजि ।

गन्धाद्या पु० गन्धेनादाः । चन्दनद्वये, नागरङ्गद्वये च ।
गन्धयुक्ते लि० । 'गन्धादाः सुमनोहर' इति तन्त्रम् ।
स्वर्णयूष्यां, गन्धपत्रायाञ्च स्त्री० ।

गन्धास्त्रा स्त्री० गन्धयुक्तः अस्त्रो यस्याः । वनवीजपूरके ।
गन्धार पु० गन्धश्चक्षति ष-अण् उप० । रागे, सिन्दूरे,
सरभेदे च । देशभेदे न० व० । [लताभेदे ।

गन्धात्मी स्त्री० गन्धमलति पथ्यांशोति अल-अण् । (गन्धभादाल)
गन्धातीर्गर्भ स्त्री० गन्धत्रेणी गर्भे यस्याः । कृच्छ्रैलायाम्
गन्धाटक न० गन्धानां गन्धद्रव्याणामटकम् । चन्दनाद्यादृष्ट
गन्धद्रव्येषु प्रपञ्चस्तु दृष्टदमिधाने दृष्टव्यः ।

गन्धिनी स्त्री० गन्धोविद्यतेऽस्याः इति । सुरानाकगन्धद्रव्ये ।
गन्धिपर्णी पु० गन्धि गन्धयुक्तं पर्णं यस्य । सप्तच्छदद्रुमे (जातिम)
गन्धोत्कटा स्त्री० गन्धेन उत्कटा उद्या । दसनकद्वये ।

गन्धोत्तमा स्त्री० गन्धेन उत्तमा उत्कटा । मदिरायाम् ।
गन्धोली स्त्री० गन्धयति अर्हयति गन्ध-ओलच् गौरा-
ङीष् । वरटायाम् (बोलता) ।

गभस्ति पु० गम्यते ज्ञायते गभ-ड गः विधयस्तं बभस्ति भास्
यति भस-क्तिच् । किरणेषु, सूर्ये च । स्नाहारां वह्नि-
पत्न्यां स्त्री० वा ङीष् ।

गभस्तिमत पु० गभस्ति+मतप् । कृत्थे । [कृत्थे]

गभस्तिहस्त पु० गभस्तयो हस्ता इव जलाकर्षकत्वात् यस्य ।

गभीर लि० गच्छति जलमल गम-ईरन् भास्नादेश्य । निम्न-
स्थाने, अतलस्थाने, गहने, दुष्प्रवेशे, दुर्बारे च ।

गभ्र गतौ ब्वा० पर० सक० अनिट् । गच्छति अगमन् ।

गम पु० गम-अप् । द्युतभेदे, जिगीषोर्वात्तायाम्, गमने, पथि,

सदृशपाठे च । [कत्वात् समास इति भाष्यम् । गमयितरि च ।
गमक लि० गमयति बोधयति गम-णिच्-लुप् । बोधके, गम-
गम्भारी स्त्री० कं जलं विभर्त्ति ष-अण् ङीप् पु० कस्य गः ।
(गामारी) द्रुमभेदे ।

गम्भीर लि० गच्छति जलमल गम-ईरन् भुगागमः जि० ।
निम्नस्थाने, मन्दे गभीरार्थे च । जम्बीरे, पद्मे, कृष्णमन्त्रभेदे
च पु० । खरे सत्त्वे च नाभौ च लिप् गम्भीरता शुभा ।

गम्भीरवेदिन पु० गम्भीरं मन्दं वेत्ति विद-णिनि । 'चिर-
कालेन यो वेत्ति शिलां परिवितामपि 'गम्भीरवेदी'
विज्ञेयः स गज इत्युक्तचिह्ने, 'त्वग्भेदात् शोणितस्त्रावात्
मांसस्य क्रयनादपि । आत्मानं यो न जानाति स स्यात्
गम्भीरवेदिनेत्युक्तचिह्ने च गजे । तच्च गम्भीरवेदिताम्यल
गय पु० अक्षुरभेदे, वानरभेदे, न्यपभेदे च । तीर्थभेदे स्त्री० टाप्
गर पु० गृ-निगरणे अच् अप् वा । विषे, रोगे, ववाविके
पञ्चमे करणे च । [ङीप् ।

गरभ पु० गरं विषं हन्ति । वर्बरे । मत्स्यभेदे (गडुङ्ग) स्त्री०
गरुल न० गिरति जीवनं गृ-अलच् । विषे, सर्पविषे, तक्षपले च
गरागरी स्त्री० गरं मूषिकविषमागिरति आ+गृ-अच् गौ०
ङीप् । देवताङीर्दुमे ।

गरिम्न पु० गुरोर्भासः इमन्निच् गरादेशः । गौरवे । [वानथल
गरिष्ठ लि० अतिशयेन गुरुः इवन् । गुरुतरे । दैत्यसुनि गरी-
गरी स्त्री० गृ शब्दे अच् गौरा० ङीप् । देवताङीर्दुमे ।
गरुड पु० गरुड्वां डयते डो-ड पु० तलोपः । कश्यपात्मजे
विनतागर्भजाते पत्निराजे ।

गरुडध्वज पु० गरुडो ध्वजः चिह्नमस्य । विष्णौ ।

गरुडपुराण न० गरुडेन प्रोक्तं पुराणम् । पुराणभेदे ।

गरुडाग्रज पु० इतः विनतायाः क्लेशपुत्रे कृष्यसारथौ अग्रणे ।

गरुत् पु० गृ-गृ-या उति । खगानां नभोगतिहेतौ पक्षे (पाश्चा)

गरुत्सत् पु० गरुत् अस्त्यस्य मत्तप यवादित्वात् न मस्य व ।

गरुडे, विहगमाले च ।

गर्ग पु० गृ-ग । वृत्तणः पुत्रे सुनिभेदे ।

गर्गरी स्त्री० गर्ग इति शब्दं राति रा-क गौ० ङीप् । दधि

मन्थनपात्रे, कलसे च । मत्स्यभेदे, तरुणपशौ च पु० ।

गर्ज ऊर्ज्जाहेतुकशब्दे ब्वा० पर० सक० सेट् । गर्जति । अग

ऊर्जति 'गर्जं गर्जं क्षणं सूटे'ति देवीमाहात्म्यम् ।

गर्ज रणे चुरा० डभ० सक० सेट् । गर्जयति ते अजगर्जत-त

गर्जर न० गृ-विच् गरं जरयति ङ-णिच् ङङ् । (गाजर) मल्लभेदे

गर्जित न० गर्ज-क्त । मेघशब्दे । कर्त्तरि क्त । मत्तकृत्स्नि

गर्भे पु० गृ० तन् । भूमिच्छिद्रे स्त्रीनिमित्तस्य कूपकारेऽंशे, रोगभेदे च 'धनुः सङ्ख्यायस्यैव गतिर्यासां न विद्यते । न तानदीशब्दरा गत्तास्ता' इत्युक्ते स्त्रौ० टाप् ।

गर्भिका स्त्री० गर्भोदरस्यः ठन् । तन्मवपनशालायां (तांतघर) गर्ह रवे वाचुरा० उभ० पक्षे स्वा० पर० अक० सेट् । गर्हयति-ते गर्हति अजगर्हत्-त अगर्हीत् । [विङ्ङ्रे च न०]

गर्हभ पु० गर्ह अमच् (गाधा) गर्हभे, गम्भभेदे च । चेतकुष्ठदे, गर्हभशाक पु० स्त्री० गर्हभस्य भक्ष्यः शाकः । ब्रह्मयष्टिद्रुमे (वामनहारी) भार्गव्यं स्त्री० डीप् ।

गर्हभाण्ड पु० गर्हभं गम्भविशेषमस्ति अम-ड डस्य नेच्यम् । पलादिष्वत्यतल्याकारे द्रुमे (पाकुड़) ल्लो ।

गर्हभाह्वय पु० गर्हं गम्भविशेषमाह्वयति ह्वे-य । गर्हभ इति आह्वयो यस्य वा । कुष्ठदे ।

गर्हभी स्त्री० गर्ह-अमच् गौ० डीष् । गोमयकीटे, श्वेतकण्ड-कार्थी, अपराजितायाम् । गर्हभ+पु० योगे डीष् । रासभ्याम्

गर्ह लिङ्गायां चु० उभ० सक० सेट् । गर्हयति ते अजगर्हत् त गर्ह्य पु० गृध-घञ् अच् वा । अतिशयसूक्ष्मायां, गर्हभाण्डद्रुमे च गर्ह्य न लि० गृध-युच् । कुब्जे ।

गर्ह गतो स्वा० पर० सक० सेट् । गर्हति अजगर्हत् ।

गर्ह दपे अद-चुरा० आत्म० सेट् । गर्हयते अजगर्हत् ।

गर्ह पु० गर्ह-दपे घञ् । अहङ्कारे ।

गर्भ पु० गृ० भन् । स्त्र्ये देहजन्मकारके शुक्रयोनितामुवभजन्त्ये 'गर्भाशयगतं शुक्रमात्तवं जीवसंज्ञकम् । प्रकृतिः सवि-कारा च तत् सत्त्वं गर्भसंज्ञितं'मित्युक्ते मांसपिण्डे, शिशौ, कुशौ, नाटकसम्भवे, पनसकण्डके, अपवरके, 'भाद्र-कृष्णचतुर्दश्यां यावदाश्रयते जलम् । तावद् गर्भं विजानो-यादित्युक्ते भाद्रकृष्णचतुर्दश्यां गङ्गाजलाश्रावनस्थाने, अन्ने, अम्नौ, पुत्रे, च ।

गर्भक पु० गर्भे केशमध्ये कायति कै-क । केशमध्यस्थे माल्ये ।

गर्भगृह न० गर्भ इव गृहम् । गृहमध्यभागे ।

गर्भघातिनी स्त्री० गर्भं हन्ति हन-णिनि । लाङ्गलिकादौ च ।

गर्भद पु० गर्भं ददाति दा-क । पुत्रजीवदौ च । लुपभेदे स्त्री० लृच् डीप् । गर्भदानीत्यपि अत्रार्थः । [पठेधान्] ।

गर्भपाकिन् पु० गर्भं पाकोपिद्यतेऽस्य इति । घटिकधान्ये गर्भपातक पु० गर्भं पातयति पत-णिच्-ण्वल् । रक्तयोभा-ञ्जने (लावज्जना) । [कणिकारीद्रुमे] ।

गर्भपातनी स्त्री० गर्भः पाल्यतेऽनया पत-णिच्-ल्युट् डीप् ।

गर्भपातिनी स्त्री० गर्भं पातयति-पत-णिच्-णिनि डीप् ।

विशल्यादौ च ।

[गर्भायां स्त्रियाम्

गर्भवती स्त्री० गर्भोविद्यतेऽस्या सतृप् मल व । आपन्न गर्भशय्या स्त्री० गर्भस्य शय्येव स्थानम् । 'शङ्खनाभ्याकृति-र्योनिस्त्यावर्त्ता सा च कीर्तिता । तस्यास्तृतीये त्वावर्त्ते गर्भशय्या प्रकीर्तिता'त्युक्तलक्षणे गर्भोत्पत्तिस्थाने । 'गर्भशय्यां गतोवे'ति वेणीसङ्घारः । [गर्भस्य पतने

गर्भस्ताव पु० लु-घञ् इत० । प्रसूतिकालात् पूर्व रोगादिना गर्भस्ताविन् पु० गर्भं स्तावयति लु-णिच्-णिनि । हिन्ताल्लक्षणे गर्भागार न० गर्भइवागारम् । गृहमध्यभागे वासगृहे । गर्भएवागारम् । गर्भस्थाने ।

गर्भाधान न० गर्भः शुद्धतया आधीयतेऽनेन । दशविधसंस्कारान्तर्गते गर्भपातस्य संस्कारपूर्वकं गर्भनिषेके ।

गर्भाशय पु० गर्भं आशयेत्य शी-अच् । गर्भवेष्टनचर्माणि जरायो गर्भाष्टम पु० गर्भात् गर्भस्य हृत्पासमयादृष्टमः । गर्भस्य हृत्पासविधि-केऽष्टमे मासि वर्षे वा 'गर्भाष्टमेऽन्दे कुर्वीतेति मनुः ।

गर्भिणी स्त्री० गर्भोऽस्त्यस्याः इति । गर्भवत्यां सगर्भायां स्त्रियाम् गर्भापघातिनी स्त्री० गर्भं लुपहन्ति, उप+हन-णिनि । गर्भघा-तित्यां गवि । [हृत्पाशे च ।

गर्भुत् स्त्री० गृ-उति हृट् च । स्त्र्ये, लतायां, (सयना) गर्भे मदे स्वा० पर० सक० सेट् । गर्भवति अजगर्हत् ।

गर्भ पु० गर्भ-घञ् । अभिमाने, 'ऐश्वर्यरूपतावृत्त्युक्तविद्या-वलैरपि । इष्टलाभादिना न्येषामवशां गर्भैरित'त्युक्ते-ऽवज्ञाभेदे च । [अजगर्हत् । पक्षे स्वादिङ्गम् ।

गर्ह निन्दायां वा चुरा० पक्षे स्वा० आत्म० सक० सेट् । गर्हयते गर्ह्य कृतायां स्वा० आत्म० सक० सेट् । गर्हते अजगर्हत् ।

गर्ह्य लि० गर्ह-य्यत । निन्द्ये, अधमे च ।

गर्ह्यवादिन् लि० गर्ह्यं वदति वद-णिनि । कृतितवादिनि कददे गल मन्त्रे स्त्र्ये च स्वा० पर० सक० सेट् । गलति अजगलीत् गल चारणे चुरा० आत्म० सक० सेट् । गलयते अजगलत् गल पु० गल-अच् । कण्ठे (गला) सङ्घारसे (धुना) बाधभेदे, गडकमल्ले च ।

गलक पु० गल-दुन् । स्त्र्ये शङ्खलमल्ले । [मांसपिण्डे

गलकम्बल पु० गले कम्बल इव । शास्त्रायां गत्रां गलस्थिते गलगण्ड पु० ७त० । (गरगण्ड) । रोगभेदे ।

गलगृह पु० 'आरम्भानन्तरं यत् प्रत्यारम्भो न दृश्यते ।

गर्गादिस्तनयः सर्वे तसेवाङ्गगलसङ्घ'मित्युक्ते प्रत्यारम्भाभा-ववति पदार्थे, 'कृष्णपले चतुर्थी' च सप्तम्यादिदिनत्वम् ।

'त्वयोदशीचतुस्तस्य अष्टावैते गलसङ्घ' इत्युक्ते तिस्रष्टके च

गलन्तिका स्त्री० गल-गल ऊष् अन्त्यार्थे कन् स्तलवारिधारा
युतायां (भार) कर्त्तव्यां देवे देया गलन्तिकेति क्तः ।
गल(ले)स्तनी स्त्री० गले स्तनो यस्याः वा अलुक्च० । छात्र्याम् ।
गलहस्त पु० गले हस्तः । अपसारणार्थं गलेऽर्पिते हस्ते (गलाटिपि)
गला स्त्री० गल-अच् । लज्जालुलताभेदे, अलम्बुपायाञ्च ।
गलित वि० गल-क्त । पतिते स्तले, व्युत्ते, हस्तादितो भ्रष्टे च ।
गलेगण्ड पु० गलेगण्ड इव यस्य । पक्षिभेदे (हाङ्गगला)
गलोद्देशं पु० गलेख उद्देशः समीपम् । गलसमीपस्थेऽवयवे ।
गल्ला धात्र्ये, प्रागल्भ्ये, स्वा० आ० सक० सेट् । गलभते अगल्भिष्ट
गल्या स्त्री० गलानां कण्ठानां समूहः । कण्ठसमुदाये ।
गल्ल पु० गल-ल तस्य नेत्त्वम् । (गाल) गण्डे ।
गल्लक पु० गलति किम् गल् तं लाति षट्क्लाति ततः स्वार्थे
कन् । चपके मद्यपानपात्रे । [भेदे च
गवय पु०-अपच । गोसदृशे गलकम्बलहोने पशुभेदे वानर-
गवल पु० गुडं गन्दे अर्पतं लाति ला-क । वतमहिषे ।
तत्त्वम्बन्धित्वात् तच्छृङ्गे न० ।
गवाच्च पु० गवां क्लिरणानामिव रन्मुनिव । जालाकारे
कुलवधृष्टस्थाने वातायने ।
गवाक्षी स्त्री० गां भूमिमल्लोति अण् ऊष् । (गोसक) लता-
भेदे, (शेखोडा) शाखोटे, अपराजितायाञ्च । [ऊष् ।
गवाद्धन न० गोभिरव्यते अद्-ल्युट् । घासे । इन्द्रवारुणयोः स्त्री०
गवेडु पु० गवे दीयते दीङ् रचणे क्तु पु० इत्यु ड अलुक् स० ।
(गडगडे) धान्यभेदे । [कनि स्त्रीत्वेन टाप् अलैवार्थे ।
गवेधु पु० गवे धीयते धाञ्-धारणे क्तु । (गडगडे) धान्यभेदे,
गवेशको स्त्री० न० । गवाभोशः गोरवः तच्चाभूतः इव कायति
के क गौरा० ऊोष । (गोरवचाकुलिया) लताभेदे ।
गवेष अन्वेषणे अद्-चुरा० आत्म० सेट् । गवेषयते अजगवेषत ।
गवेषणा स्त्री० गवेष-युच् टाप् । अन्वेषणे । ल्युट् अलैवार्थे न० ।
गव्य वि० गोविहारः गवि भवं, गोर्हितं, गोरिदं, वा सर्वत्र यत्
गोसम्बन्धिनि, गोर्हितादौ च । ज्यायां रागद्वये च न० ।
गव्यति स्त्री० गोर्धूतिः । क्रोशद्वये क्रोशे च ।
गह गहने अद्-चु० उभ० सक० सेट् । गहयति ते अजगहत् त
गह्वन न० गाह-युच् पु० ह्वसः । कानने, गह्वरे, डः खे च ।
डर्गने, डुपप्रवेशे च लि० । 'गहना कर्मणो गतिरिति गीता
गह्वर पु० गाह-वरच् नि० । निकुञ्जे । दम्भे, वने, रोदने,
विषमस्थाने, अनेकानर्थसङ्कटे च न० । गुहायां न० स्त्री०
स्त्रीलपणे ऊोष् ।
गा गतौ स्वा० आत्म० सक० अनिट् । गते अगास्त ।

गा स्तुतौ सक० जन्मानि अक० जुहो० । जगति अगासीत ।
गाङ्गेय पु० गङ्गा-उक् । भीष्मे, कर्त्तिकेये च । 'यं गर्भं सुषुवे
गङ्गा पावकाहीमतेजसम् । तदुत्सवं पञ्चते न्यस्तं हिरण्यं
समपद्याते'त्युक्ते स्वर्णं, तद्वानमानमे धुसूरे, सुस्तके, कयेरुणि च
गाङ्गेरुकी स्त्री० गाङ्गं जलसीरयति लिपति ईर-कु स्वार्थे
कन् गौरा० ऊोष् । नागवलावाम् ।
गाजर न० गां जरयति जृ-णिच्-अच् । गृञ्जने (गाजोर) ।
गाढ न० गाह-क्त । अतिशये डटे । तद्युते, अवगादे, सेविते च
लि० । तपस्विगाढां वमसां प्रापेति रघुः ।
गाणिक्य न० गणिकानां समूहः प्यञ् । नेश्वासमूहे ।
गाण्डि पु० गण्ड-इन् पु० डङ्गिः । यन्मौ ।
गाण्डि(गण्डि)व पु० न० । गाण्डिर्दन्त्रिस्तास्ति वा पूर्वपद-
दीर्घः । अर्जुनचापे, चापमाले च । [माले, अर्जुनचले च
गाण्डो(गण्डि)विन् पु० गाण्डो(गण्डि)व-इनि । अर्जुने, धातुक्
गात्र शेषित्ये अद्-चु० आत्म० अक० सेट् । गात्रयते अजगात्रत
गात्र न० गा-वृन् । देहे, गजापजङ्घादौ च ।
गात्रभङ्ग पु० भनृज-घञ् गात्रस्य भङ्गोऽवसादो यस्याः ।
अकृशित्वाम् । इत० । अङ्गभङ्गे (गामोङ्गा) स्त्री० ।
गात्रानुलेपनी स्त्री० गात्रमल्लिख्यतेऽनया लिप-ल्युट् ।
अनुलेपनवर्तिकायाम् ।
गायक वि० गै-घकन् । गायके गानोपजीविनि ।
गाथा स्त्री० गै-थन् । आख्यान्धन्वि प्राज्ञतादिभाषारचिते
पद्ये, श्लोके च । [अगाधिष्ट । अजगमधत्
गाध प्रतिशयां यन्वे लिप्तायाञ्च स्वा० आ० अक० सेट् । गाधते
गाध पु० गाध-घञ् । स्थाने, लिप्तायां, तलसमर्थे च । [नृपभेदे
गाधि पु० गाध इन् । चन्द्रवंशे कान्यकुजाधिपे, विश्वामित्रपितरि
गाधिज पु० गाधेर्जायते जन-ड । विश्वामित्रे ।
गाधेय पु० गाधि+अपत्ये ढक् । विश्वामित्रे सनौ ।
गान न० गै-ल्युट् । गीतौ, ध्वनौ च ।
गान्दिनी स्त्री० गङ्गायां, वादयवंशस्य अक्षरस्य मातरि च ।
गान्धर्व वि० गन्धर्वस्येदम् अण् । गन्धर्वस्येदम् । 'इच्छयान्धो-
न्यसंयोगः कथायाच वरस्य च । गान्धर्वः स तु विप्रोय'
इत्युक्ते विश्वामित्रे, भारतवर्षीयोपहोपभेदे च पु० । सम्भवेद-
स्त्रोपभेदे सङ्गीतशास्त्रे, पदस्थस्वरसंघातस्थानेन सङ्कृतस्थायां
प्रयुक्तचावधनेन गात्रव्यभिधीयते'इत्युक्ते गाने च न० ।
गान्धार पु० गन्धं सौरभमन्धकति अण् प्रचाद्यण् । सिन्दूरे
गीतविषये रामभेदे, सरभेदे च । कन्दार इति ख्याते
देशोद्भवे लि० । गन्धके न० ।

गान्धारराज पु० गान्धारराजा जनपदानां राजा टच् ।
 दुर्धनधनमातामहे सुवले, तत्सुते शकुनौ च ।
 गान्धारी स्त्री० गान्धारस्य ख्यपत्यम् अण् । दुर्धनस्य
 मातरि हतराष्ट्रस्य पत्याम् ।
 गान्धिका पु० गन्धेन जीवति ठक् । गन्धवणिजि ।
 गायत्री स्त्री० गायन्तं त्रायते त्रै-क । वेदोक्ते, मन्त्रभेदे, षड्-
 चरपादके छन्दोभेदे च ।
 गायन त्रि० गै-खुट् । गानोपजीविनि । स्त्रियां ङीप् ।
 गारुड न० गारुडो देवताऽस्य । भरकतमणौ, विषमन्त्रे, स्वर्णे
 च । तेन प्रोक्तमित्यण् । गारुडेनोक्ते पुराणभेदे च ।
 गारुडिक पु० गारुडेन विषमन्त्रेण जीवति ठक् । विषवैद्ये ।
 गारुडत न० गारुडान् देवतास्य अण् । भरकतमणौ ।
 गार्हपत्य पु० गृहस्थायां गार्हः अण् स पञ्च पत्रं यस्य ।
 गृहप्रचरचितपत्रके वाणे । [गार्भिण्यमप्यत् ।
 गार्भिण न० गर्भिणीनां समूहः अञ् । गर्भिणीसमूहे । यञ् ।
 गार्हपत्य पु० गृहपतेः नाम्ना युक्तः । यज्ञियाग्निभेदे ।
 गार्हस्थ्य न० गृहस्थस्य भावः कर्म वा । गृहस्थान् यमकर्तव्ये
 कर्मणि, तद्धर्मं च ।
 गालव पु० चु० गज-वज् तं वाति वा-क । सुनिभेदे, लोप्रहणे च
 मालि पु० चु० गल-इन् । शोभे, व्याक्रोशे च । [अगाढ
 गाह विलोडने स्वा० आत्म० सक० वेट् । गाहते अगाहिट-
 गि(र)रा स्त्री० गृ क्तिप् वा टाप् । वाक्ये ।
 गिरि पु० गृ-क्ति । पर्यते । 'सर्दोर्ध्वगार्ध्वोर्वीरो सुक्तकेशो
 दिगम्बरः । सर्वल सभावेन भावयेद्यो नरोत्तमः । इष्ट
 देवीधिया नारो स गिरिः परिकीर्तित इत्युक्तलक्षणे संन्या
 सिनि, परिव्राजकोपाधिभेदे च । यथा आनन्दगिरिः ।
 गिलति स्त्रोक्तम् गृ-अच् । बालसूषिकायां स्त्री० वा ङीप् ।
 गिरिकदली पु० ७त० । ब्रह्मजीवायाम् वनरभ्यायाम् ।
 गिरिकर्णी स्त्री० गिरिवालसूषिकेव कर्णः पत्रं यस्याः ।
 अपराजितायाम् । स्वार्थे कन् गिरिकर्णिकाप्यत् ।
 गिरिका स्त्री० गिरि-संज्ञायां कन् । बालसूषिकायाम् ।
 गिरिज न० गिरौ जायते जन-ङ । अश्वे, शिलाजहनि, लोहे,
 गैरिके च । मधुकभेदे पु० । पार्श्वत्यां मातुलङ्गगात्र स्त्री०
 गिरिदुर्ग न० गिरिरेव दुर्गम् । राज्ञां शत्रुभ्यो निःशङ्कतया
 वासस्थानं दुर्गम् (गड्) । पर्यतरूपे तादृशे स्थाने, 'सर्वेण
 त प्रयत्नेन गिरिदुर्गं समाश्रयेदिति मनुः ।
 गिरिनिम्ब पु० ७त० महानिम्बवृक्षे ।
 गिरिपीलु पु० इत० (फालसा) इति वृक्षभेदे ।

गिरिपुष्पक न० गिरिः पुष्पमिव इवार्थे कन् । गैलेये, शिलाजहनि
 गिरिभिद् पु० गिरिं भिनत्ति भिद्-क । पाषाणभेदके वृक्षे, इन्द्रे च
 गिरिमल्लिका स्त्री० गिरौ मल्लिव इवार्थे कन् । कुटजवृक्षे ।
 गिरिश पु० गिरौ शते शी-ङ, गिरिरस्यस्य लोमांश्च वा ।
 शिवे । [णिनि । अपराजितायाम् ।
 गिरिशालिनी स्त्री० गिरिणा बालसूषिकाकर्णेनेव शलते शल-
 गिरिसुत पु० इत० । सैनाकपर्वते । पार्श्वत्याम् स्त्री० ।
 गिरीश पु० गिरिः केलासस्य ईशः । महादेवे ।
 गिल पु० गिलति गृ-सूल् । क लत्वम् । जम्बोरे ।
 गिलित त्रि० गृ-क गिलो जातोऽस्य वारका० इतच् । भक्षिते
 गीत न० गै-त्त । गाने तल्लक्षणादिकं वृहदभिधाने ।
 गीता स्त्री० गै-कर्मणि त्त । गुरुशिष्यकल्पनया उपदेशात्मके
 कथाविशेषे सा च भगवद्गीतारामगीतादिभेदात् बहुला
 किन्तु भगवद्गीतायामेव प्रसिद्धिः । गीता सुगीता कर्त्तव्या
 किमन्यैः शास्त्रविस्तारैः । या स्वयं पञ्चनाभस्य सुखपद्मात्
 विनिःसृतेति श्रीधरस्मान्निष्ठवचनम् ।
 गीति स्त्री० गै-क्तिन् । गाने, आख्याच्छन्दोभेदे च ।
 गीर्णि स्त्री० गृ-क्तिन्- । गिलने, स्तनौ च ।
 गीर्वाण पु० गीरेव वाणो यस्य । देवे ।
 गीष्मति पु० गिरां पतिः इदमप्यत्वात् पत्वम् । वृहस्पतौ ।
 वा रत्ने विसर्गे च । गीर्पतिः गीःपतिरप्यत् ।
 गु ध्वनौ स्वा० आत्म० अक० अनिट् । गवते अगोष्ट ।
 गु विरोधार्थे तदा० कुटा० पर० अक० अनिट् । सुवति अयुत
 गुग्गुलु(सु) पु० गुज-क्तिप् गुक् व्याधिः ततो युडति रजति
 उ-गुड-क वा डलवोरं कत्वम् । रुनामख्यातनिर्वासाके
 वृक्षभेदे, रक्तशोभाञ्जने च ।
 गुच्छ पु० गु-संप० क्तिप् गुतं ष्यति षो-क । कलिकाकुसुमादि
 समूहवति स्तवके, काण्डस्य मूलत एव शाखाप्रधान-
 संघातके धान्यमल्लिकादेः स्तम्बे, दार्दिश्यादिके हारभेदे,
 मयूरपुच्छे च । स्वार्थे कन् । उत्तम्वर्धे । संज्ञायां कन् ।
 रीठाकरञ्जे यन्त्रिपर्ये न० ।
 गुच्छकरञ्ज पु० गुच्छाकतिः करञ्जः । करञ्जभेदे ।
 गुच्छदन्तिका स्त्री० गुच्छीभूता दन्ताः पुष्परूपाः सन्त्यस्याः
 ठन् । कदल्याम् तस्या हि मोचकरूपे पुष्पे गुच्छाकतिद-
 न्तरूपत्वम् । [प्रत्येकपत्रस्य गुच्छात्मात्वम् ।
 गु(त्स)च्छपत्र पु० गुच्छाकतीनि पत्राण्यस्य । तालवृक्षे तस्य हि
 गु(त्स)च्छपुष्प पु० गु(त्स)च्छाकतीनि पुष्पाण्यस्य । सप्तच्छदवृक्षे ।
 संज्ञायां कन् । रीठाकरञ्जे धातव्यां स्त्री० ङीप् ।

गु(स)च्छफल उ० गु(स)च्छाकतीनि फलान्यस्य । रीठाकरभे.
 राजादत्यां, कतकेच । अग्निदमन्यां, काकमाच्यां, द्राक्षा-
 यां, कदल्याञ्च स्त्री० टाप् ।
 गु(स)च्छाई उ० गु(स)च्छ इव ऋष्यति ऋष-अच् । चतुर्विंशति-
 यष्टिके हारभेदे । इत० गुच्छ(स)स्त्राई उ० न० । [जुगोज
 गुज भवने तदा० कुटा० पर० अक० सेट् । गुजति अगुजिष्ट
 गुज कूजने स्वा० पर० अक० सेट् । गुजति अगोजीत् ।
 गुज कूजने स्वा० पर० सक० सेट् इदित् । गुजति अगुजोत्
 न जुगुञ्ज यः कलमिति भट्टिः ।
 गुञ्जा स्त्री० गुजि-अच् । लताभेदे (कुंभ) तत्फलंऽपि हरि-
 तक्यादित्वादयो लुक् । 'तस्या यवाभ्यां कथिताल गुञ्जेति
 लीलावती । गौधूमद्वयमाने, चतुर्धन्यमाने, पट्टे, मदिरा-
 ट्टे, मधुरध्वनौ, चयांयाञ्च ।
 गुटि(टी) स्त्री० गु-टिक् वा ङीप् । गौलाकारायां बटिकायाम् ।
 स्त्राये कन् । तलैवाये गुटिकापातादिना व्यञ्जनमिति दाव-
 भागः । [अजुगुण्डत्-त ।
 गुट वेदने चुरा० उभ० इदित् सक० सेट् । गुण्डयति-ते
 गुड वेदने रक्षणे चूर्णने च चुरा० उभ० इदित् सक० सेट् ।
 गुण्डयति-ते अजुगुण्डत्-त ।
 गुड रक्षणे व्याघाते च तदा० कुटा० पर० उक्त्वा सेट् ।
 गुडति । अगुडीत् । जुगोड ।
 गुड उ० गुड-क । गोष्ठे, हस्तिचक्षुषे, ह्योरयो यः सम्यको
 जायते लोचनद्वयः । स गुडः गौडदेशे तु मत्स्यखण्डेन
 गुडोनत इत्युक्ते स्नानमख्याते रक्षोरसपाकजाते पदार्थे
 (केनी) इति ख्याते पदार्थे, पासे, कार्पासाञ्च । [त्यतिः
 गुडलण्य न० गुडस्य गुडार्थं लणम् । इत्यौ तल हि गुडी
 गुडत्वक्(च) उ० गुड इव मधुरा त्वक्(चा) यस्य । त्वने (दारचिनि)
 गुडदार उ० गुडप्रधानो दारः शाक० । इत्यौ ।
 गुडधेनु स्त्री० गुडनिष्किता धेनुः । दानार्थं वेतुलेन शास्त्रा-
 सारेण कल्पिते गुडादिपदार्थे । [मड्डया)
 गुडपुष्प उ० गुड इव मधुरं पुष्पमस्य । मधुकट्टके (मौल)
 गुडफल उ० गुड इव मधुरं फलमस्य । पीलुवृक्षे ।
 गुडवीज उ० गुड इव मधुरं बीजमस्य । मखुरे ।
 गुडशिथु उ० गुड इव मधुरः शिथुः । रक्तगोभाङ्गने ।
 गुडाका स्त्री० गुड-व्याघाते आक । निद्रावाम् ।
 गुडाकेश उ० गुडाकावा निद्रातल्यावस्थस्य ईशः वधित्वात् ।
 शिवे, अर्जुने च ।
 गुडाशय उ० गुड इव मधुरः आशयः कलमर्थं यदा । अशोड

डवे (आशरोड) इत० गुडाभिलाषे । [लतायाम् ।
 गुडु(डू)ची स्त्री० गुड-रक्षणे उ (ज) चट् । स्नानमख्यातायां
 गुण मन्त्रणे आस्तेडने इत्येके अट् । चु० उभ० सक० सेट् ।
 गुणयति-ते अजुगुणत्-त ।
 गुण उ० गुण-अच् घञ् वा । धनुषो मौर्व्याम् धनुराकर्षण-
 दामनि, रज्ज्व्मात्रे, सगुणोऽपि पूर्णकुम्भो यथा कृमे निम-
 ज्जतीत्युद्धृतः । शैर्वादिधमे, राश्यां सन्निविष्टहादिषु
 पट्टरी साधनेषु, 'षाङ्गुयस्यपुञ्जते' इति साधः । ज्ञान-
 विनयादिषु, गुणा गुणानुबन्धित्वादिति रघुः । सांख्यमते
 पुरुषोपभोगोपकरणभूतत्वात् तद्व्यनोपयोगित्वाच्च सत्व-
 रजस्तम आदिषु पदार्थेषु । 'प्रकृतेर्गुणसमूहाः सज्जन्ते
 गुणकर्म्मसि' इति गीता । अग्रधाने, न्यायमते रूपादिषु
 चतुर्विंशतिपदार्थेषु, व्याकरणोक्ते 'सर्वे निविशतेऽपैति पृथग्
 जातिषु दृश्यते । आधेयव्याक्रियाजघ्न सोऽसत्प्रकृतिर्गुण',
 इत्युक्ते द्रव्यभिलाषिते द्रव्यभिन्ने उपाद्यादुपाद्यत्वा
 समानाधिकरणे सिद्धरूपे वस्तुधर्मे, व्याकरणे परिभा-
 षिते अदेष्टव्य इत्युक्ते अकारे, एकारे, ओकारे च अलङ्का-
 रोक्तेषु माधुर्यादिषु, आहृत्तौ, तनौ, उत्कर्षे, द्रव्यायाञ्च ।
 गुणक उ० गुण-आस्तेडने ण्वुल् । आवर्त्तके पूरके 'गुणवा
 न्यमङ्ग' गुणकेन हत्यादिति लीलावती । [पक्षपातिनि ।
 गुणगट्टा नि० पक्ष-पक्षार्थे क्यप् इत० । गुणानां पक्षे
 गुणनिका स्त्री० गुण-आस्तेडने युच् स्त्रार्थे कन् । अभ्यासे
 निचयार्थं प्राक्तन्य पन्थस्य पुनःपुनरनुशीलने, वक्तुर्गुण-
 निकैव सेति साधः । [न्यूत्वे, न्यूत्वे, मालायाञ्च ।
 गुणलज्जक उ० हल इव कावति कै-क गुणानां नौका-
 कर्षणरज्ज्वनां बन्धनाधारः हजः । नौकाकर्षकदामाद्या-
 धारे कावे । (मास्तल) । [पूरिते ।
 गुणित नि० गुण-आस्तेडने कर्म्मणि क्त । आहृते ताडिते
 गुणिन् उ० गुणोऽस्त्वस्य इति । अठपि । गुणविशिष्टे नि०
 'गुणो गुणं वेत्ती'त्युद्धृतः ।
 गुणीभूत नि० अगुणः गुणः भूतः द्वि भू-क्त । अग्रधानोभूते
 गुणीभूतव्यञ्ज न० गुणीभूतं वाच्यार्थादपकजं व्यङ्गं यत् ।
 अलङ्कारोक्ते मध्येव काल्ये । [कमेर ।
 गुण्ड उ० गुड-वेदने अच् । असिपत्वे लक्षभेदे यस्य कण्डः
 गुण्डकण्ड उ० इत० । कर्म्मरूपि (केयुर) ।
 गुण्डारोचनिका स्त्री० गुण्डा सती रोचना हरिद्वेव इवार्थे
 कन् (कमलागुडि) उच्चभेदे ।
 गुण्डिक उ० गुण्ड-अस्त्वर्थे ठन् । दूर्भीकते तल्लवादे ।

गुह्युत वि० गुह्य-वेदने क्त । रजसाकोषे, कृपिते ।
 गुह्य पु० गुह्य-स किञ्च । स्वके, विकाशोन्मुखकलिकाशम्,
 गुह्यार्थे, गृहपरिच्छेदे च । सुखादायः गुह्यकादिवत् ।
 गुह्य खेले भा० आत्म० अक० सेट् । गोदते अगोदित् ।
 गुह्य न० गुह्य-क । मन्त्रागद्वारे अपानवासुनिस्सारणद्वारे ।
 गुह्यकील पु० गुह्ये कील इव । अर्थोऽरोगे । गुदागुदादयोऽप्यत्र
 गुह्यगृह पु० गुह्यं गृह्णाति ग्रह-अच् । उदावर्त्तनासके रोगे ।
 गुह्यं मिथ्या कथने चुरा० उभ० सक० सेट् इदित् । गुह्ययति ते
 अजुगुह्यत्-त ।
 गुह्य रोधे क्वा० पर० अक० सेट् । गुह्यति अगोधीत् ।
 गुह्य क्रीडे भा० आत्म० अक० सेट् । गोधते अगोषित् ।
 गुह्य वेदने दिवा० पर० सक० सेट् । गुह्यति अगोधीत् ।
 गुह्य पु० गुह्य-अच् । शरत्तणे (गोदपटेरा) स्थिते दृष्टे च ।
 गुह्यमूला स्त्री० गुह्यस्त्रेव मूलमस्याः । एरकास्थे तृणभेदे ।
 गुह्य स्त्री० गुह्य-पचायच् । एरकायाम् । गां जलं ज्ञाव-
 यति द्रा-क ष्ट० । भद्रस्तके, मियङ्गौ, गवेधुकायाञ्च ।
 गुह्य गोपने कृत्वा० च भा० आत्म० सक० सेट् । निन्द्यां जुगुह्यते
 अजुगुह्यत् । गोपने गोपते अगोषित् । [पीत-अगोषीत्
 गुह्य रजसे भा० पर० सक० सेट् । गोपावति-अगोषायीत् अगो-
 गुह्य व्याकुलीभावे दिवा० पर० सक० सेट् । गुह्यति अगुपत्-अगोषीत्
 गुह्य लि० गुह्य-रजसे गोपने वा क्त । रचिते, ज्ञाते, गूढे,
 संदृष्टे च । वैश्वसंज्ञायां पु० ।
 गुह्यगति पु० गुह्य गतिर्गच्छ । अपसर्पे, गुह्यचरे ।
 गुह्यस्त्रेव पु० गुह्यः स्त्रेवस्त्रेवादिर्बल । अङ्गोदृष्टे ।
 गुह्य स्त्री० गुह्य-क्तिन् । रजसे, गोपने च राजामात्मनगर्भ्यां,
 परजनगर्याञ्च रक्षायां (पहारः) गुह्यवपि मनोहरमिति
 कुमारः । कारागारे, भर्तृ, अवस्तरस्थाने, नौकाच्छिरे,
 वने, गर्ताथं जितेः खनने च । [गुहितः ।
 गुह्य अन्ये तदा० पर० सक० सेट् सुचा० । गुह्यति अगोषीत् ।
 गुह्य अन्ये तदा० पर० सक० सेट् । गुह्यति अगुह्योत् । गुह्यतिः
 गुह्य पु० गुह्य-अच् । गुह्यने, बाह्योर्भूषणे, प्रसूयणि च ।
 गुह्यना स्त्री० गुह्य-यच् । 'वाक्ये शब्दार्थयोः सत्यग्रचना
 गुह्यना दृष्टे'त्यक्तायां रचनायाम् ।
 गुह्यति लि० गुह्य-क्त । यथिते, प्रथिते च । [गुह्यः गोरपम्
 गुह्य वधे गत्याञ्च दिवा० आत्म० सक० सेट् । गूह्यते अगोरित् ।
 गुह्य उदाये तदा० कृता० आत्म० अक० सेट् । गुरते अगुरित् ।
 गुरपम् गूह्यः ।
 गुर पु० निरत्यक्तानं गृह्याति उपदिशति वार्धमं गृ-कु उच् ।

'निषेकादीनि कस्याश्चि यः करोति यथाविधि । सम्भावयति
 चाज्ञेन स विप्रो गुरुरच्यते' इति मन्त्रे निषेकादिकर्त्तरि
 पितादौ, 'स गुरुर्यः क्रियां कृत्वा वेदसंज्ञै प्रयच्छतीत्युक्ते
 आचार्ये, शास्त्रोपदेष्टरि, सम्प्रदायप्रवर्त्तके, उपाध्याये,
 तान्त्रिकमन्त्रोपदेष्टरि, दृष्टव्यतौ, तद्विधौ पुष्ये, द्विमासे
 दोषे खरवर्षे, विन्द्विसर्गयुक्ते-एकमासे, संयुक्तवर्षात् पूर्व-
 स्थिते एकमासेऽपि वर्षे, होवाचार्ये, कपिकच्छात्रे । बल-
 वति, संहति, पूज्ये, 'सुरगमिर्हिजातीनां वर्षाणां ब्राह्म-
 णो गुरः । पतिरेको गुरः स्त्रीणां सर्वलाभ्यागतो गुर-
 रिति पुराणम् । उज्जरे, गुरववति च लि० स्त्रियां वा सुर्वी ।

गुरकृत्वा पु० इत० गुरपरम्परारोपदेहे । [विमातृगन्तरि ।
 गुरतल्पग पु० गुरोः पितृकालं दारम् गच्छति गम-ड ।
 गुरपता स्त्री० गुर पात्रे उज्जरे प्रलम्बसाः । तिन्निडीद्वये
 गुरवर्जोन्न पु० गुरवर्चः रोगभेदं हन्ति हन-क । निध्याने
 (पातितेषु) । [शिथिलायाम्

गुरसारा स्त्री० गुरः गुरत्वान् गुरो यस्याः । (शिथु)
 गुरस्त्वान् पु० गुरः स्त्वान् यस्याः । ज्ञेयान्तकृष्टे ।
 गुरूर् पु० देशभेदे (गुरुराट्) तद्देशवादिनि व० व० ।
 गु(गू)र्द कुर्दने भा० आत्म० अक० सेट् । गु(गू)र्दते अगु(गू)र्दित् ।
 गु(गू)र्द निवासे कुर्दने च चुरा० उभ० अक० सेट् । गु(गू)र्दयति
 ते अजुगु(गू)र्दत् त ।
 गुर्व उद्यमे भा० पर० अक० सेट् । गुर्वति अगुर्वीत् । गुर्वः ।
 गुर्विणी स्त्री० गुरगर्भोदयस्याः क्रीडादित्वात् इति नि०
 गुषाभावः । गर्भस्थानम् ।
 गुर्वी स्त्री० गुर-ङीप् । गर्भवत्यां 'नहि बन्धा विजानाति
 गुर्विसववेदना'मिति । गौरववत्तां स्त्रियां, गुर्वस्त्रिवाञ्च ।
 गुर्वपु पु० गुर-फक् नि० अस्तीत् । गृदपन्थौ ।
 गुर्व्य पु० गुर-रजसे वेदने वा मन्त्रं दृष्टयोरैक्यात् । प्रथमपु-
 र्वाधिशिते रजसे गुरवर्षे (गजाः ६, रथाः ६, अवाः २०
 घदातयः ४५) एतत्तन्त्रान्विते सैत्यसुदाये, स्वनामस्थाने
 रोगभेदे, वट्टदेशे रजषाधिं स्थापिते सैत्ये, अत्रकायसे
 ज्ञातप्रतानादौ दृष्टे, 'एकमूलेषु सङ्घातजातेषु गुरेक्षु गतिषु
 तृणभेदेषु, जीह्वारोगे च ।

गुर्व्यमूल न० गुर्व्याजति मूलमस्य । कार्पणे ।
 गुर्व्यवल्ली स्त्री० गुर्व्याकारा वल्ली । शौगलतायाम् ।
 गुर्व्यानी स्त्री० गुर्व्य+रनि । द्राक्षाणां वल्लीप्रकृतौ ज्ञातव्यम्
 गुर्व्या स्त्री० गुर्व्याकारफलत्वात् गुर्व्यारोमहन्ताहा अच्
 गौः कोष् । आमचव्यां, अवव्याम्, एवाव्याम्, वव्यामि-

स्मितगृहे, वन्याम्, गृध्रनखीकृते, (गुडकाशीली) ।
 गु(गु)वाक पु० गु-पिनाकादिलात् आक नि० (सुपारी) कसुके
 गुह संवरणे भा० उभ० सक० सेट् । गूहति ते अगूहीत् अघुचत्
 अगूहिष्ट अगूढ ।
 गुह पु० गुह-क । कालिकेये, अथे, रामनिले शङ्खवेराधिने
 चण्डालनाथे, गत्ते, विष्णौ च । सिंहउच्छीलतायाम् अक-
 तिम देवताते पञ्चतर्गने, हृदये च स्त्री० । गुहां प्रवि-
 ष्ठाविति वृत्तिः ।
 गुहाशय पु० गुहायां गत्ते आगते शी-अच् । अज्ञाने ।
 'सिंहवाप्रकाशयतरनुक्षीपिनस्तथा । वभुजम्बुकमाज्जारा
 इत्याद्याः सुगुहाशया इत्युक्तेषु सिंहादिषु, हृदये, बुद्धौ
 च स्थिते जीवे, ईश्वरे च 'गुहाशयं गह्वरे'मिति वृत्तिः ।
 गुहिल न० गुह-इलच् क्तिञ् । धने, वने च ।
 गुह्य लि० गुह-क्यप् । कच्छपे, दम्भे, परमात्मनि च । रहसि,
 भगे, लिङ्गे च न० । रहस्ये, गुह्यमर्हति दण्डादिलात् यति ।
 अग्रकाशे च लि० । [कुपेरधनराशौ देवयोनिभेदे ।
 गुह्यक पु० गुह्यं कं सुखं अस्व, गुह्यं कृत्यं कायति कै क वा ।
 गुह्यकेश्वर पु० इत० । कुपेरे ।
 गुह्यपुष्प पु० गुह्यं पुष्पमस्व । अश्वत्थत्वे । जिगाव । गूः
 गू विज्ञानागे तदा० कटा० पर० अक० सेट् । गुवति अगुविष्ट
 ग स्त्री० गच्छत्यपानेन देहात् गम-ङ् टिलोपच । विषायां,
 मले च । गुधातु कृष्णत्वयान्ताकथनं पुंलिङ्गताकथनञ्च
 प्रासादिकम् ।
 गूढ लि० गुह-क्त । गुप्ते, संछते, गहने च । रहसि न० ।
 गूढज पु० गूढं गुप्ते यथा तथा जातः गूढः सन् वा जातः जन
 ड । दादशपुत्रमध्ये पुत्रभेदे । [हिक्मेनापि न उष्टचरम्
 गूढनीड पु० गूढं नीडं वाचस्यानं वस्व । खञ्जनखगे तद्वाचस्यानं
 गूढपत्र पु० गूढं पत्रमस्व । अडोडे, करीरे च ।
 गूढपाद्(द) पु० गूढाः पादा अस्व वा पाद्वावः । सपे ।
 गूढपुरुष पु० कर्म० । गुप्तचरे, प्रणिधौ ।
 गूढपुष्प पु० गूढानि संछतानि पुष्पास्वस्व । वज्रलहणे ।
 गूढफल पु० गूढं यथा तथा फलति अच् । वदरे ।
 गूढमैथुन पु० गूढं केनाप्यवश्यं मैथुनं यस्व । काके ।
 गूढवर्तिका स्त्री० कर्म० । अडोडहणे ।
 गूढसाक्षिण पु० कर्म० । 'अर्थिना सार्वविश्वार्थं प्रत्यर्थिवचनं स्फुटम् ।
 वः आच्यते सदा गूढो गूढसाक्षी स उच्यते' इत्युक्ते साक्षिभेदे
 गूढाङ्ग पु० गूढान्यङ्गमस्व । कच्छपे ।
 गूढोत्पन्न पु० उत्पद्यते गृहे यस्व न च ज्ञायेत कस्य सः । स

गृहे गूढ उत्पन्नस्तस्य स्वात् यस्व तत्पञ्च इत्युक्ते पुत्रभेदे ।
 गूध पु० न० । गू-अच् । विषायास्व ।
 गूर उद्यमे चरा० आ० अक० सेट् । गूरयते अजगूरत ।
 गूर वधे गतौ च दिवा० आत्म० सक० सेट् । गूर्यते अगूरिष्ट ।
 गृ सेके स्वा० पर० सक० अणिट् । गरति अगर्भीत् ।
 गृज ध्वनौ स्वा० पर० अक० सेट् । गर्जति अगर्जीत् ।
 गृज ध्वनौ स्वा० पर० अक० सेट् इदित् । गृज्जति अगृज्जित् ।
 गृज्जन पु० गृज्जति भस्मत्वेन कथ्यते रोगेषु गृज्जि-ल्युट् ।
 'गृज्जकतिरसैस्तुल्यः स्तुल्यनालः पलायुडुने' लुक्तामचणे
 मूलभेदे (रञ्जन) इति ख्यते मूलभेदे च । विषदम्भपशु-
 मांसे न० । [अगर्जीत् । गर्जित्वा-गृज्जा ।
 गृध्र लिङ्गायां दिवा० पर० सक० सेट् । गृध्रयति अगृध्रय-
 गृध्र लि० गृध-क्तु । लुब्धे ।
 गृध्र पु० गृध-कन् । (शकनि) खगभेदे ।
 गृध्रनखी स्त्री० गृध्रस्य नखद्वयपत्रादि अस्याः स्त्रीप् ।
 वदयाम् (कुलेखाडा) कुलिकहणे च ।
 गृध्रराज पु० इत० । गृध्रात्मजे जटामुखगे ।
 गृष्टि स्त्री० सकत् गमं गृह्णाति अह-त्तिच्-ए-णि० । सकत्-
 प्रकृतायां गवि, वराहकान्तायां, वदरावाभोषधौ, काश्र्यांश्च
 गृह अहणे अद० चु० आत्म० सक० सेट् । गृहयते अजगृह्यत
 गृह न० अह गेहार्थे क । इष्टकावृत्तिकादिरचिते गेहे ।
 गृह-अहणे अच् । कलत्वे 'न गृहं गृहमित्याहु-
 र्गृहिणी गृहस्यत्ये' इति वृत्तिः । नामनि, मेधादिभवनने
 राशौ च । अर्द्धादिलादयश्च भवलिङ्गः तत्र एकगृहे न०
 पुंलिङ्गस्तु वज्रवचनान् एव 'तत्तागारं धनपतिगृहा'-
 निति मेधदूतम् । कलत्वेऽपि दारशब्दवत् न० व० ।
 गृहकच्छप पु० गृहे कच्छप इव । पेयमाश्रित्यायाम् ।
 गृहकान्या स्त्री० गृहे क येव । एतकुमायांश्च ।
 गृहकारक पु० गृहं करोति क-ल्युत् । (घराणि) गृहनि-
 र्माणकारके वर्षासङ्करभेदे । [चित्रकण्ठे (पुपु)
 गृहनाशन पु० गृहं नाशयति नश-ल्यच् ल्यु । वनकपोते
 गृहगोधा स्त्री० गृहस्य गोधेव । (टिक्टिकी) ज्वेष्णाम् ।
 स्वार्थे कन् तत्त्वार्थे ।
 गृहपति पु० इत० । गृहसाक्षिनि, गृहस्थे, मन्त्रिणि, धर्मो च
 गृहभूमि स्त्री० गृहयोग्या भूमिः । वास्तुभूमौ ।
 गृहमणि पु० गृहे मणिरिव । प्रदीपे ।
 गृहमृग पु० गृहस्य मृग इव । कुकुरे । [गृहस्थे ।
 गृहमेधिन् पु० गृहैर्दारेभ्यो यं गच्छति मेध-मज्जसे किनि ।

गृहमेधीय पु० गृहमेधीनोऽयं कृ० गृहस्य कर्तव्ये धर्मो ।
 गृह्यालु लि० गृह-आलु । यज्ञोत्तरि । [समीपस्थोपवने ।
 गृहवाटिका स्त्री० गृहसमीपे वाटिका आरामः । गृह-
 गृहस्थ पु० गृहेषु दारेषु तिष्ठति अभिरमते स्वा-क । गृहस्थि
 गृहागत पु० गृहसागतः आ+गम-क्त । आगन्तके, अतिथौ ।
 गृहागते लि० । [पक्षे उपवने ।
 गृहाराम पु० गृहे गृहसमीपे आरामः । गृहसमी-
 गृहावग्रहणी स्त्री० गृहमवग्रह्यते अनेग अव+ग्रह-करणे
 ल्युट् ङीप् । देहल्याम् (देखोयाल) ।
 गृहणी स्त्री० गृह-अस्थं इति । भार्यायाम् गृहकर्मा-
 कुमलायाम् । 'गृहस्थो सचिवो मिथः सखीति रघुः ।
 गृह्णन् पु० गृहा दाराः सन्त्यस इति गृहस्य ।
 गृहीत लि० ग्रह-क्त । स्वीकृते, ज्ञाते, प्राप्त, धृते च ।
 गृहेनर्हिन् पु० गृहे एव नर्हि न युक्ते, पाले समितादि०
 स० । कापुरुषे रणभीरौ गृहे आस्मात्प्रथितरि ।
 गृह्य पु० ग्रह-पदास्त्रैरीत्यादिना कृत् । गृहासते खगे गृहे
 च भलहारे, वेदोदितकर्माप्रयोगज्ञापके गोभिलसूत्रादौ
 ग्रन्थभेदे च । अलैरिणि आचक्षे, स्वपक्षीये पक्षे च
 लि० । गृहे भवः यत् । गृहभवे, वस्तुनि लि० । स्वार्थे कान्
 तत्त्वार्थे । नगरवाह्यस्थे ग्रामे स्त्री० टाप् गृहा ।
 गृ विज्ञापने चुरा० आत्म० सक० सेट् । गारयते अजीगरत् ।
 गृ शब्दे क्रमादि० पर० प्रादि० सक० सेट् । गृह्याति अगारीत्
 गृ निगरणे त्व० पर० सक० सेट् । गिरति-गिलति अगारीत्-
 अगारीत् । [गेदत् । गेदत्वा गेत्वा ।
 गेद् गतौ आ० आत्म० सक० सेट् । गेदते अगेदिट् । अजि-
 गेन्दु(खड्ग)क पु० गच्छतीति स इन्दुरिव इवार्थे कन् । कन्दुके
 वस्त्रनिर्मिते गोलाकारे क्रीडनके । घुषो० वा डल्वे गेखुकश्च
 गेय लि० गे-भयगेमेत्यादिना कर्त्तरि यत् । गायने । भावे यत् ।
 गीतौ 'गेवे केन विनीतं वा'मिति रघुः । कर्त्तव्यं यत् ।
 गातव्ये लि० पूर्वाह्णे गेयं साधेति भाष्यम् ।
 गेव सेवने आ० आ० सक० सेट् । गेवते अगेविट् । अजिगेवत्
 गेष अनेपथ्ये आ० आत्म० सक० सेट् । गेषते अगेविट् । अजिगेवत्
 गेह न० गो गणेशो गन्धर्वो वा ईहः ईप्सितो यत् । गृहे ।
 गेहेनर्हिन् पु० गृहेनर्हि वत् सर्वम् । [रणभीरौ ।
 गेहेयूर पु० गृहएव शूरः । पाले समितादि स० । कापुरुषे
 गौ गाने आ० पर० सक० सेट् । गायति । अगारीत् ।
 गैरिक न० गिरौ भवः डक् । (गिरि) इति स्थाते पर्वतजाते
 उपधातुभेदे, स्वर्णे च ।

गैरिकाञ्च पु० गैरिकमिवानि पुष्पमस्य । जलसधूके दन्त ।
 गैरी स्त्री० गिरौ जाता अश्व । (विपश्चाङ्गली) लाङ्गनीदन्त ।
 गैरेय न० गिरौ भवः डक् । (शैलज) शिलाजलनि ।
 गो पु० गम-डो । उपभोगे, खर्गे, किरणेषु, वज्रे जले, पशौ, चन्द्रे, वायो,
 सूर्ये, ऋषभनासौषधौ च । सौरभेय्याम् दृष्टौ, वासे,
 दिशि, मातरि, वाचि, भूमौ च स्त्री० ।
 गोकण्टक पु० गोर्धेनोः प्रथिव्या वा कण्टकः । लुरे, पिप-
 सोक्षते स्वपटे, विकङ्कतदन्ते च (वैदिक) ।
 गोकर्ण पु० गोर्धेनं कर्णौ यस्य । सर्पे, 'गद्वन्ति गोकर्ण-
 शरीरभक्त' इति चौरः । गोरिव कर्णावस्थ । अन्तरे,
 स्वर्गभेदे, गण्डदेवताभेदे, अनासिकायुक्तविकृताङ्गुष्ठमाने,
 ग्रैवे तीर्थभेदे च ।
 गोकर्णी स्त्री० गौः कर्ण इव यस्याः । सूर्वालतायाम् ।
 गोकील पु० गोः प्रथिव्याः कील इव । लाङ्गने, सुसले च ।
 गोकुल न० गवां कुलं यत् । गोस्थाने गोष्ठे, 'गोकुले कन्दु-
 शालाया'मिति स्मृतः । व्रजवासके प्रसिद्धे स्थाने 'गोकुले
 रागकेयवाविति पुराणम् । इत० । गोसमूहे ।
 गोखुर पु० गोः खुर इव । गोखुरदन्ते इत० । गवां लुरे ।
 गोश्रम्य पु० गोर्धेन्यरिव । करीषे (वखा) गवां ग्रन्थिः पङ्क्ति
 यत् । गोष्ठे । गोर्धेन्यरिव, गोजिह्विकोपधौ ।
 गोक्ष पु० गोर्धेन्यते यस्य हन-सम्प्रदाने डक् । अतिथौ तदा-
 गमने हि मधुपर्कार्थं गोर्धेनो विहितः । कर्त्तरि डक् ।
 गोघातके लि० ।
 गोचर पु० गावः इन्द्रियाणि चरन्त्यस्मिन् लि० क । इन्द्रिय-
 विषये रूपरसादौ । गावश्चरन्त्यस्मिन् । गवां प्रचार-
 स्थाने, देशभावे, ज्योतिषोक्ते जन्मराश्ववधिके तत्तत्
 स्थाने स्वार्थादिग्रहगमनेषु च । 'गोचरे वा विलम्बे वा ये
 ग्रहार्थिदृष्टवका इति ज्योतिषम् ।
 गोचर्यान् न० इत० । गवां चर्याणि, 'सप्तहस्तेन दग्धेन लिशद्वयै-
 निवर्त्तनम् । दग्धं तां चैव गोचर्या'त्युक्ते भूमिपरिग्राह्यभेदे च
 गोच्छालं पु० गां भूमिमाच्छादयति छद्-णिच् कण् पु० ।
 भूकदम्बे (चाकुलिया) । [त्यम् । त्रीह्यादिषु ।
 गोजा स्त्री० गावः प्रथिव्यां त्रीह्यादिरूपेण जायते विट् आ-
 गोजिह्वा स्त्री० गोजिह्वेव । (गोजिवा) लताभेदे । स्वार्थे कन्
 अत्वे वार्धे । [गवाद्भ्यां । अच् (तरसज) शीर्षदन्ते पु०
 गोड्भ्या स्त्री० गां भूमिं लुम्बति अर्हते लुम्बि क पु० । (गोसक)
 गोष्ठी स्त्री० गुण-वज् लि० गुणः गोच+आवपनेऽर्थे ङीप् ।
 धान्याघारे (गुण) स्थाते आवपनं पाले छिद्रवस्त्रे, वास्त्रां,

‘विन्दुषी गोमयदाहते’ति सागभेदे, द्वितीयपरिमाणे च ।
 गो०खण्ड पु० गोरखण्ड इव । नीचजातिभेदे (गोंड) वृद्धनाभौ च तद्वति
 गोतक्ष पु० ब्रह्मचः इत्ये स्नानासंख्याते स्निग्धभेदे ।
 गोतोष्यं न० गोहेतुकं तत्स्थित्या तीर्थसिधे । गोष्ठे ।
 गोत्व पु० गं छविर्वा लायते त्वै-क । पर्वते । नामनि, जानने,
 ज्ञेयं, पथि, कृते, सजातीयभणं, पौत्राद्यपत्ये वंशे, ऋषि-
 शब्दाच्चेष्टादिपुरुषेषु शास्त्रिभ्यादिषु चतुर्विधतौ सन्-
 तेषु च । विस्तारो वृहदभिधाने ।
 गोतज्ज वि० गोले समाने गोले जायते जन-ड । एकगोत्वोत्पन्ने
 गोत्रसिद्धे उ० गोत्रान् पर्वतान् भिनन्ति भिद-किप् । इन्द्रे ।
 गोत्रा स्त्री० गोत्राः पर्वताः सन्त्यस्याः अर्ग आदिवाद्च ।
 धरायास् । गो०समूहे त्वम् । गोसमूहे । [दन्ते पु०
 गोदन्त न० गोदन्त इवावयवो यस्य । हरिताले । इत० । गवां
 गोदाने न० गावः केशादीवन्ते छिद्यन्तेऽत्र दो-ल्युट् । केशान्त-
 रूपसंस्कारभेदे ‘अथास्य गोदानविधेरनन्तर’मिति रूपः ।
 गोदाराण्य न० गं भूमिं दारयति द-षिच्-ल्यु । लाङ्गले,
 कुङ्गले च । [तीर्थावाचसमन्तः
 गोदावरी स्त्री० नदीभेदे । गोदावरि । सरस्वति । इति जले
 गोधन न० गवां धनं सूक्ष्मः । गोसमूहे । गौरैव धनमस्य । गो-
 रूपधनवति लि० । गौरैव धनम् । गोक्षेत्रे धने न० ।
 गोधा स्त्री० सुष्यते वैद्यतेवाङ्गरनया करणे घञ् । घटुगुणा
 घातवारणाघ प्रकोष्ठे बद्धे चर्माणि । कर्त्तरि अच् ।
 (गोसाप) इति स्थाते सर्पभेदे ‘शशकः ब्रह्मकी गोधेति’
 मनुः । स्थाप्ये कन् अत्वैवाथे ।
 गोधापदी स्त्री० गोधेन प्रादो मूलमस्याः स्नाङ्गत्वात् जातित्वाच्च
 छेपि पङ्गावः । (गोयालिया) लताभेदे । स्थाप्ये कन् अत्वैवाथे
 गोधास्तन्ध पु० गोधेन स्तम्भोऽस्य । विट्खदिरि ।
 गोधि पु० गुध-इन् । ललाटे, गोधायां च ।
 गोधिनी स्त्री० गुध-णिनि । वृहतीभेदे ।
 गोधूज पु० गुध-जन् । ब्रीहिभेदे । (गोड्डम) नागरङ्गे च ।
 गोधूलि पु० गोम्य उल्लिखे धूलिर्धूल्ये काले । (सन्ध्यातप्राश्रित
 पश्चिमदिक्भिर्भागे व्योम्नि स्फुरद्विदलतारकसन्निवेशे । रुद्धे
 गवां सूर्योदयान्तरे गोभिर्गोधूलिरित्युक्ते काले ।
 गोनर्ह पु० गं जलं नर्हयति नर्ह-अण् । सारसपक्षिणि,
 पर्वतभेदे च । कैवर्त्तौष्ठके न० ।
 गोनर्हीश पु० गोवर्दे तत्त्वमीधे देवे भवः । पाणिनौ सनौ ।
 गोवस पु० गोरिव नासास्य नसादेयः । सर्पभेदे ।
 गोप पु० गं भूमिं वा पाति रक्षति पा-क । (गोवाला) जाति-

भेदे । यामाधिक्यते भुरक्षके, उपकारके च लि० ।
 गोपघोष्ठा स्त्री० गोपप्रिया घोष्ठा । हस्तिकोत्तौ । ‘वदसी-
 सट्ठाकारो वृत्तः सूक्ष्मफलो भवेत् । अट्ठव्यामेव सा
 घोष्ठा गोपघोष्ठेति कीर्त्तितेत्युक्तवत् च ।
 गोपति पु० इत० । गवां पत्यौ वपे, (सांड) वपपत्यौ शिवे, भूमि
 पत्यौ, नृपे, श्रीकण्ठे, किरणपत्यौ सूक्ष्मे, स्वर्गपत्यौ शत्रौ,
 नृपभनागोपधौ च ।
 गोपदल पु० गोपदशालस्थानं लाति ला-क । गुवाके ।
 गोपभट्ट पु० न० गोपेभ्यो भट्टमस्मात् पु० न० । शालूके । [गाम्भार्यान्
 गोपभट्टिका स्त्री० गोपेभ्योभट्टं यस्मात् पु० न० कप् अतश्चपम् ।
 गोपवल्ली स्त्री० गं पाति पा-क कर्म० । सर्वास्तायां श्यामा-
 लतायां (श्यामावाच) ।
 गोपा स्त्री० गं पाति पा-क टाप् । श्यामानतायास् ।
 गोपानसी स्त्री० गवां किरणानां पानं शोधनं गोपानं सति
 सो-क गौरा० छीप् । ज्ञाद्येषु छादनार्थं बद्धे वक्रक, छे,
 (सुदनी) वस्त्रनाधारे पटलाधारे वंशपत्रुरे च । [कण्ठे च
 गोपाल पु० गं सुरभीदृषभमदिकं भूमिं वा पालयति । गोपार्थे,
 गोपालककटी स्त्री० । पाल-अण् गोपालस्य गोरजकस्य
 प्रिया ककटी । सुद्रुक्कस्याम् ।
 गोपुच्छ पु० गोः पुच्छ इव पुच्छौ यस्य । गोलाङ्गुलवानरे ।
 गोपुच्छाकारत्वात् हारभेदे । इत० । गोलाङ्गुले न० ।
 गोपुर न० गावः पूर्यन्ते यत् पु०-मूल०क । पुरद्वारे कैवर्त्तौष्ठके च
 गोय पु० गुप-यत् । रक्ष्ये दासीपुत्रे । रक्षणीयमाने, गुह्ये च लि०
 गोमती स्त्री० नदीभेदे, वेदमन्त्रभेदे च । [अजुगोमत्-त ।
 गोम लेपने अद० चुरा० उभ० सक० सेट् । गोमयति-ते
 गोमन्त पु० विन्ध्यपर्वतस्य प्रत्यन्तपर्वते ।
 गोमय पु० न० गवां पुरीषम् गो०मयट् । गोपुरीषे (गोवर) ।
 गोमयच्छल न० गोमये तदाधारस्थाने छलमिव । शिकीन्ने
 (छातिवा) । [रियागोका) कीटभेदे
 गोमयोत्या स्त्री० गोमवाडुल्लिखति उद-स्था-क टाप् । (गुव-
 गोमयु पु० गं विजितां वाचं भिनोति मा-उण् । मृगावे,
 गन्धर्वभेदे च ।
 गोमिन् लि० गो०-अस्यर्थे भिनि । गवां स्तामिनि । मृगावे पु०
 गोमुख पु० गोरिव मुखमस्य । यक्षभेदे, नक्षे, कुटिला-
 कारे वाद्यभाण्डे, बौरजतसन्धिभेदे, छेपने, तन्त्रोक्ते जप-
 मालास्वापनार्थं पट्टसूत्रादिभिर्निर्मिते यन्त्रभेदे च । हिमा-
 लयैकदेशात् गङ्गापतनगुहायां स्त्री० छीप् ।
 गोमूतिका स्त्री० गोमूलं साधनत्वेनास्याः उन् । गोमूलजातायां

लतायां गोमूत्रतुल्यसज्जिवेशविशेषवति काव्यबन्धे च ।
गोमेदं पु० मणिकेदे, हीपभेदे च । 'गोमेदे गोपतिर्नाम इत्यु-
पक्रम्य यत्रवाटे कृताभावो दग्धाः कोपाग्निना तदा ।
तन्मे दसा महीकृतां गोमेदः स ततोऽभवदिति पुराणेऽस्य
गोमेदता निरुक्ता ।

गोमेध पु० गोपी मेधने यत् मेध-आधारे घञ् । यज्ञभेदे ।
गोरक्ष पु० रक्षतीति रक्ष-अच् । गारक्षणे (गोरक्षचाकुलिया) ।
लताभेदे च । गोरक्षके लि० ।

गोरक्षकर्कटी स्त्री० कर्म० । लुट्कर्कश्याम् (राखालकांकुड) ।
गोरक्षजम्बु स्त्री० गोरक्षे गोमे जम्बुविव । घोस्टाफले
गोमे च । [(गोरक्षचाकुलिया) लुपभेदे ।

गोरक्षतण्डली स्त्री० गोरक्षं तण्डुलं बीजं यस्याः ।
गोरक्षतुखी स्त्री० गोरक्षी तुम्बी । कुम्भाकारतुम्बाम् ।
गोरोच न० गौः किरण इव रोचते रुच-अच् । हरिताले
गोरोचना स्त्री० गोभ्यो जाता रोचना हरिद्रा । खनाम-
ख्याते गन्धद्रव्ये 'गोरोचनालक्तकतुम्बेनेति तत्त्वम् ।

गोर्द न० गुर अन्दादिवात लि० । भस्तिस्के मसकस्य हते
गोल पु० गुड-चञ्जु डलबोरैकम् । गर्ज तोवर्तुले, मदनदुमे,
भर्त्तरि हते जारजे पुत्रे, उद्योतिपोक्ते भूगोले, खगोले,
एकरायौ षड्ग्रहयोगे च । मण्डले न० । सार्धादौ कन्
हते भर्त्तरि जारजाते पुत्रे, मणिके, (जाला) गुडे, पिण्डे,
गन्धरसे कलाये च ।

गोला स्त्री० गां दीप्तिं लाति ला-क । गोदावरीनद्यास्
खर्खा, कुनखा, पलाञ्जने, मणिके, मण्डले, बालक्रीडनके च
गोलाङ्गूल पु० गोरिव लक्षणं लाङ्गूलमस्य । लक्षणमुखे वानर-
भेदे न्यायभेदे च । [शिलीमुखे च (कातिया)

गोलास पु० गवि गोमये लासो जन्म यस्य । गोमयकोटे,
गोलिङ्ग पु० गोमिर्लिङ्गते लिङ्ग घञर्थे क । चण्डापाटलौ
(चण्डापाटलि) । [पाटलि) ।

गोलीट पु० गोमिर्लिङ्गते लिङ्ग-त । चण्डपाटलौ (चण्डा-
गोलोक पु० न० इत० । वैकुण्ठस्य दक्षिणभागस्य स्थानभेदे,
विष्णुनिवासस्थाने पु० ।

गोलोभ्रिका स्त्री० गौः गोसदृशं लोमास्य ङीप् ततः
स्वार्थे कनि अयो क्तस्यः । (पाणुरी) (गोधुमा) इति च
ख्यातायां प्रस्तरिख्यम् औटुकपुच्छावाञ्च ।

गोलोमी स्त्री० गौरिव गोलोमसदृशं लोमास्य ङीप् । चेत-
दूर्वायाम् । गोलोमस्तु जाता अण् । वचायाम् । गोलोन्मा-
नियम् अण् । वेश्यायाम् ।

गोवन्दनी स्त्री० गवि भूमौ वन्द्यते ऋट् । प्रियङ्गु, प्रीतदण्डौ
त्यले च । [भेदे घासादिहारा तस्य हि गोवर्द्धकत्वम् ।
गोवर्द्धन पु० गां वर्द्धयति ढध-णिच् ल्यु । दन्दावनस्ये पर्वत-
गोवर्द्धनधर पु० गोवर्द्धनं पर्वतं धारयति ढध-अच् । श्रीकण्ठे
नन्दनन्दने । [गवाध्वले लि० ।

गोविन्द पु० गां विन्दति विद-य । श्रीकण्ठे, दृक्स्थतौ च ।
गोविष्णु पु० न० इत० । गोमये ।

गोशीर्ष न० गोः शीर्षमिव 'गोशीर्षः पर्वतस्तत्त्वजातत्वात् ।
सप्तद्वैकदेशे जाते चन्दने । इत० गोमस्तके न० ।

गोशीर्षक पु० गोशीर्षमिव कायति कौ-क । द्रोणपुष्पीष्टके
ऋषभाद्रिजाते गोरोचनातुल्ये चन्दनभेदे च । [शृङ्गे
गोमृङ्ग पु० गोः शृङ्गमिव शृङ्गमयं यस्य । नर्वरदृष्टे । इत० गोः

गोष्ठ संघाते आ० आल० अक० सेट् । गोष्ठे अगोष्ठि ।
गोष्ठ न० गावस्तिष्ठन्त्यत्र घञर्थे क घत्वम् । गवां स्थाने ।
गोठीस्त्री० गावोऽनेका वाचस्तिष्ठन्त्यत्र घञर्थे कः घत्वम् गौरा-
ङीप् । सभायाम् ।

गोष्ठाद् न० गोः पदम्, गावः पद्यते यच्चान् देशे वा घुट् ।
गोः पदजाते गर्त्ते, गोपदप्रमाणे च । गोभिः सेवितो
देशः । गोप्रधाने देशे लि० ।

गोसंख्य पु० गावः संघटे संघल-अच् । गोमे ।
गोसम्भवा स्त्री० गोरिव सम्भवो लोमादिदूषणकारी यस्याः ।
श्वेतदूर्वायां । गोजाते लि० ।

गोसव पु० गावः स्रवन्ते बध्यन्तेऽत्र स्र-अप् । गोमेधवन्धे ।
गोस्तन पु० गोः स्तना इव गुच्छो यस्य । चतुर्थदिकहारे ।

गोस्तनी स्त्री० गोरिव स्तनः फलमस्याः । झाजाभेदे ।
गोस्थानक न० गवां स्थानं स्वार्थे कन् । गोष्ठे ।
गोहरितकी स्त्री० गोः हरितकीव हितकारित्वात् । विलम्बले
गोहित पु० गवां हितं यस्मात् पूव० । विलम्बे, घोषकतायाञ्च ।
गोहितकारके लि० ।

गौड पु० । 'वङ्गदेशं समारभ्य भुवनेशालयं गिरे ! गौडदेशः
समाख्यात इत्युक्ते देशे । तद्देशस्य जने व० व० । 'सार-
खताः कान्यकुब्जा गौडमैथिलकोत्कलाः पञ्च गौडा इति
ख्याताविन्ध्यस्थोत्तरवायिन इत्युक्ते विन्ध्यपर्वतोत्तरभा-
गवासिषु ब्राह्मणभेदेषु च ।

गौडवास्तु(स्तु)क पु० 'तदेव चेत् दहतपलं रतं खादौष-
वास्तुकमित्युक्ते वास्तुकभेदे । [काव्यरीतिभेदे च ।

गौडी स्त्री० गुडस्य विकारः अण् । सराभेदे अलङ्कारोक्तौ
गौण लि० गुणादानतः अण् । गुणयोगात् मृदुते शब्दे अलङ्क्य

हन्मोपपादितेऽर्थे च । शब्दनिष्ठे अर्थबोधकताशक्तिरूपे
हन्तिभेदे स्त्री० ङीप् ।

गौतम पु० गौतमस्यापत्यम् शिष्यो वाक्यम् । शतानन्दे नाचिके-
तस्य जनके स्मिभेदे, शाक्यविष्टे च । [बरोनयाम्
गौतमसम्भवा स्त्री० गौतमात् सम्भवतीति अच् । गोदा-
गौतमो स्त्री० गौतम+इदमर्थे अण् ततो ङीप् । गौतमप्रणो
तायां गोडशपदार्थरूपायास् शाक्यसिंहप्रणीतायाश्च वि-
द्यायां, गोदाबरोनयाम्, राक्षसीभेदे, कण्ठभगिन्याश्च ।

गोधार पु० गोधाराः अपत्यम् । आरन् । गोधापुले ।
गोधेय पु० गोधा+ठक् । गोधासुते द्रक् गोधेरोऽप्यल ।
गौर पु० गुर-र नि० । श्वेतवर्णमे, चन्द्रे, धवद्वये, अरुणवर्णे,
श्वेतवर्णे च तत्तत्त्वर्थवति, विग्रहे च लि० । स्त्रियां गौरी ।
केशरे, पङ्कजे, कुङ्कुमे, स्वर्णे च न० ।

गौरजीरक पु० कर्म० । श्वेतजीरके ।

गौरत्वच् पु० गौरी त्वक् यस्य । इष्टदीप्त्ये (जीवपुति)
गौरव न० गुरोर्भावः कृष् । गुरुत्वे अभ्युत्थानादिसम्माने च ।
गौरवित लि० गौरवं जातस्य तार० इतच् । पूज्ये ।
गौरशाक पु० गौरः शाकोऽस्य । मधुकभेदे ।

गौरी स्त्री० गौर+ङीष् 'यङ् नुक्तन्धवला ततो गौरी ङ वा
मतेत्युक्तायां पार्श्वत्याम् 'अटवर्णा भवेद्गौरी'लुक्तायास्
अटवर्णानाम् असञ्जातरजस्तायां कत्यायां, हरिद्रायास्
दाहहरिद्रायां, गोरोचनायास्, प्रियङ्गु, भूमौ, नदीभेदे,
मञ्जिषायां, श्वेतद्रुवायां, मञ्जिकायास्, तण्डुलास्, सुवर्ण-
कदल्याम्, आकाशमांसां रागिणीभेदे च । [कुमारः ।

गौरीपुष्प पु० गौरीव पीतं पुष्पमस्य । प्रियङ्गुहृत्ते । [मिति
गौरीशिल्लर न० पार्वती तपस्यास्थाने 'जगाम गौरीशिल्लर-
गौडीन न० पूर्वं भूतं गोष्ठं खञ् । भूतपूर्वगोष्ठे । [न्यिष्ट
ग्रथ कुटिलीकरणे आत्म० इदित् सक० सेट् । यन्वते अय-
ग्रथित लि० यन्व संदर्भ-क्त । गुम्फिते, हिंसिते, आक्रान्ते च ।
ग्रथ्य संदर्भे वा चु० पठे क्पा० उभ० सक० सेट् । यन्वयति-ते
यथाति यथीते अजयन्वत्, अपयन्वीत् अपयन्विष्ट ।

ग्रथ्य पु० यन्व-चञ् । गुम्फने, धने च । करणे चञ् । शास्त्रे ।
अतदुपच्छन्दस्ते पठ्ये च ।

ग्रथ्य पु० यन्व-इत् । वंशादिसम्भौ (गांठ) स्वाते कौटिल्ये,
'यन्वपन्विहृद् कृत्तित्ति' नैषधम् । यन्विपर्याय्ये,
बन्धने, रोगभेदे च । [गङ्गुलौ, करीरे च । दैवज्ञे पु० ।

ग्रथ्यिक न० यन्व-अस्य षेठम् । पिप्पलीमूले । यन्विपर्ये,
ग्रथ्यद्रुवा स्त्री० यन्विमती द्रुवा (गांठद्रुवा) द्रुवाभेदे ।

ग्रथ्यिपर्या न० यन्विपन्वयुतं पर्यं यस्य । चोरनामगन्धर्व्ये ।

ग्रथ्यिफल पु० यन्वि यन्वि युक्तं फलमस्य । कपिलहृत्ते, मदनहृत्ते,

कुङ्कुरे च (कुङ्कुरसौङ्गा) ।

ग्रथ्यिभेद पु० यन्विं भिनन्ति भिद-अण् (गांठकाटा) चौरभेदे
'अकृत्तिं यन्विभेदस्य छेदयेत् प्रथमे यङ्' इति स्मृतिः ।

ग्रथ्यिमत पु० यन्विः सन्धिरस्तास्ति मतुप् (हाडजोडा)
अस्तिगंहारकट्टे । यन्विभुक्ते लि० ।

ग्रथ्यिमतफल पु० यन्वि मत फलं यस्य । (मान्दार) नकुचे ।

ग्रथ्यिमूल न० यन्विभुक्तं मूलमस्य । गृञ्जने (गाजर)

ग्रथ्यिमूला स्त्री० यन्वि यन्वि युतं मूलमपि यस्याः । मालाद्रुवायास्

ग्रथ्यिल न० यन्विं लाति ला-क् । पिप्पलीमूले, आद्रेके च ।

विकङ्कतहृत्ते, (वदन्ति) करीरे, तण्डुलीयशाके (पोदिना)

भद्रसुतायां, मालाद्रुवायाश्च स्त्री० । हितवत्सुताम् पिण्ड-लौ

चोरनामगन्धर्व्ये पु० । यन्विमति लि० । [यस्या ।

ग्रस भक्षणे स्वा० आत्म० सक० सेट् । यसते अपघिष्ट यसित्वा-

ग्रस भक्षणे वा० चुरा० उभ० पठे स्वा० सक० सेट् । याप

यति-ते यसति अजिपयत्-त् अप्रासीत् अपयसीत् ।

ग्रस्य न० यस-क्त । लुप्तवर्षपदे वाक्यविशेषे, भक्षिते लि० ।

ग्रह ग्रहणे क्पा० उभ० सक० सेट् । गृह्णाति गृह्णीति
अप्राहीत् अपयहीत् ।

ग्रह आदाने वा चुरा० उभ० पठे स्वा० पर० सक० सेट् । ग्रहयति-

ते ग्रहति । अजिपहृत्-त् अप्राहीत्-त् अप्रासीत् ।

ग्रह पु० ग्रह-अच् । सूर्यादिषु ननष्ट । अतुष्टये, निषेधे,

ग्रहणे, रणोद्यमे, बालारिष्टकारकेषु पूतनादिषु, चन्द्र-

सूर्ययोर्धांसि च 'तदा सम्भाव्यते ग्रह' इति ज्योतिषम् ।

ग्रहण न० ग्रह-भावादौ ल्युट् । खोकारे, आदाने, आदरे,

करे, ज्ञाने, बन्धने, चन्द्रसूर्ययोर्धांसि, इन्द्रिये च ।

ग्रहणि(शी) स्त्री० ग्रह-अनि वा ङीप् । खनामख्याते रोग-
भेदे । [रोगहारिणि लि० ।

ग्रहणीहर न० ग्रहणी हरति हृ-अच् । लवङ्गे, ग्रहणी-

ग्रहनाश्च पु० ग्रहं ग्रहज्यारिष्टं नाशयति नश-षिच-अण् ।

(क्रातियान्) हृत्त्वभेदे ।

ग्रहपति पु० इत० । सूर्य एवं ग्रहनायकादयोऽप्यल ।

ग्रहयाग पु० ग्रहेभ्यो यागः । अरिष्टनिवारणार्थं पुच्छं वा ।

ग्रहोद्देशे यागभेदे ।

ग्रहाधार पु० इत० । ब्रुवणमाले ।

ग्रहवह्नि पु० ग्रहाणां वह्निः । 'कपिलः पिङ्गलो धूमकेतवः

जठराग्निः । शिखी च हाटकश्चैव महातेजा ऊताग्रः

कृतान्नश्च विज्ञेयो नवैते यद्वाङ्मयकृतो स्वर्यादि
क्रमेण वक्ष्यते ।

ग्राम पु० यद्वाङ्मय आदनादेशः 'विप्राश्च विप्रश्चत्वाश्च यत् चैव
वक्ष्यति हि । सत्तु ग्राम इति प्रोक्तेः 'स्वर्याणां वास एव वा'
'तथा 'स्वर्यजनप्रायाः सुचक्षुः सुवीर्याः सेनोपयोगभूषण्यो
वसति योमसंज्ञिकेत्युक्तलज्जे विप्रादीनां वासस्थाने, यथा
कुटुम्बिनः सर्वेष्वेकीभूता भवन्ति हि । तथा स्वर्याणां
सन्देशे ग्राम इत्यभिधीयते' इत्युक्ते स्वरभेदे, किञ्चिच्छ-
ब्दीपपदे तदर्शयते च यथा शब्दग्रामः अर्थग्राम इत्यादि
ग्रामगृह्णा स्त्री० यद्वाङ्मयार्थं कथम् । ग्रामवर्हिर्भूतायां
सेनायाम् ।

ग्रामणी पु० ग्रामं नवतिनी-क्षिप्त्वा यत् । नापिते । प्रत्यौ,
प्रधाने च लि० । ग्रामगम्यायां वेष्टायां, नीलिकायाश्च स्त्री० ।

ग्रामता स्त्री० ग्रामाणां समूहः तत् । ग्रामसमूहे ।

ग्रामधर्म्यं पु० ग्रामे भवः अथ कर्म० । मैथुने व्यवहारे ।

ग्राममुख पु० ग्रामस्य मुखं यत् । वृद्धे ।

ग्रामवृक्ष पु० इत० । कुतुरे । [विप्रे

ग्रामवाजक पु० इत० । ग्रामस्य वानावर्णायां वाजके अपकट

ग्रामान्त न० इत० । ग्रामस्य समीपस्थे ग्रामनिकटे ।

ग्रामीण पु० ग्रामे भवः अथ । कुतुरे, काके, ग्राम्यकुरे
च । ग्रामीण्ये लि० । ग्रामीणस्य प्रथमत इति भाषापरि०
नीलिकोषधौ, पाण्डुरायाके च स्त्री० ।

ग्राम्य लि० ग्रामे भवः च । प्राकृते, सूडे, ग्रामभवे, ज्योति-
षोक्ते सिधुनादिराशिभेदे 'क्षामसेषष्ठ्याश्चाद्या ग्राम्याः
प्रोक्ता इत्युक्तेषु पशुभेदेषु, 'अश्वलोच्यञ्जके भस्त्रादिवाम्ये,
च । तृतायां नीत्याश्च स्त्री० ।

ग्राम्यकन्द पु०-कर्म० । कन्दभेदे (ग्रामेर ज्योत्) ।

ग्राम्यकर्कटी स्त्री० कर्म० । कुष्माण्डे ।

ग्राम्यकुङ्कुम न० कर्म० । कुसुमे ।

ग्राम्यपशु पु० कर्म० । 'गौर्नैपोऽजो मनुष्यश्च अन्धश्चतुर-
गर्हभाः' इत्युक्तेषु सप्तस्य पशुषु ।

ग्राम्यवत्सभा स्त्री० इत० । पाण्डुराशने (पाण्डुर)

ग्राम्याश्च पु० कर्म० । गर्हभे ।

ग्रामन् पु० यद्वाङ्मय यद्वाङ्मयः आवावति वन-संभक्तौ विष्-
कर्म० । प्रक्षरे, प्रज्जते, जेषे च । वडे लि० ।

ग्राम पु० यद्वाङ्मय । पिच्छाकारे अन्नादेः कवचे 'कुक्षुटाण्ड-
प्रमाणं वा यावद्वा प्रविश्येत्सुखम् । एतं ग्रामं विजानीयादि
त्युक्ते सुखपूरणयोग्यान्नादौ ।

ग्राम पु० यद्वाङ्मय यद्वाङ्मयः आदने, चाने, यद्वाङ्मय च । कर्त्तरि
य । जलजन्तुभेदे (हाङ्गर) । [तरि लि० ।

ग्रामक पु० यद्वाङ्मय । स्थेनपक्षिणि विपयैद्ये च । यद्वाङ्मय-
ग्रामिणी स्त्री० यद्वाङ्मय । सुदृढरालभायाम् (चिरुह)
ताम्रमूलाद्ये, यद्वाङ्मय । [कारके च लि० ।

ग्रामिन् पु० यद्वाङ्मय । कपिले । ग्रामके, मलवम्ब-
ग्रामिफल पु० ग्रामि मलवम्बकं फलं यत् । कपिलवृक्षे ।

ग्राम्य लि० यद्वाङ्मय । यद्वाङ्मयचिते, यद्वाङ्मययोग्ये, उपादेये,
स्त्रीकार्ये, जेषे च ।

ग्रामी स्त्री० गृ-व नि० । कम्बरायाम् ।

ग्रामी पु० यद्वाङ्मय नि० । निदासे, वसंजनके आतपादौ तदा-
धारकासे ज्यैष्ठापाङ्गमासे, ज्यैष्ठि च तद्वति लि० ।

ग्रामीजा स्त्री० योमे जावते जन-ड । (लोणा आता)
लवण्याम् नवमङ्गायाश्च ।

ग्रामीपुष्पी स्त्री० योमे पुष्पं वस्त्राः । कर्णपुष्पवृक्षे ।

ग्रामीभवा स्त्री० योमे भवति भू-वाङ्मय । नवमङ्गिकायाम् ।

ग्रामीसुन्दर पु० ७त० । (गिमा) शाकभेदे ।

ग्रामचौख्यं गतौ च भ्वा० पर० सक० सेट् । योचति अयु-
चत्-अपोचोत् । युचित्वा-युक्ता ।

ग्रैव न० योवायां भवम् अथ । योवाभरणे ।

ग्रैवेय न० योवायां भवं वस्त्रं । योवाभूषणे वस्त्रम् यैवेयकम-
यत् । 'यैवेयकं नोऽप्युच्यते' इति साङ्गि० ।

ग्लस्त भवणे भ्वा० आत्म० सक० सेट् । ग्लसते अग्लसिष्ट ।
ग्लसित्वा-ग्लस्ता ।

ग्लह आदाने वा चुरा० उभ० पथे भ्वा० सक० सेट् । ग्लह
यति-ते ग्लहति अग्लहत्-त अग्लहीत् ।

ग्लह पु० ग्लह-व । द्यूतादौ कृते पथे, द्यूते च ।

ग्लस्तु लि० ग्लै-स्तु । ग्लानियुक्ते ।

ग्लुच चौख्यं गतौ च भ्वा० पर० सक० सेट् । ग्लोचति अग्लु-
चत्-अग्लोचोत् । ग्लोचोत् । [अग्लुचत्-अग्लुचोत् ।

ग्लुच चौख्यं गतौ च भ्वा० पर० सक० सेट् । ग्लोचति अग्लु-
चोत्-अग्लोचोत् । ग्लोचोत् । [अग्लुचत्-अग्लुचोत् ।

ग्लेव सेवने भ्वा० आ-सक० सेट् । ग्लेवते अग्लेविष्ट । अजिग्लेवत
ग्लेव अनेपथे भ्वा० आ० सक० सेट् । ग्लेवते अग्लेविष्ट अज
ग्लेवत् । [आग्लोचोत् ।

ग्लै कृष्णे कृष्णये च भ्वा० पर० अक० अनिट् । ग्लैवति
ग्लौ पु० ग्लै-डौ । चन्द्रे, कर्पूरे च ।

घ

घ पु० घट-ड । घट्टायां, घट्टरघट्टे च ।
 घग्घ ह्रस्वे न्वा० पर० अक० सेट् । घग्घति अघग्घीत् ।
 घट वेदायां भ्वा० आत्म० अक० सेट् घटादि । घटते अघटिष्ट
 घटयति । घटा । [घटत्-त ।
 घट हिंसे सक० संघाते अक० चु० उभ० सेट् । घाटयति-ते अजी
 घट द्युतो वा चु० उभ० पले भ्वा० पर० अक० सेट् । घाटयति ते
 घटति । अजीघटत्-त अघाटीत् अघटीत् । [घटत्-त
 घट शब्दकरणे चुरा० उभ० अक० सेट् इदित् । घटयति-ते अज-
 घट पु० घट-अच् । कलसे, कुम्भशब्दार्थे परिमाणभेदे च ।
 घटका लि० घटयति खविषिष्ठतया निरूपयति घट णिच्-णुल् ।
 वाक्यलक्षणादिषु मध्यपातिनि पदार्थे, योजके च ।
 घटना स्त्री० चु० घट-युच् । संहतकरणे, योजने, मेलेने,
 करिणां समूहे च । [डम्बरे च ।
 घटा स्त्री० घट-अ । घटने, समायां, समूहे, गजसंक्रुतो, मेघा-
 घटिका स्त्री० 'युञ्जिच्छाणा इदितं च पक्षा पलं पलानां घटि-
 का किलेके'ति ज्योतिर्विदागणनेते घटपलात्मके दण्डरूपे
 कावे । घटयति विहितकार्यकरणाय घट णिच्-णुल् ।
 दण्डद्वयसमं मुहूर्ततात्मके कावे । अत्यो घटः कन् । खलो
 घटे । इवार्थे कन् । नितम्बे न० ।
 घटी स्त्री० घटेन कालमात्रमापकेन सम्बद्धेण कुम्भेन ज्ञाया ।
 दण्डात्मके कावे । अत्यार्थे ङीप् । लुट्ते घटे ।
 घटीयन्त्र न० इत० । कूपादिगो जलोद्धारणदम्बे अरघट्टे,
 उद्धारणे, ग्रहणीरोगभेदे च । [भेदे ।
 घटोत्कच पु० हिडिम्बायां राज्ञस्यां भीमसेनाज्जाते राजघ-
 घट्ट चालने भ्वा० आत्म० सक० सेट् । घट्टते अघट्टिष्ट ।
 घट्ट चालने चुरा० उभ० सक० सेट् । घट्टयति-ते अजघट्टत्-त
 घट्ट पु० घट्टते अज घज् । क्षान्नायापतरणस्थाने (घाट) शुक्ल-
 यक्षस्थाने च । भावे घज् । चालने । [जातिभेदे ।
 घट्टजीविन पु० घट्टं जीवति जीव-णिनि । (पाटुनि) प्रसिद्धे
 घट्टित लि० घट्ट-त्त । निर्मते, चालिते, चित्तपटादेरञ्जनायम्
 अञ्चूर्णमण्डेन लिप्ते वस्त्रादौ (कलप दिव घोटा) ।
 घशा दीप्तौ तना० उभ० अक० सेट् । घशोति घशते । अघा-
 शीत्-अघशीत् अघशिष्ट । घशित्वा-घशट् ।
 घश्टा स्त्री० ह्रन्-टस्य नेत्वम् नि० वः । कांक्षादिनिर्जिते
 वाद्यभेदे । अतिबलायां, नागबलायां, घश्टापादौ च ।
 घश्टाकर्ण पु० घश्टेव कर्णावस्थ । शिवाह्वरभेदे (बेटु) ।
 घश्टापथ घश्टोपलक्षितः, घश्टावतां हस्त्यादीनां गमनयोग्यो

वा यस्याः टच् । 'दृग्धन्वन्तरो राजसार्गो घश्टापथः
 स्रुत' इत्युक्तपरिभाषे नगरप्रधानवर्त्मनि ।

घश्टापाटलि पु० ह्रन्ते आ ह्रन्-कर्मणि टाटस्य नेत्वम्
 घत्वं नि०, पट गतौ घज् पाटस्तं जाति ला-ङि कर्म० ।
 (घश्टापाटलि) हजभेदे ।

घश्टारवा स्त्री० घश्टेवारीति आ+ह-अच् । (वनशरा)
 हजभेदे यस्य फलं पक्वं सत् भञ्जायते ।

घश्टाली स्त्री० घश्टं तच्छब्दमलति अल-अग् ङीप् । कोषा-
 तक्याम् । इत० । घश्टायेणौ ।

घश्टावीज पु० घश्टेव बीजमस्य । जयपाने ह्रले ।

घश्टिका स्त्री० लुट् घश्टा खलार्थे कन् । लुट् घश्टायां
 त तुल्याकारत्वात् (आलजिव) तालुस्थ जिह्वायाम् । [एते
 घश्टेश्वर पु० त्रयदायके मङ्गलस्य मेघानाम्नां प्रत्यां जाते
 घन पु० ह्रन्-अघ घनादेशः । मेघे, सुतायां, ओघे, दाढे,
 काटिन्ये, विस्तारे, देहे, लौहसुप्तरे, कफे, अम्बके, समतिघातश्च
 घनः प्रदिष्ट' इत्युक्ते सजातीयोद्भवयस्यान्योन्यगुणने च
 यथा त्रयाणां घनः २० चतुर्णां ६४ । निविडे, सान्द्रे, पूर्ये,
 डढे च लि० । कांक्षतालादिवाद्ये, मध्यमन्त्रे लोषे च न०

घनकफ पु० वनस्य मेघस्य कफ इव । मेघोपले करणे ।

घनच्छद् पु० घने निविडच्छदो यस्य । शिथौ ।

घनत्वच् पु० घना निविडा त्वक्यस्य । लोभे ।

घनद्रुम पु० कर्म० । विकण्टकटश्च ।

घननाभि पु० इत० । घ्ने तस्य मेघयोनित्वात् तन्नाभित्वं धून्-
 ज्योतिः सलिलमरुतामिति मेघद्रुते तद्देहतोक्ता । [तत्वात्म

घनपत् पु० घनानि प्रत्यागयस्य । पुमर्थवायाम् । [स्थानतया च

घनपट्वी स्त्री० इत० । आकाशे तस्य मेघाधारतया तत्त्वसार-
 घनरस पु० वनस्य रसो निष्यन्दः । जले । कर्म० । सान्द्रनिर्वा
 सादौ । कपूरे पीलुपत्र्याम् पु० । व० निविडुरसे लि० ।

घनवस्त्रिका स्त्री० घना निविडा वस्त्रौ । अमृतक्षवालतायाम्

घनवल्ली स्त्री० वनस्य मेघस्य वल्लीव । विद्युति ।

घनसार पु० घनस्य सार इव शीतलत्वात् । कपूरे, दक्षिणावर्त्ते
 भारदे, जले च ।

घनस्कन्ध पु० घनः स्कन्धो यस्य । कोशान्धश्च ।

घना स्त्री० रुद्रजटायां माघपण्याम् । [राजपथे हींति नैषधम्

घनागम पु० घनानां मेघानामागमो यत् । वर्षाकावे 'घनागमे

घनाघन पु० ह्रन्-अच् नि० । इन्द्रं वर्षकमेघे मत्ते-घातके-
 गवे, चक्रे, अय्योव्यघट्टने च । निरन्तरघातके लि० ।

घनात्यय पु० घनानामत्ययो यत् कावे । शरत्कावे ।

घनामय पु० घनो दडः आसवो यस्मात् पु०। खजूरद्वये ।
 घनामल पु० घनोऽमलः विशेषणम् । वास्तुशास्त्रे ।
 घनोपल पु० इतः । घनस्य उपल इव संहृत्य कठिनत्वात् ।
 करके (शिल) ।
 घस्व गतौ आ० पर० सक० सेट् । घस्वति अघस्वति ।
 घरट्ट पु० घ-अच् धरोऽट्टः यस्मात् पु० सक० । (जात) 'प्रति-
 हट्टपथे घरट्टजादि'ति नैपथम् ।
 घर्घर पु० पुनःपुनः घरति यङ् लुक् अच् । चलद्धारिध्वनौ
 नदभेदे, हारे, खरभेदे च । जुद्धघर्घिकायाम् स्त्री० ।
 घर्घरिका स्त्री० घर्घर+चक्षुर्ये ठन् । जुद्धघट्टायम् वाद्य-
 भेदे । भ्रष्टभाष्ये, नदभेदे च पु० ।
 घर्घ गतौ आ० पर० सक० सेट् । घर्घति अघर्घति ।
 घर्मा पु० घ-सेके सक० नि० युष्णः । अमार्गस्य गात्रात् निष्पन्दि-
 नि-जले, आतमे, स्त्रीषे च । [कतौ प्रणभेदे ।
 घर्माविवर्चिका पु० घर्मोत्या विचर्चिका । (घामाचि) राजिका
 घर्षणाल पु० घर्षणाय अलति प्रयत्नाभित्ति अल-अच् । शिला-
 पुलके (लोडा)
 घर्षणी स्त्री० घष-कर्माणि ल्युट् ङीप् । हरिद्रायाम् ।
 घष(स) तरणे आ० आत्म० अक० सेट् इदित् । घष(स)ते
 अघष(सि)ट् । [घस्वति ।
 घस भक्षण्ये आ० पर० सक० क्निट् । घसति । अघसत् । दस्ता
 घस्मर लि० घस-कारच् । भक्षण्ये ।
 घस्व पु० घस-रक् । दिवसे । हिंसे लि० ।
 घाट पु० घ-अच् । योवायाः पशुनामे । तत्रैवार्थे
 स्त्री० टाप् । स्तार्थे कन् अत्रैवार्थे ।
 घाण्टिक पु० घण्टया चरति ठक् । 'राज्ञां प्रबोधनसमये घण्टा
 शिलास्तु घाण्टिका' इत्युक्तं लज्जये राज्ञां प्रबोधनाय घण्टां
 वादयित्वा स्तुतिपाठकेषु, धुस्तरे च । घण्टावादके लि० ।
 घात पु० हन-घञ् । प्रहारे, मारणे, अङ्गस्य पूरणे, गुणने च ।
 करणे घञ् । वाणे ।
 घातिन् लि० हन-तच्छीलाद्यै गिति । हननकरणात् ।
 घातुक लि० हन-उकञ् । हिंसे, क्रूरे च ।
 घार पु० घ-सेके घञ् । सेचने । [मच्छभेदे (चिञ्चोड) ।
 घास्त्रिक पु० हतेन निर्मितः तस्य विकारो वा ठक् । हतपूरे
 वास पु० घस-कर्माणि घञ् । गवादीनां मध्ये लम्भभेदे ।
 घिण्ण ग्रहणे आ० आ० सक० सेट् इदित् । घिण्णते अघिण्ण
 घु घ्नौ आ० आत्म० अक० क्निट् । घवते अघोष्ट ।
 घुट आवर्तने आ० आत्म० सक० सेट् । घोटते अघुटत्

अघोष्टि ।

[जुघोट ।

घुट प्रतिघाते त० कुटा० पर० सक० सेट् । घुटति अघुटीत् ।
 घुट पु० त० घुट-अच् । चरणयन्त्रौ गुल्फे । इन् । तत्रैवार्थे
 स्त्री० वा ङीप् । स्तार्थे कन् अत्रैवार्थे । [जुघोट ।
 घुंङ व्याघाते त० कृ० पर० सक० सेट् । घुङति अघुङीत् ।
 घुण्ण भ्रमणे त० पर० सेट् । घोण्णते अघोण्णिट् ।
 घुण्ण भ्रमणे त० पर० सेट् । घुण्णति अघोण्णीत् ।
 घुण्ण ग्रहणे आ० आत्म० सक० सेट् । घुण्णते अघोण्णिट् ।
 घुण्ण पु० घुण्ण-क । खनामस्थाने काष्ठभञ्जकक्रमौ ।
 घुसट् पु० घुट-क नि० क्स् । गुल्फे । स्तार्थे कन् । तत्रैवार्थे ।
 घुर ध्वनौ भीमभवने च त० पर० अक० सेट् । घुरति अघोरीत् ।
 घुरि पु० घुरित्वयत्तं ध्वनिं घुरति घुर-क । (घुरिगिरि) कीट-
 भेदे मृकारशब्दे च 'न घुरिगिरिघुरीति सा० ३ परि०
 घुष कान्तौ कतौ च आ० आत्म० सक० सेट् इदित् । घुषते अघुषि
 घुष वधे आ० पर० सक० सेट् । घोषति अघुषत् ।
 घुष स्तौ आ० आत्म० सक० सेट् । घोषयति ते घोषति अजुषयत् । अघुषत् ।
 घुस्व न० घुस-कणच् । कङ्कुमे । 'घुस्वयैव जलाशयोदरे'
 इति नैपथम् ।
 घूक पु० घू इति कायति कौ-क । उल्लूके मेचके ।
 घूकारि पु० इतः । कान्ते तस्य मेचकवैरिणः लोकादिषु ।
 घूकावास पु० इतः । शाखोटद्वारे तस्य निविष्टस्तु शाखा-
 युतत्वेन कीटरतुल्यात् दिवाभीरोर्ध्वकस्यावासस्थानत्वम् ।
 घूर हिंसायां सक० जीर्णतायाम् अक० दि० आत्म० सेट् ।
 घूर्यते अघूरिट् । घूर्यः । [घूर्यतः ।
 घूर्ण भ्रमणे त० उभ० सक० सेट् । घूर्णति ते अघूर्णीत् अघूर्णिट् ।
 घृ सेके आ० पर० सक० क्निट् । घरति अघर्षति । [घारितः ।
 घृ सेके आ० पर० सक० सेट् । घारयति ते अजीघरत् । घारयिता
 घृ भागे अक० सेके सक० जु० पर० क्निट् । जिघर्षति अघर्षति ।
 घृणा दीप्तौ तना० उभ० अक० सेट् । घर्षति अघर्षति ।
 घृण्ण ग्रहणे आ० आत्म० सक० सेट् इदित् । घृण्णते अघृणिट् ।
 घृणा स्त्री० घ-सेके नक् । काचखे, दयायां, जुघुप्सायाञ्च ।
 घृणि पु० घ-नि नि० गुणाभावः । किरणे, ज्वालायां, तरङ्गे,
 सूर्ये च ।
 घृत न० घ-भासे भावे क्त । दीप्तौ । कर्तरि क्त । दीप्ते लि० सेका
 र्थस्य कर्त्तरि क्त । जले, पकनवनीते सर्पिषि च न० ।
 घृतकुमारी स्त्री० हतप्रधाना कुमारी । खनामस्थानायाको-
 षधौ तस्या हि दले दलिते दतमिव आवति ।

हृतपूर पु० हतेन पूर्यते पूर-चञ् । पक्षाद्भेदे (पिओड) ।
हृतासी स्त्री० असुरभेदे ।

हृष संघर्षे सक० हर्षे अक० भ्रा० आत्म० सेट् । धर्षते अर्धर्षिण
हृष्टि पु० हृष-क्तिच् । बराहे । क्तिन् । धर्षणे, स्वाहायां, विष्णु-
क्रान्तायां, वाराह्याञ्च स्त्री० ।

हृष्टिला स्त्री० हृष्टि लाति ला-क । हृष्टिप्रयत्नाम् । (चाकुलिवा)
घोट(क) पु० घुट-अच् सृत् वा । अच् । [लोके प्रसिद्धः ।
घोटकारि पु० इत् । महिषे तस्य महिषेण सह वैरिभावश्च
घोषा स्त्री० घुष-अच् । अश्वनासिकायां, नासाभावे च ।
घोषिन् पु० घोषा नासाऽन्वस्य जोह्यादित्वात् इनि ।
बराहे तस्य दीर्घनासत्वात् तथात्वम् ।

घोषा स्त्री० घुष-ट तस्य नेत्त्वम् । (सेआकुल) वदरीभेदे ।
घोर पु० घुर-अच् । शिवे, कृपिभेदे, सांख्योक्तेषु रजःप्रधानेषु
आकाशादिविशेषधर्मेषु । विषे न० । दारुणे, भयानके,
दुर्गमे च त्रि० ।

घोरंराशन पु० घोरं राशनं शब्दोऽस्य । शृगले ।
घोरा स्त्री० घुर-अच् । देवताडीलतायां, भयानकायां रालौ,
सांख्योक्तायां राजसा मनोहत्तौ, ज्योतिषोक्ते 'रवावुपमे
संक्षेपे भास्वरस्य भवेद्योर'नास्तीत्युक्ते रविसंक्रान्तिभेदे च ।

घोल पु० न० घुड-कर्षणि चञ् डस्स ल । तस्मै मणितदङ्गि ।
घोष पु० घोषन्ति गावोऽत्र घुष-आधारे चञ् । आभीरपक्ष्मिन्
भावे चञ् । ध्वनौ, अक्षुद्रभादे च । कर्त्तरि अच् । अपासार्गे,
आकरणोक्ते वर्षाविशेषोत्पत्तौ वा ह्यप्रयत्नभेदे च । कांक्षे न० ।

घोषणा स्त्री० घुष-णिच्-मुच् । लोके ख्यापनार्थमुच्चैः शब्दकरणे ।
घोषा स्त्री० घुष्यते भ्रमरैरियं कर्षणि चञ् । शतपुष्पायां,
मधुरिकायां, कर्कटशृङ्गां, कोशातकशाञ्च ।

घ्रा गन्धग्रहणे भ्रा० पर० अक० यङ्प्रत्ययान्वे सक० अनिट् । जिघ्रति
अघ्रात-अघ्रासीत् । घ्राणः-घ्रातः । [आघ्राते त्रि०
घ्राण न० घ्रायतेऽनेन घ्रा-ल्युट् । नासिकायाञ्च । घ्रा-क्त ।
घ्राणतर्पण पु० घ्राणं नासिकां तर्पयति तप्-णिच्-ल्यु । सुगन्धौ

ङ्

ङ् पु० कु-ङ । विषये, विषयवशायाञ्च ।
ङ् ध्वनौ भ्रा० आत्म० अक० अनिट् । ऊवते अङ्गविष्ट ।

च

च अन्व० चि-ङ । अन्वाचने (एकस्य प्राधान्येनेतरस्यानुवक्ते-
चोत्तौ) यथां यामं गच्छ अजाज्ञानय अत्र यामगमन-

मेव मुख्यमज्ञानयनत्वाद्युपङ्गिकम् । ससृज्ये (परस्पर-
मेवाराहितस्यानेकस्य एकस्मिन् कर्मादौ अन्वये) यथा
पिता पुत्रश्च यामं गच्छति । अत्रैकस्मिन् गमने कर्मणि
पितृरिव पुत्रस्यापि अन्वयः । इतरतरयोगे (परस्पर
सामेसाणामेकस्मिन् कर्मादावन्वये) तत्र च हन्तृसमासएव
यथा पितापुत्रौ गच्छतः । अत्रौभयोरपि एकस्मिन् प्रत्येक-
रूपेण गमने परस्परसामेक्षतयैवान्वयः अन्वाचयादयमेवास्य
विशेषः । सामेक्षता च स्वघटितनामोत्तरवर्त्तिविभक्त्यन्व-
यित्वेन । समाहारे (मिलितानामन्वये) यथा हस्तपादं
वाद्यति अत्र हस्तादीनां मिलितानामेवान्वयः इतरतरयोगे
तु प्रत्येकस्यान्वयः अथवा तद्वृत्तिप्रदसद्व्योपस्थाप्यतत्तत्
पदार्थसंस्कृतिरेव तत्र प्रधानं संकृतेचैकत्वात् तत्रैकवचनता ।
व्यासवाक्ये च चकारेणोभयत्र इतरतरयोगस्य समाहार-
रूपसंस्कृतेच प्राधान्यं द्योत्यते । प्रधानतरे, अवधारणे, हेतौ,
तत्त्वत्वे, विनियोगे, पादपूरे च । चखडे, चन्द्रे,
कच्छमे, चोरे च पु० । दुर्जने निर्वाजे च त्रि० ।

चक भ्रान्तौ सौ० पर० अक० सेट् इदित् । चकृति अचक्रीत् ।
चक प्रतिवाते सक० तप्तौ अक- भ्रा० उभ० सेट् घटा० ।
चकति-ते अचकीत्-अचकीत् अचकिङ् । चकवति ।

चकास दोषौ अदा० जक्षा० पर० अक० सेट् । चकास्ति
अचकासीत् । अचचकासत् ।

चकित न० चक-भावे क्त । भये, । कर्त्तरि क्त । भीते त्रि० ।
घोडगालरपादके कन्दोभेदे स्त्री० ।

चकीर पु० चक-तप्तौ ओरन् । खनामख्याते-पश्चिमेदे चकीर
पारणकरोति सरारिः ।

चक्र आर्त्तौ चुरा० उभ० सक० सेट् । चक्रयति-ते अचचक्रत्-त
चक्र पु० क्रियतेऽनेन क-घञर्थे क नि० हितम् । चक्रवाक्ते
पञ्चिणि, (चक्रा रणाङ्गे, (चाका) सैन्ये, ससृदाये, राज्ञे, दम्भ
भेदे, कुम्भकारोपकरणे, 'कलसे निजहेतुदण्डजः क्षिप्त-
चक्रभूमिकारिते'ति नैषधस्य अस्तभेदे । घटभेदे, जलावर्त्ते,
यामजाले, तगरपुष्पे, व्यूहभेदे, तन्त्रांतेषु कलाधारादिषु
स्थितेषु घट्टघट्ट पद्मेषु, सर्वतोभद्रादिषु, देशार्चनयन्त्रेषु, 'ओ-
चक्रसेतुद्विदक्षि'ति तन्त्रम् । मन्त्रदीक्षापयोगिषु अकडभा
दिषु, बीरादिचक्रेषु, 'प्रहृत भैरवीचक्रं सर्वे वर्षादिजिजो-
समा' इति तन्त्रम् अलङ्कारोक्ते काव्यवम्शविशेषे च न० ।
अर्द्धचोदित्वात् द्विलिङ्गत्वेऽपि लङ्प्रभेदेनेवास्य लिङ्गनिवचः
चक्रक पु० चक्रनिव कावति कै-क । सापेक्षामेवामेखिलनिव-
चनेऽनिरूपसङ्करूपे तर्कभेदे ।

चक्रकारक न० नखाकतित्वेन चक्रवत् वेष्टनं करोति क-खुल्
इत्त० । व्याघ्रनखाख्ये गम्भद्रव्ये ।

चक्रकुल्या स्त्री० चक्रस्य तद्वद्वेष्टनाकारस्य कुल्लेवाधारः ।
(चाकुलिया) छिन्नपत्र्याम् । [चक्रमर्दं] (दादमर्दन)

चक्रगज पु० चक्रे चक्राकारे दद्रुरोगे गजइव मर्दकत्वात् ।
चक्रगुच्छ पु० चक्रमिव वेष्टनाकारो गुच्छःस्तम्भो यस्य ।
अशोकदृष्टे । [विष्णौ, सर्पे च ।]

चक्रधर पु० चक्रमल्लभेदं कण्ठमण्डलं वा धारयति छ-अच् ।
चक्रधारा स्त्री० चक्रस्य धारापम् । चक्राग्रे यदंशेऽस्य तीक्ष्णता
सा चाग्रे एवेवप्रमेव धारा । [नखाख्ये गम्भद्रव्ये ।]

चक्रनख पु० चक्राकारो नखइव सुभ्रादि० नखलम् । व्याघ्र-
चक्रपद्माट पु० पद्मं पद्मानस्यति आण पद्माटोगजचक्रे
चक्राकारे दद्रुरोगे पद्माटः गजइव मर्दकत्वात् । चक्रमर्दं
दृष्टे (दादमर्दन) [छिन्नपत्र्याम्]

चक्रपर्णी स्त्री० चक्रमिव पर्णमस्याः ऊर्ण । (चाकुलिया)

चक्रपाणि पु० चक्रं प्रहरणं पाणौ यस्य । विष्णौ ।

चक्रपाद पु० चक्रं पाद इव गतिवाधनत्वात् यस्य । रथे
चक्रमिव पादोऽस्य । हस्तिनि ।

चक्रपुष्करिणी स्त्री० हरिचक्रेण निखता पुष्करिणी ।
काशीतीर्थस्थे मणिकर्णिकास्थे चक्रतीर्थे । [बौगः ।]

चक्रबन्ध पु० चक्रयोः भेलकत्वात् बन्धुरिव । सूर्य्ये दिवाहि तयो
चक्रभेदिनी स्त्री० चक्रौ भिनन्ति परस्परं वियोजयति भिद-
यिनि । रात्रौ तत्र हि तयोर्वियोगः लोकप्रसिद्धः ।

चक्रभ्रम पु० चक्रमिव भ्रमति अच् । कुन्दाख्ये शिल्पिनां यन्त्रभेदे
चक्रमर्दं पु० चक्रं चक्राकारं दद्रुरोगं रुद्धाति रुद्ध-अच् ।
(दादमर्दन) लुपभेदे । खुल् चक्रमर्दकोऽयम् ।

चक्रला स्त्री० चक्रं रोगभेदं लाति ला-क । उज्जटायाम् सुस्ताभेदे
चक्रवर्त्तिन् पु० चक्रे भ्रमण्डले, वर्तितुं, चक्रं सैन्यचक्रं वा
सर्जभूमौ वर्त्तयितुं शीलमस्य दृढ-दृढ-णिच् वा णिनि ।
समुद्रप्रथमनखितेरधीचरे, वास्तुकशके च । चक्रात् वर्त्तिनि
लि० । जलकायां, जलामांस्याम् अलक्तके च स्त्री० ऊर्ण ।

चक्रवाक पु० चक्रगन्धेन उच्यते वच-परिभाषणे क्रमणि
वच् । खगोलस्थिते खगे । [प्रकृते । मण्डले न०]

चक्रबाहुल (लु) पु० चक्रमिव बाहुने वेष्टयति अच् । लोकालोका
चक्रटङ्गि स्त्री० 'दृष्टेरपि पुनर्दृष्टिश्चकटङ्गिदाहृते'ति स्मृत्युक्ते
दृष्टिभेदे (दृष्टेर सुट्) ।

चक्रव्यूह पु० चक्रमिव व्यूहः सैन्यस्थितिरवनाविशेषः ।
युद्धांशे मण्डलाकारे सैन्यस्थापने ।

चक्रा स्त्री० चक्र तस्मै रक् । नागरसस्तायां, कर्कटशङ्कुशङ्कु ।
चक्राङ्ग पु० चक्रस्याङ्गमर्दचक्रमिवाङ्गं यस्य । हंसे । चक्रमर्द-
मस्य । रथे । [चाचिकायां, मणिष्ठायाञ्च]

चक्राङ्गा स्त्री० चक्रं तन्मिकरमङ्गमस्याः । कटुरोहिण्यां, हिल-
चक्रिन् पु० चक्र+अस्यङ् इनि । विष्णौ, सर्पे, चक्रवाके,
कुम्भकारे, सूचके, तैलिकभेदे चक्रवर्त्तिनि, चक्रमर्दं व्याल-
नखे, खरे, ग्रामजालिके च । चक्रवर्ति लि० ।

चक्रोवत् पु० चक्रवत् भ्रमणमस्यास्ति मतुप् मस्य चः नि० अत
ईचम् । गर्भे, चटभेदे च ।

चक्र कथने त्यागे च अडा० आत्त० सक० सेट् । चटे । अख्यत्
अख्यत भाष्यमते अक्यासीत् अक्यास । त्यागे तु
समचलित । [चाकना] ।

चक्षुण न० चल-ल्यु न ख्यादेशः । मद्यपानरीचके अवदंशे
चक्षुःश्रवस् पु० चक्षुषा दृष्टोति श्रु-अद्यन् चक्षुरेव श्रवः
कर्णौ यस्य वा । सर्पे ।

चक्षुष्य पु० चक्षुषे हितः यत् । केतके, पुण्डरीकदृष्टे, शोभाजने-
रसाङ्गने च । सौवीराङ्गने स्थलपद्मे, खर्परीतले च न० ।
प्रियदर्शने, चक्षुर्हिते च लि० । कुलशिकायां, सुभगायाम्,
अजशङ्काम्, वनकुलालिकायाञ्च स्त्री० ।

चक्षुस् न० चल-उवि शिञ्च तेन न ख्यादेशः । लोचने ।

चक्षुषातने स्त्रादि० पर० सक० सेट् । चक्षोति अक्षवते अक्षवोत्
चक्षुर पु० सौ० चक्षि उरच् । रथे, दृष्टे च । मानमात्रे न० ।

चक्षुर्मण न० क्रम-यङ्-ल्युट् । पुनःपुनर्भ्रमणे, अतिश्रवणमणे,
दृढस्ततो भ्रमणे, कुटिलभ्रमणे च ।

चक्षुरी स्त्री० चक्षुच-गतौ घञ् तं लाति ला-क रल्लङ्कः घञ्+
अस्यङ् र वा गौरा० ऊर्ण । भ्रमणां, तिन्निडीदृष्टे च ।

चक्षुरीक पु० चर-ईकन् परफरीकादित्वात् लि० । भ्रमरे ।

चक्षुल पु० चक्षुच-अलच् चक्षुं गतिं वा लाति ला-क वा ।
काष्ठके, वायौ च । चपले, अस्थिरे च लि० । विद्युति,
लज्जामाञ्च स्त्री० ।

चक्ष्वा स्त्री० चक्षुच-अच् । नवनिर्मिते कटभेदे (चां व) चक्ष्वेति
इवार्थे कन् 'लुप् सतुष्ये' इति तस्य लुप् । तस्यमयपुरुषे ।

चक्षु पु० चक्षुच-उ । एरण्डके, रत्नैरण्डे, नाडीवशाके च ।
प्रणिष्ठाभेदे (डोट) । आल वा ऊङ् इत्येके । चक्षुः ।

चक्षुस्त्विति पु० स्त्री० चक्षुः स्त्विति यस्य । कारण्डवपुषिणि
स्त्वित्यप्ये वा ऊर्ण । वा कप् अल्वेव ।

चट भेदे आ० पर० सक० सेट् । चटति अक्षटीत्-अक्षाटीत् ।

चट वधे भेदे च च० उभ० सक० सेट् । चटवति ते अचोचटन् न

चटक पुं चटति भिनति धान्यादिकम् कुन् । कलविङ्गे (चटुइ)
स्वार्थे कन् चटककोट्यल । जातौ भिन्नयामजादिलात् टाप्
न ट ङीप् । कन्पले चटकिका ।

चटकाशिरस् पुं चटकायाः शिर इव । पिप्पलीमूले ।

चटु पुं चट-कु । प्रियवाक्ये, प्रतिनामासनभेदे, उदरे च ।
लोवलमपीत्यन्ते ।

चटुल लिं चट-उलच् । चङ्गे, चपले । विद्युति स्त्री० ।

चड कोमे स्मा० आत्म० अक० सेट् इदित् । चङ्गते अचङ्गिड ।

चड कोमे चुरा० उभ० अक० सेट् इदित् । चङ्गयति ते अच-
चङ्गत् त । [चाणयति ।

चण शब्दे स्मा० पर० सक० सेट् । चणति अचाणीत्-अचणीत्

चण गतौ हिंसे च स्मा० पर० सक० सेट् वा चटा० । चणति
अचाणीत्-अचणीत् । चणयति-चाणयति ।

चण दाने स्मा० पर० अक० सेट् चटा० । चणति अचणीत्-
अचाणीत् । चणयति । [यस्य गोलपत्यं चाणक्यः ।

चणक पुं चण-दाने कुन् । शस्त्रभेदे (बुट्) (कोला) छनिभेदे च
चण्ड पुं चडि-कोपे-अण् । तिलिङ्गीडङ्, यमदूते दैत्यभेदे च ।

तीच्छे न० । तीक्ष्णतायति अतिकोपने च लि० । स्त्रियां
ङीप् । चण्डी । 'मल्लिकाशकुले चण्डी' लुङ्ठः ।

चण्डा पुं चडि-अच् टाप् । चौरनामगन्धर्व्ये, शङ्खपुष्पायु,
लिङ्गिनीलतायां, कपिकच्छां, आखुपर्णां, श्वेतदूर्वायां,
पद्मावतीनद्याञ्च ।

चण्डांशु पुं चण्डाक्षीत्रा अंशवो यस्य । सूत्र्ये ।

चण्डात पुं चण्डमतति अत-अच् । करवीरे ।

चण्डातक पुं न० चण्डां कोपनामतति अत-स्त्वं । वरस्त्रोणा
मर्द्दोऽप्यर्थे वस्त्रे । [त्राक्ष्णयाड्यादिते सङ्कीर्णार्थे

चण्डाल पुं चडि-आलच् । खनामख्याते जातिभेदे, शूद्रेण
चण्डिसन् पुं चण्डस्य भायः इमन्चि । उपले ।

चण्डी स्त्री० चडि-अच् वङ्गादिलात् ङीप् । कोपवत्तां, दुर्गायां
तन्नाहाव्ययुक्तत्वात् सप्तशतीनामके स्तोत्रे च 'चण्ड्याः
शतादक्षिपाठादिति स्मृतिः ।

चण्डीकुसुम पुं चण्डीप्रियं कुसुमं यस्य । रक्तकरवीरवृक्षे ।

चत याचने स्मा० उ० द्विक० सेट् । चतति-ते अचतीत् अचतिट
चतुःपत्नी स्त्री० चत्वारि चत्वारि पत्न्याख्याः । चतुर्पापाभेदे.

चतुःपर्णी स्त्री० चत्वारिचत्वारि प्रतिपथं पर्णान्यस्याः । चतुः-
म्लिकायाम् (आमरुत्)

चतुःफला स्त्री० चतुर्धा विभक्तं फलसंख्याः । नामवन्नायाम्

चतुःशाला न० चतस्रः अत्योन्माभिः शाला यत् ।

अत्योन्माभिस्तुल्यचतुश्चायुतभवने, 'एकपात्रे चतुःशाले,
दुर्भिक्षे इति ज्योतिषम् ।

चतुःसम न० चत्वारि समानि यत् । 'लवङ्गं जीरकं पथ्या
यसानी च चतुःसममित्युक्ते लवङ्गादितुल्यचतुर्द्वयो-
त्मके औषधे, 'कसारिकाया हौ भागौ चत्वारद्वन्द्वस्य त्व ।
कुङ्कुमस्य त्रयचैव यश्चिन्तय चतुःसममित्युक्तेषु मिलि-
नेषु तत्तत्परिमाणान्वितकस्तूरीचन्दनकुङ्कुमकपूरेषु च ।
वा सत्वे चतुश्चामस्युभयत् ।

चतुर् लि० व० व० चत-उरक् । चतुःसंख्यायाम्, चतुसंख्या-
न्ति च । स्त्रियां चतस्रः । [नेलगोचरे च लि० ।

चतुर पुं चत-उरच् । हस्तिशालायाम् । कार्यकुशले, दक्षे,

चतुरङ्ग न० चत्वारि अङ्गानि यस्य । इक्ष्वाकरचपदातिरूपा-
ङ्गचतुष्टययुते सैन्ये । रत्नहरितपीतश्यामलरूपाणि चत्वारि
वलरूपाणि क्रीडासाधनान्यङ्गान्यस्य । (चतुराजो) क्रीडाभेदे

चतुरङ्गुला स्त्री० चतस्रोऽङ्गुल्यः प्रमाणस्य पर्यन्तः अच-
समा० । आरग्वधे (सोन्हाल) ।

चतुरस्र लि० चतस्रः अस्यः कोणाः यस्य स्रपातेत्यादि
लि० । चतुष्कोणे, ज्योतिषोक्तयोः लग्नाद्बृहस्पतिरसंस्थान-
योच । दन्तगर्भं चतुरस्रमित्यन्ते । [सुखादयोऽप्यल ।

चतुरानन पुं चत्वारि आननानि यस्य । अङ्गानि एवं चतु
चतुर्थ लि० चतुर्थः पूरणः । येन चतुःसंख्या पूर्यते तादृशे

तुरीये । [हाराः स्रगा' इति स्मृतिः ।

चतुर्थीश पुं चतुर्थोऽंशः । चतुर्भागैकभागे पादे, 'चतुर्थीश-
चतुर्थी स्त्री० चन्द्रस्य चतुर्थकलायाः प्रवेशनिर्गमनरूपक्रिया-

त्मकतिष्ठौ, व्याकरणोक्तेषु छे अस्मि अस् इति प्रत्ययेषु च
चतुर्दन्त पुं चत्वारो दन्ता यस्य । ऐरावते इन्द्रगजे ।

चतुर्दशान् लि० व० व० । चतुरधिका दश । संख्याभेदे तत्-
संख्याते पदार्थे च । तत्संख्यापूरणे त्वड् । चतुर्दशः

स्त्रियां चतुर्दशी । चन्द्रस्य चतुर्दशकलाक्रियायां चतुर्दशी ।

चतुर्दश न० चतुर्भिर्विद्यते यत्तु चतुर्दशं तद्व्यतिरेक इत्युक्ते
द्विपदेचतुर्भिर्विद्ये आनभेदे (चौदोल) ।

चतुर्धा अयम् चतुःप्रकारम् धाच् । चतुःप्रकारे ।

चतुर्भद्र न० चत्वारि भद्राणि धर्माधिकासमीचक्षुषाणि कल्या-
णानि अन्तर्नानाविरक्तैश्च समाहृताणि । मिलिते धर्मादिचतुष्टये ।

चतुर्भुज पुं चत्वारो भुजा इत्या अस्य । नारायणे ।

चतुर्थीग न० चतुर्थी युगानां समाहारः पालादित्वात् ङीप् ।

सत्यमेताद्वापरकलिषुयुगचतुष्टये 'मित्रेयं तत्तद्व्युत्पत्तिमत्तुः
चतुर्नर्ग पुं चतुर्थी धर्माधिकासमीचक्षुषां वर्गः सप्तदशः ।

धर्माधिकारमोक्षेषु चतुर्थं पुरुषार्थं ।
 चतुर्विंशति स्त्री० चतुरधिका विंशतिः । (चत्विश) चतुर्थत-
 विंशतिसंख्यायाम्, तत् संख्याते च ।
 चतुर्विद्यं पु० चतस्रो विद्या वेदज्ञानरूपा यस्मै । चतुर्वेद-
 वेत्तरि । प्रज्ञायाणि द्विपदद्विः । चातुर्वेदोऽप्यत्र ।
 चतुर्विधशरीरं न० कर्म० । जरायुजायजस्रदेजोऽङ्गिजेषु
 शरीरेषु । चतुर्विधशरीराणि धृत्वा सङ्ग्राह्य इति
 चतुर्विधं पु० सृष्ट्यादिकार्याणि चत्वारो व्यूहा विभागा यस्मै ।
 बाह्यदेवसङ्घर्षप्रयुक्तानि सङ्घातके विष्णौ । [चतुर्ध्वं च
 चतुष्कं न० चतुर्भिः स्तम्भैः कायति कै-क। चतुःस्तम्भयुक्तमण्डपे
 चतुष्टयं लि० चत्वारोऽवयवा विधा अस्मै तयम् । चतुर्विभाग-
 वति चतुष्के च । स्त्रियां ङीप् 'प्रहस्तिरासीच्छब्दानां चरितार्था
 चतुष्टयी'ति कुमारः । [ङीप् । (सुसुनी) शाकभेदे ।
 चतुष्पत्री स्त्री० चत्वारि चत्वारि प्रत्येकपत्रे पत्राण्यस्याः
 चतुष्पथं पु० चत्वारः प्रस्थानः ब्रह्मचर्यादयः आश्रमा यस्मै
 अथ समा० । ब्राह्मणे । चतुर्थां पथां समाहारः अथ ।
 (चौभाषा) चतुर्मुखे पथि ।
 चतुष्पदं पु० चत्वारि पदानि चरणा यस्मै । गवादौ पशौ ।
 ज्योतिषोक्ते करणभेदे, सेषपञ्चिंशदधुरन्तार्द्धनकरपूर्वा
 द्वैरुपराशिभेदे च । पादद्वयस्य पाङ्गाने चतुष्पादमत्र ।
 चतुष्पदी स्त्री० चत्वारः पादा अस्याः पादस्य पाङ्गाने ङीप्
 पङ्गावः । चतुश्चरणात्मके पद्ये । [इत्] सुद्राक्षिकायाम्
 चतुष्पणी स्त्री० चत्वारि चत्वारि प्रतिपथं प्रणयितृणाः । (आम-
 चतुस्त्रिंशत् लि० चतुरधिका त्रिंशत् । चतुरधिकायां विंशति
 (चौतिश) तत्संख्याते च चतुश्चत्वारिंशदादयोऽप्यत्रम् ।
 चत्वरं न० चत-चरच् । स्थण्डिले, यागार्थं संकृतभूमौ, अङ्गने
 च (उठान) । [चत्विश] संख्याभेदे तत्संख्याते च ।
 चत्वारिंशत् स्त्री० चत्वारि दशतः परिमाणमस्य लि० ।
 चत्वालं पु० चत-वालच् । होमकुण्डे, दर्भे च ।
 चद् याचने आ० उभ० द्विक० सेट् । चदति-ते अचदीत् ।
 चद् आह्लादे दीप्तौ च आ० पर० अक० सेट् इदित् ।
 चदति अचदीत् ।
 चनं हिंसायां अज्ञाप्रतिपत्तिं च आ० पर० सक० सेट् घटा०
 चनति । अचानीत्-अचनीत् । चनयति ।
 चनं शब्दे तदा० पर० अक० सेट् । चनति । अचानीत्-अच-
 नीत् । चानयति । [अचर्थे च ।
 चनं अन्त्य० चन-शब्दे-अच् । असाकल्ये यथा किञ्चन ।
 चनुचं गतौ आ० पर० सक० सेट् । चनुचि अचनुचोत् 'चनु

हुजभमिति'ति वेषो० । [वानरभेदे, कीपभेदे च ।
 चन्दनं चदि-चिच्-ल्यु । मलयजाते गन्धवारे, रक्तचन्दने,
 चन्दनधेनु स्त्री० चन्दनेनाङ्किता धेनुः । 'पतिपुत्रवती नारी
 क्रियते भर्तुरयतः । चन्दनेनाङ्किता धेनुस्तस्याः स्वर्गाय
 दीयते' इति स्मृत्युक्तायां चन्दनाङ्कितायां देयधेनुत्वम् ।
 चन्दनपुष्पं न० चन्दनस्यैव पुष्पमस्य । लवङ्गे ।
 चन्द्रं पु० चदि-रक् । इन्द्रौ, ऋगशिरानजले, कर्पूरे, काम्बुजे,
 हीरके, जले, काश्ये, सुन्दरे, कृष्णवर्णे मयूरचन्द्रके,
 शोणसङ्काफले च । आह्लादकरूपे लि० स्वर्णे, सुमे च न०
 चन्द्रकं पु० चन्द्र इव कायति कै-क इवार्थे कन् वा । मयूरस्य
 पञ्चस्थिते चन्द्राक्षतौ पदार्थे, मत्स्यभेदे (चांदा) शिषु-
 बीजे, शुभ्रसरिचे च ।
 चन्द्रकला स्त्री० इत० । चन्द्रस्य षोडशे भागे, द्रविडवाद्यभेदे च
 चन्द्रकान्तं पु० चन्द्रः कान्तोऽभीष्टो यस्मै । खनामख्याते
 मणिभेदे तद्दर्शने हि तस्य जलस्त्रावात् तत्कान्तत्वम् ।
 कैरवे, श्रीखण्डचन्दने च न० । रात्रौ, ज्योत्स्नायां,
 चन्द्रघोषायां, चन्द्रपत्माञ्च स्त्री० ।
 चन्द्रकान्ति न० चन्द्रस्यैव कान्तिरस्य शुभ्रत्वात् । रजते रूप्ये,
 इत० चन्द्रस्य दीप्तौ । [पददीर्घः । मयूरे ।
 चन्द्रकावत् पु० चन्द्रक+अक्यर्थे मतम् मस्य चः संज्ञायां पूर्व
 चन्द्रकिन् पु० चन्द्रक+अक्यर्थे इति । मयूरे ।
 चन्द्रकूटं पु० कामरूपस्यो पर्वतभेदे ।
 चन्द्रकुम्भं पु० प्रकृतमन्दस्य सुरानाम्नां दासां जाते आणक्येन
 योगानन्दं सप्तवं कृत्वा कतराज्याभिषेके राजभेदे ।
 चन्द्रपुष्पी स्त्री० चन्द्र इव शुभं पुष्पमस्याः । श्वेतकण्टकाभ्याम्
 चन्द्रबाला स्त्री० चन्द्रस्य कर्पूरस्य वावेव तत्सम्बन्धितत्वात् ।
 स्य लैलायाश्च । अत्यन्तवमध्य इत्यन्ये ।
 चन्द्रभागा स्त्री० काशीरदेशस्य नदीभेदे ।
 चन्द्रभण्डलं न० इत० । चन्द्रस्य मण्डलाकारे विम्बे ।
 चन्द्रमस्य पु० चन्द्रमाह्लादं मिकीतेति अतिमादेशः चन्द्रं कर्पूरं
 माति तलवति सा-अचि वा । चन्द्रे ।
 चन्द्रभौलि पु० चन्द्रो गोमौ यस्मै । चन्द्रशेखरे शिवे ।
 चन्द्रवल्ली स्त्री० इत० । सोमवतायाश्च । [माधवीलतायाश्च
 चन्द्रवल्ली स्त्री० चन्द्र इव वल्ली सुधातुल्यमधुसामित्वात् ।
 चन्द्रव्रतं न० चन्द्रस्य चन्द्रलोकाप्राप्ते व्रतम् निवसः । आ-
 न्द्रायणपञ्चमे व्रते ।
 चन्द्रशाला स्त्री० चन्द्रः शालेवाधारे यस्याः । ज्योत्स्नायां
 चन्द्र इवाङ्गुदिका शाला । प्रासादोपरिस्थे गृहे (चिन्नेचर)

स्वार्थे कन् तवैव । [देशस्थे पर्यतभेदे च ।
 चन्द्रशेखर पु० चन्द्रः शेखरं शिरोभूषणं यस्य । शिवे पूर्व-
 चन्द्रसम्भव पु० सम्भवत्यस्मात् सम्भवः चन्द्रः सम्भवो यस्य ।
 बुधे एवं सोमसुतादयोत्यत्र । नर्मदायां, इधूलेलायाञ्च स्त्री० ।
 चन्द्रहास पु० चन्द्र इव हासः प्रभाऽस्य चन्द्रं हसति वा
 सितत्वात् अण् वा । खड्गे । रौप्ये न० पुङ्ख्यां स्त्री० ।
 चन्द्रा स्त्री० चदि-रक् । एलायां, चन्द्रातमे च (चान्दोया) ।
 चन्द्रातप पु० चन्द्रस्य आतो गमनं ततः पाति पा-क ।
 (चादोया) विताने चन्द्रस्य आतप इव किरणः । ज्योत्-
 स्नायाम् । [तारापीड्यते नृपभेदे च ।
 चन्द्रापीड पु० चन्द्र आपीडः शिरोभूषणं यस्य । शिवे,
 चन्द्रिका स्त्री० चन्द्रः स्वान्वलेन अस्वस्याः ठन् । ज्योत्-
 स्नायां, खलूलेलायाम्, कर्णम्पोटायाम्, तयोदशाक्षरपादके
 छन्दोभेदे च । [कान्तमयौ ।
 चन्द्रिकाद्राव पु० चन्द्रिकया द्राकोनियन्दो यस्य । चन्द्र-
 चन्द्रिकापायिन् पु० चन्द्रिकां पिबति पा-यिनि । चकौर-
 पलिषि । [न्याम् ।
 चन्द्रे टा स्त्री० चन्द्ररेणा यस्याः । उत्पललतायाम् उत्पलि-
 चन्द्रोपल पु० चन्द्रमयः उपलः । चन्द्रकान्तमयौ ।
 चप चूर्णकिरणे चु० उभ० सक० सेट् घटा० । चपयति-ते
 अचीचरत्-त । चिधातोरेव स्वार्थे णिजित्यन्ते ।
 चप सान्त्वने स्वा० पर० सक० सेट् । चपति अचापीत्-अच-
 पीत् । चपयति ।
 चप गतौ चु० उभ० सक० सेट् इटि । अभ्ययति ते अचचम्पत् त
 चपल पु० चप-णिव् घञ् चपं सान्त्वनं लाति ला-क ।
 पारदे, मोने, चोरनामगन्धर्व्ये, प्रस्तरभेदे, राजमाषे च ।
 तरवे, चङ्गवे, क्षणिके, विकले, दुर्धिनीते च. नि०
 लज्जाम् विद्युति, मुञ्चल्याम्, पिप्पल्यां, विजयायां, मदि-
 रायां, जिह्वायां, आर्याभेदे च स्त्री० ।
 चपेट पु० चप-चञर्थे क चपाय सान्त्वनाय इटति गृह्णाति
 इट-क । विस्तृताङ्गुलिके हस्ते प्रतवे (चापड्) स्त्रीमपीष्यते
 खण्डिकोपाध्यायः शिष्याय चपेटा ददातीति भाष्य-
 प्रवेगात् । स्वार्थे कन् अत्रैवार्थे ।
 चम भञ्जे स्वा० स्वादि० च पर० सक० सेट् । चमति आचामति
 विचमति चमोति । अचमीत् । चमिला-चान्वा ।
 चमत्कार पु० चमदियव्यत् क्रियते क-घञ् । छेकातीतवस्तु
 दृष्ट्या वितस्त आनन्दहेतौ प्रकाशे विस्मये, अप्रमार्गदृष्टे च
 चमर पु० चम-अरच् । सहपाकतौ रुग्भेदे, यस्तु पुच्छेन

चमराख्यं व्यजनं भवति, दैत्यभेदे च । जानौ स्त्रियां
 छीप् चमरी । चमरव्यजने चामरे न० । [काञ्चनारे च ।
 चमरिक पु० चमरमिव पुष्पमख्यस्य ठन् । कोविदारहस्ते रक्त-
 चमस पु० न० चम-असच् । काष्ठजाते यज्ञिये पात्रभेदे, सोम-
 रसपानमात्रे च । पिष्टकभेदे लघुके च पु० ।
 चमीकर पु० लतस्तराभिधे स्वर्णस्यातृपत्तिस्थाने यद्योगात्
 स्वर्णं चामीकरमित्युच्यते ।
 चमू स्त्री० चम ज । सेनामात्रे (गजाः ७१८, रथाः ७२८
 अवाः ११८०, यदातयः १६४५), एतत्संख्याभेदा-
 न्विते सैन्यभेदे च । [चर्मणेति साधः ।
 चमूर पु० चम-जरच् । रुग्भेदे, कोविदारहस्ते च । चारु चमूर
 चम्पक पु० चपि-गतौ कुन् । (चांपा) इति नामके वृक्षभेदे ।
 कदलीफलभेदे न० । (चांपाकला) ।
 चम्पकमाला स्त्री० इत० । स्वर्णचम्पकैः निर्मितायां स्त्रीणां
 कण्ठाभरणे (चांपकलो) दशाक्षरपादके पङ्क्तिच्छन्दोभेदे च ।
 चम्पकरम्भा स्त्री० चम्पक इव रम्भा । स्वर्णकदल्याम् ।
 चम्पकोप पु० चपि-अच् कर्म्म० । पनले तस्य हि कोपोभक्ष्यते
 चम्पा स्त्री० चपि-अच् । नगरोभेदे नदीभेदे तीर्थभेदे कर्णस्थ
 भार्यायाञ्च ।
 चम्पाधिप पु० इत० । कर्णे । [मगध्याम् ।
 चम्पावती स्त्री० चम्पा+अउप् नञ् व । कर्णराजभात्यां
 चम्पू स्त्री० 'गद्यपद्यप्रथी वाणी चम्पूरित्यभिधीयते इत्युक्ते
 काव्यभेदे ।
 चम्प गतौ स्वा० पर० सक० सेट् चमति अचम्यीत् ।
 चय गतौ स्वा० आ० सक० सेट् । चयते अचयिष्ट ।
 चय पु० चि-अच् । प्राकारमूले प्राकाराधारपेदिकायाम्, समूहे
 समाहृतौ च । [प्रमादेष्ट्यादिते ग्रहणे च ।
 चयन न० चि-ल्युट् । इष्टकादीनामूढधियनरूपे रचनावेदे,
 चर गतौ स्वा० पर० सक० सेट् । चरति अचारीत् ।
 चर संग्रये चुरा० उभ० सक० सेट् । चारयति-ते अचवीचरत् त
 चर पु० चर-अच् । स्वरपराङ्मुखात्तन्त्रागार्थे राजनियोगेन
 इतस्ततो भ्रमणकर्तारं चारे प्रणिधौ, कर्हके, ज्योति-
 पोक्तेशु सेपककर्तृत्वसामकराणिषु च । स्वातिपुनर्वस्तुअवस्था
 दितिकरूपे नलभभेदे सोमवादे चम० । चवे जङ्गमे नि० ।
 चरक पु० चर-कुन् स्वार्थे कन् वा । चारे राजदूते, पर्यटे भिक्षौ,
 वैद्यकशास्त्रकर्तारं सुनिभेदे ततः कृते तन्नामके ग्रन्थे च ।
 देवाकर्ण्य सुसुतेन चरकस्योक्तो जानेऽखिलमिति नैपथ्यम् ।
 चरण पु० न० । चर-करणे ल्युट् । पादे, वैदेकदेशे शाब्दा-

रूपे यन्त्रे, तदध्येतरि जने, गीते च । भावे ल्युट् ।

गतौ, भक्षणं, आचारे, गीते च न० ।

चरणप्रस्थि पु० इत० । गुल्फे ।

चरणायुध पु० चरणायामायुधयति आ+युध-क । कुक्कुटे ।

चरणव्यूह पु० चरणानां वेदशास्त्रानां व्यूहो विशेषोऽहो-
निरूपणं यत् । व्यासकृते यन्त्रभेदे ।

चरम लि० चर-असच् । अन्ते अवसाने, पश्चिमे च ।

चरमाचल पु० चरमः पश्चिमः अचलः कर्म० । अस्मात्तले ।
चरमगैलादयोऽप्यत्र । [एक व० । कपटके पु० ।

चराचर न० चर-अच् नि० । जगति । समा-ह्व० । जङ्गमेजङ्गमे
चरित(त्र) न० चर-क्त (इत् वा) । असुगने, सञ्चारे, व्रत-
कर्मदौ, चेष्टिते, लीलादौ च ।

चरु पु० चर-उ । हव्यान्ने, होमायै पाच्यान्ने, 'अन्नवस्त्रावितान-
नरूपपाकयोदनचरुरिति याज्ञिकाः । चरुपाकपात्रे
भाण्डे च । [चित्-त् । चर्चितः चर्वा ।

चर्च अध्ययने चुरा० उभ० सक० सेट् । चर्चयति-ते अच-
चर्च उक्तौ मर्त्ये च त्व० पर० सक० सेट् । चर्चति अचर्चोत् ।
चर्चरी स्त्री० चर्च-अरन् गौरा० डीप् । गीतिभेदे, कुटिल-
केषे, हर्षक्रोड़ायाम्, साटोपवाक्ये, छन्दोभेदे च ।

चर्चा स्त्री० अर्च-अ । विचारे, चिन्तायां, चन्दनादिना देह-
लेपने च । [लेपने

चर्चित लि० चर्चा-जाताश्च इतच् । चन्दनादिना कृतगालाहु-
वर्ष गतौ भक्षणं च भ्वा० पर० सक० सेट् । चर्चति अचर्चोत् ।
चर्माकार पु० चर्म तन्मायं पादुकादिकं करोति क-अण् ।
(चामार) पादुकाकारे एषं चर्मकादयोऽप्यत्र ।

चर्मखती स्त्री० चर्माख्यस्याम् सतृप् नि० । नदीभेदे ।

चर्मदण्ड पु० चर्मणा कृतोदण्डः । कगायाम् (कोड़ा)

चर्मन् न० चर-मनिन् । रत्नधरायां कृतौ, इन्द्रियभेदे येन स्पर्श-
उपलभ्यते तस्मिन् 'शरीरावरकं प्रसूतं चर्म इत्यभिधी-
यते इत्युक्ते (ढाल) फलके च ।

चर्मपादुका स्त्री० चर्मनिर्मिता पादुका । उपानहि (जुता)
चर्मप्रभेदिका स्त्री० प्रभिनन्ति प्र+भिद्-खुल् इत० । चर्म-
वेधनेऽस्त्रभेदे ।

चर्मप्रसेविका स्त्री० चर्मणा प्रसीव्यते सिव-खुल् । अग्नि
सन्दीपनायै चर्मनिर्मिते भस्त्रानां च यन्त्रे ।

चर्मिन् पु० चर्म-फलकमस्यास्ति ग्रीहादित्वादिनि । फल-
कास्त्रवति, त्वय्यचर्चवति, भूर्जद्वये, भङ्गरोडे, कदल्याञ्च ।

चर्या स्त्री० चर-क्यप् । नियमापरित्यागे गुरुपदिष्ट व्रताद्यनुष्ठाने

चर्व भक्षे (दन्तैश्चूर्णने) वा चुरा० उभ० पक्षे भ्वा० पर० ।

चर्वयति-ते चर्वति अचर्चोत्-त अचर्चोत् ।

चर्चणि पु० कर्ष-अणि पु० आदेचत्वम् । जने 'स चर्चणीना-
सृद्गादि'ति भागवतम् । [चलःचालः ।

चल गतौ भ्वा० पर० सक० सेट् ज्वलादि० । चलति अचालोत्
चल विज्ञप्ते त्व० पर० अक० सेट् । चलति अचालोत् ।

चल प्रेषणे चुरा० उभ० सक० सेट् । चालयति अचोचलत्-त
चल लि० चल-ज्वलादितात् वा अच् । तरवे, चञ्चले, कम्प-
युक्ते । भावे क । कम्पे । [पलादयोऽप्यत्र ।

चलदल पु० चलानि चञ्चलानि दलान्यस्य । अद्वत्यद्वये चल-
चला स्त्री० चल-अच् । लक्ष्मां, सिद्धके च ।

चलाचल लि० चल-अच् नि० । अत्यन्तचञ्चले । कान्ते पु०
चवि स्त्री० चर्व-इन् पु० । (चइ) चवे । [चप्यत्वार्थे ।

चविका स्त्री० चर्व कुन् पु० । चव्ये (चइ) इकन् पु० । चविक-
चव्य न० चर्वयते चर्व-यत् पु० । (चइ) द्रव्ये, वचायां, कार्पास्याञ्च
चव्यजा स्त्री० चव्यसिव जायते जन-ड । गजपिप्पल्याम् ।

चघ भक्षे भ्वा० उभ० पर० सक० सेट् । चघति-ते अचापीत्-
अचपीत् अचपिष्ट ।

चघ वधे भ्वा० पर० सक० सेट् । चघति अचापीत्-अचपीत् ।

चघक्र पु० न० चघ-करणे कुन् । मद्यपानपात्रे । कर्मणि कुन् ।
मधुनि, मद्यभेदे च न० ।

चघाल पु० चघ-आलच् । यज्ञियपगुवभ्रानाथे काष्ठे यूपमध्ये-
देये वलयाकारे काष्ठमये लौहमये वा पदार्थे ।

चह प्रतारणे भ्वा० पर० सक० सेट् । चहति अचहोत् ।

चह प्रतारणे अद० चुरा० उभ० सक० सेट् । चहयति-ते
अचचहत् त । [चहत्-त ।

चह प्रतारणे चुरा० पर० सक० सेट् घटा० चहवति अचो-
चाकचक्य न० चक-अच् चकः प्रकारे द्वित्वं चकचकलस्य

भावः । जज्जलतायाम् । चाकचक्यादिचाटय्य संदर्शनस-
सङ्गतेति वेदानपरिभाषा । [मनौ च ।

चाक्षुष न० चाक्षुषा निर्वृत्तम् अण् । चाक्षुर्जले ज्ञाने, मठे
चाक्षिक पु० चक्षेण समूहेन चरति ठक् । संहत्य स्तुतिपाठके
घाष्टिकार्ये ।

चाङ्गुरी स्त्री० 'चाङ्गुस्तु शोभने दन्ते' इत्युक्ते चाङ्ग-शोभनदन्ता
मीरयति इर-अण् गौरा० डीप् । (आमरुल) लुपभेदे ।

चाट पु० च० चट-भेदे अच् । आदौ विज्ञासकत्वाद्या पञ्चात्
धनापहर्तारि चौरि "चाटचारणदासेषु दत्तं भवति
निष्कलमि"ति स्मृतिः ।

चाटकेर पु० चटकावाः चठकस्य वाऽप्रत्यम् एरञ् । चठकापत्ये ।

चाट पु० न० चट-जुण् । प्रियवाक्ये मिथ्याप्रियवाक्ये च स्तार्थे कन् । अत्रैवार्थे 'विजम्बचाटकशतानी'ति साहि० ३ परि० ।

चाटुपटु पु० चाटौ मिथ्यापरितोषणे वाक्ये पटुः । (भाण्ड) (खोसासुदे) जने । घ० प्रत्ययः चाटुवटुरप्यत्र विदूषको च ।

चाणकीन लि० चणकस्य भवनं चेतम् खज् । चणकभवनयोग्ये चेत्यादौ । [हत्वा चन्द्रगुप्तस्य राज्यं दातरि विष्णुसुप्ते

चाणक्य पु० चणकस्य सुनेर्गोत्रापत्यम् यज् । नव नन्दान् चाणून(र) पु० चण(न)-करण् । कंसासुरस्य प्रधानसङ्गे ।

चाणू(नूर)सूदन पु० चाणू(नूरं) सूदयति ल्युट् । श्रीकण्णे । चाण्डाल पु० चण्डाल एव प्रजाद्याण् । अपचं चण्डालार्थे ।

चातक पु० चतति वाचते सततमन्मो मेघम् चत-खुल् । स-नामख्याते पक्षिभेदे । [चातुरी तुरी'ति नैषधम् ।

चातुरी स्त्री० चतुरस्य भावः तस्येदं वा अण् । 'चातुर्ये चातुर्मास्य न० चतुर्थे मासेषु विहितम् गण्य । चतुर्माससाध्ये

वस्रभेदे व्रतभेदे च 'आमाङ्गशुक्लद्वादस्यां पौर्णमास्यामथापि वा चातुर्मासव्रतारम्भ'मित्युपक्रम्य 'कार्तिक्यां शुक्लपक्षे

तद्वादस्यां तत् समापयेदि'त्युक्तं वाराहे । चातुर्वर्ण्यं न० चत्वारो ब्राह्मणादयोवर्णा एव स्तार्थे ङ्गज् ।

ब्राह्मणादिषु चतुर्षु वर्णेषु 'चातुर्वर्ण्यं मया वृष्ट'मिति गीता । भावे-ङ्गज् । चतुर्वर्ण्यधर्मः ।

चान्द्र पु० चन्द्रोदेवताऽस्य, तस्येदमिति वा अण् । चन्द्रकाल-मयौ, विंशतिव्यात्मके पौर्णमास्ये, अमान्ते वा मासे च । चान्द्रायणव्रते न० । चन्द्रलोके पु० । चन्द्रेण प्रोक्त-

मण् । त्याकरणभेदे । तदधोते पुनरण् । चान्द्रव्याकरणा-ध्यायिनि लि० । [मिस्त्रदेत्युक्तलक्षणे मासि ।

चान्द्रमास पु० कर्म० । 'तत्विंशता भवेन्मासश्चान्द्रस्तु तिथि-चान्द्रायण चान्द्रचन्द्रलोकोऽप्यतेऽनेन अय-ल्युट् शतवम् । व्रतभेदे

चान्द्री स्त्री० चन्द्रस्येयम् अण् । चन्द्रपत्न्यां ज्योतिष्मायाञ्च । तत्सुखशुभेत्वात् जेतकण्टकार्याम् । [नवमे राशौ च ।

चाप पु० चपस्य वंशभेदस्य विकारः अण् । धनुषि, सेपावधिके चापल न० चपलस्य भावः कर्म वा अण् । अविस्मयकारि-

तारूपे, प्रयोजनं विनाऽपि पाण्ड्यादेऽचालनरूपे वा चपल-कर्माणि 'मास्त्रव्यं देवरागादेऽचापलं त्वमवस्थिति'रित्युक्त-

लक्षणेऽनवस्थाने च । ङ्गज् । चापल्यमयत् । चासर पु० न० चसरस्य विकारः तत्पुच्छनिर्मितत्वात् । चसर

पुच्छकृतव्यजने । [आन्ने च चासरपुष्प पु० चासरमिव पुष्पमस्य । कसुके, काशे, केतके,

चासीकर न० चमीकरे आकरभेदे भवः अण् । स्वर्णे धुसूरे च चासुखडा स्त्री० चमूं सेनां विजयादिसमूहकृपां लाति आदत्ते

ला-क घ० । दुर्गायाम् 'यस्माच्चण्डञ्च सण्डञ्च गृहीत्वा त्वसपागता चासखडेति ततो लोके ख्याता देवी'तित्युक्ते

वा चण्डसण्डानयित्वां दुर्गायाम् । चास्म्येय न० चम्पायां भवः ङ्गज् । चम्पके, नागकेशरे, स्वर्णे, किङ्गल्के च । स्तार्थे कन् किङ्गल्के ।

चाय दर्शने भ्वा० उभ० सक० वेट् । चायति ते अचायीत्-अचासीत् अचाधिष्ट-आचास ।

चार पु० चर एव स्तार्थे अण् । चरे 'चारैः प्रशस्ति राजाव' इति नीतिशास्त्रम् । चर-भावे घञ् । गमने वन्मे च ।

आधारे वज् । कारागारे । कलिमविषे न० । चारण पु० चारयति कीर्तिं चर-णिच् ल्यु । कीर्त्तिसञ्चार-

के नटे 'चाटचारणदसि'मिति सूतिः । चारित न० चरितसेव स्तार्थे ङ्गज् । चरिते ।

चारु पु० चर-जुण् । वृहत्सत्तौ । मनोज्ञे मनोहरे लि० । चारुकैश्वरा स्त्री० चारुणि कैश्वराख्यस्याः । नागरकुलायाम् ।

चारुनालक न० चारु-नालं यस्य कृप लुम्भा० । रक्तपद्मे । चारुपर्णी चारुणि पर्णख्यस्याः ङीप् । (गन्धमादाल)

प्रसारिण्याम् । चारुफला स्त्री० चारुणि स्नादूनि फलान्यस्याः । द्राक्षायाम् चारुचिक्य न० चर्म्म-धालये खुल् चर्म्मिकैव स्तार्थे ङ्गज् ।

चन्द्रनादिना गाललेपने । [नेष्टिते रथे । चार्म्म पु० चर्म्मणा परिहृतो रथः सण् । चर्म्मणा सर्वतो

चार्म्मिण न० चर्म्मणां समूहः अण् । चर्म्मसमुदाये । चार्म्मिण चर्म्मिणां समूहः अण् । चर्म्मिसमुदाये (दालि) समूहे

चार्व्याक पु० चारुलोकसिद्धोवाको वचनं यस्य घ० । प्रत्यक्ष-प्रमाणयादिनि लौकायतिके यस्य मतप्रस्थापकोऽहंस्वसतिः

चार्व्यी स्त्री० चारु-ङीप् । चारुत्वयुषयत्वाम्, स्त्रियां ज्योत्-स्त्वाम्, दीप्तौ, कुनेरपत्न्याञ्च ।

चाल पु० चल-ण । खनासख्याते गृह्णाकादेने लयादौ । चालनी स्त्री० चाल्यते शस्यादिरनया चल-णिच्-करणे ल्युट्

खनासख्याते वज्रच्छिद्रे शस्यादिचालनसाधने पदार्थे । चाप पु० चप-भक्त्ये णिच्-अच् । स्वर्णचूर्णे नीलाङ्ग खगे

(नीलकण्ठ) । चास पु० चच-णिच्-अच् । इक्षौ चापे पविषि च । चि चयने स्तादि० उभ० द्विक० अणिट् । चिनोति चिचुते ।

अचैवीत् अचेष्ट चिक्वाव-चिक्वाव । चाययति चपयतीत्येके ।

चित् चयने वा चु० पक्षे स्था० उभ० द्वि० अनिट् घटादि ।
 चपयति-ते चयति ते । अचोचपत् अचेषीत् अचेष्ट ।
 चिकित्सक पु० कित-रोगापनयने स्वार्थे सन्-एषुल् । रोगापन-
 यनकर्त्तरि चैवे । [करणे ।
 चिकित्सा स्त्री० कित-स्वार्थे सन्-अ । रोगप्रतीकारोपाय-
 चिकित्स्य लि० चिकित्सायिषं योग्ये अर्हार्थे गत्यत् । साध्ये
 रोगे रोगात् मोचनयोग्ये जने च ।
 चिकुर पु० चि इत्यर्थे शब्दे कुरति कुर-क । केये, हज्ज-
 भेदे, पर्वते, सरीसृपे च । चपले, तरले, चञ्चले च लि० ।
 चिक्रा पीडने चु० उभ० सक० सेट् । चिक्रयति ते अचिचक्रत् त
 चिक्राण पु० चिक्र-किप् चिक्त् कण्ठि कण्ठ शब्दे अच् ।
 गुवाकहणे । तत्फलं न० । मस्ये स्निग्धे (चिकन) लि० ।
 चिकणयुगवत्यां उत्तमायां गवि स्त्री० ।
 चिच्छक्ति स्त्री० चिदेव शक्तिः । 'चिच्छक्तिः परमेश्वरस्य विभक्तं
 चैतन्यमेवोच्यते' इत्युक्ते चैतन्ये । [स्वार्थे कन् अन्वैव ।
 चिञ्चा स्त्री० चिन्त्यत्यन्तं शब्दे चिन्वोति चि-ङ । तिन्निङीहणे ।
 चिञ्चास्त न० चिञ्चे वालम् । अस्तशक्ते ।
 चिट् प्रेषणे स्था० पर० सक० सेट् । चेटति अचेटीत् ।
 चिट् प्रेषणे चु० उभ० सक० सेट् । चेटयति ते अचोचिटत् त
 चित्त ज्ञाने स्था० पर० सक० सेट् । चेतति अचेतीत् । चित्तम् ।
 चित्त ज्ञाने चु० आत्मा० सक० सेट् । चेतयति ते अचोचितत् त ।
 चित्त स्मृतौ चु० उभ० सक० सेट् इदित् । चित्तयति ते अचिचितत् त
 चित् स्त्री० चित-संस्कारा० किप् । ज्ञाने चेतनायाम् चैतन्ये ।
 चित् अच् चित-किप् । असाकस्ये यथा किञ्चित् जातचित् ।
 चित लि० चि-क्त । कतचवने उप्यादौ कृत्ते च । श्वदा-
 हार्थकाष्ठपुष्पां स्त्री० ।
 चिति स्त्री० चि-क्तिन् चितायां, समूहे, वेदान्तोक्ते निर्विषय
 संबेदे, 'निर्विशेषचित्तिरेव केवले'ति संचोपशारीरकम् ।
 प्रासादादिषु इष्टकादिंसंस्थानानां अङ्गशास्त्रोक्ते (वर)
 इति ख्याते पदार्थे, अग्निस्थानभेदे च ।
 चित्त न० चित्यते ज्ञायतेनेन चित्त-त् । मनसि, वेदान्तोक्ते
 अनुसम्भनात्मकचित्तमिति अलःकरणे, चित्ताकाष्ठे च ।
 चित्तविज्ञेय पु० चित्तं विज्ञेयमिति योगादपनयन्ति विष-अण् ।
 योगशास्त्रोक्तेषु योगप्रतिपक्षेषु व्याख्यादिषु नवसु । [द्विगे
 चित्तविज्ञेय पु० चित्तस्य विज्ञोऽनवस्थानं यस्मात् ५३० । उच्चा-
 चित्तविस्मय पु० चित्तस्य विस्मयो विशेषेण अमनस्यनवस्थानं
 यस्मात् ५३० । उच्चाद्विगे ।
 चित्तसमुत्पत्ति स्त्री० समुत्पत्ति नम-क्तिन् इत० । चित्तस्य

सम्यगुत्पत्तये तद्भेदौ गर्भे च चित्तोत्पत्तिरुच्यते गर्भे च ।
 चित्ताभोग पु० सम्यग् भोग आभोग एकविषयता इत० ।
 एकविषये स्थिरचित्तायाम् ।
 चित्य पु० चीयतेऽसौ चि-क्यप् । अग्नौ । चितायां स्त्री० ।
 चित् क्षणिके-लेख्ये अङ्गते च अद० चु० उभ० सक० सेट् । चित-
 यति ते अचिचितत् त ।
 चित्र पु० चित-किप् लायते त्वै-क वातलोपः चित्-अच् वा ।
 यमभेदे 'हकोदराय चित्वायेति तर्पणसन्तः । अशोकहणे,
 (चिता) चित्कहणे, एरण्डहणे, आकाशे. कुवभेदे, नानावर्णे
 च । तद्वति अङ्गते च लि० । लेख्ये तिलके शब्दालङ्कारभेदे
 च न० । स्वार्थे कन् उक्तार्थे (चिरात) हज्जभेदे । चित् इव
 कायति कै-क व्याघ्रभेदे पु० । [च (घुघु) ।
 चित्रकण्ट पु० चित्ः कण्टोऽस्य । पारावते तद्भेदे वनकपीते
 चितकम्बल पु० कर्म० । कम्बलभेदे । [चित्कारोच्यते ।
 चित्कर पु० चित्त् करोति क-उच् । वर्गसङ्करभेदे । अच्
 चित्काय पु० चित्ः कायो यस्य । (चितावात्र) व्याघ्रभेदे ।
 चित्कूट पु० चित् कूटमस्य । पर्वतभेदे ।
 चित्रगुप्त पु० यमभेदे 'चित्गुप्ताय वै नमः' इति तर्पणसन्तः ।
 चित्ततण्डुला स्त्री० चित्ततण्डुलोऽस्याः । विडङ्गे ।
 चित्तत्वच् पु० चित्ता त्वक् यस्य । भूर्जत्वचे ।
 चित्तदण्डक पु० चित्तोदण्डः कायको यस्य कप् । (चौक) शूरणे
 चितपट पु० कर्म० । (छिट) प्रभृतौ वस्त्रे ।
 चितपतिका स्त्री० चित्वाणि पत्राण्यस्याः संज्ञायां कन्
 कापि अत इत्वम् । श्रेष्ठपुष्पां, कपित्थपण्याञ्च ।
 चित्रपत्री स्त्री० चित्वाणि पत्राण्यस्याः ङीप् । जलपिप्पल्याम्
 चितपदा स्त्री० चित्वं पदं स्वाधिष्ठानस्थानं यस्याः । गोधा-
 लतायां, अष्टाक्षरपादके छन्दोभेदे च । [यस्याम्
 चितपर्णी स्त्री० चित्वाणि पर्णान्यस्याः । (चाकुलिया) पृथ्वि-
 चितपादा स्त्री० चित्वो पादौ यस्याः । सारिकापक्षिणि ।
 चितपुष्पी स्त्री० चित्वाणि पुष्पाण्यस्याः ङीप् । अम्बुजालतायाम्
 चित्रष्ट पु० चित्वं पृष्ठमस्य । कलविड्पक्षिणि ।
 चित्रफला स्त्री० चित्वं फलं यस्याः । कण्टकायां वार्ताक्याम्
 चितभानुः पु० चित्वाभानवो यस्य । अग्नौ, सूर्ये, चित्कहणे,
 अर्कहणे च । [दुन्दिरकायाम् ।
 चितभेषजा स्त्री० चित्वाभेषजं भेषजं यस्याः ५३० । काको-
 चितरथ पु० चित्वोरथोऽस्य । सूर्ये, गन्धर्वभेदे च ।
 चितलता स्त्री० कर्म० । मञ्जिष्ठायाम् ।
 चितलेखा स्त्री० अक्षरो भेदे कुम्भाण्डलतायाम् उपास्ययां,

अष्टादशाक्षरपादके छन्दोभेदे च ।

चित्रवीर्य उ० चित्रमार्थं धीर्यमस्य । रत्नैरखण्डे ।

चित्तशिशुगिण्डज पु० चित्तशिशुगिण्डनोऽङ्गिरसो जायते जन-ड । दृढस्वती ।

चित्तशिशुगिण्डन् पु० चित्तः शिशुगण्डः अस्यस्य इति ।

‘नरोचिरङ्गिरा अतिः पुलस्त्यः पुलहः क्रतुः । वसिष्ठ-
स्तेति सप्तैते त्रेयाश्वितिशिशुगिण्डन’ इत्युक्तेषु सप्तसु मुनिषु

चित्ताङ्ग पु० चित्तमङ्गमस्य । रक्तचित्तके. सर्पे च । [भेदे च

चित्ताङ्गद पु० शान्तपुराजसुते चित्तित्ववीर्यभातरि, गन्धर्व-

चित्राङ्गी स्त्री० चित्तमङ्गमस्याः । सङ्गिषायां कर्णजनौकमि च

चित्तायस न० कर्म० अक्षसभा० । तीक्ष्णकौहे (इत्यात) ।

चिद्रूप पु० चिदेव रूपमस्य । आत्मनि, स्मृतिमति च ।

चिदाकाश न० चिदु आकाशमिन्न निर्णेषत्वात् सञ्ज्ञाधारत्वा
च । युद्धे ब्रह्मणि ।

चिदाभास पु० चित् आभासः प्रतिबिम्बः । बुद्धावात्मप्रतिबिम्बे

जीवे बुद्धिद्वलितचिदाभासाविति वेदान्तः । [दृष्टवदार्थस्वरणे

चिन्ता स्त्री० चित्-अ । प्रागनुभूतज्ञानजन्ये संस्कारोद्बोधे पूर्ण-

चिन्तामणि पु० चिन्ताविषयस्य (तदुद्भवार्थे) नखिः । चिन्ता-

मात्रेण चिन्तितवस्तुदायके मणौ, स्मरिमणौ च । ‘अथा

चिन्तामणिं श्रुत्वा लोहं काञ्चनयां व्रजे’दिति ।

चिन्त पु० चित् न पु० तस्य नः । (चिन्ता) शस्य भेदे ।

चिन्मय पु० चिदेव चित्तमयत् । चेतत्वरूपात्मके परमेश्वरे
‘चिन्मयस्याद्वितीयस्ये’त्यादि । [स्वार्थे कन् । अतैवार्थे

चिपिट पु० चि-पिटच् चिञ् । (चिडा) इति स्वान्ते दृष्टके

चिर न० चिरक् । दीर्घकाले । तद्वत्तन्नि पदार्थे वि० ।

चिरक्रिय वि० चिरकालेन क्रिया यस्य । दीर्घकाले ।

चिरजीवक पु० चिरं जीवति जीव-ण्युल् । जीवकदृष्टे ।

चिरजीविन् पु० चिरं जीवति गिनि । काके, जीवकदृष्टे,
शास्त्रविद्वजे, शार्ङ्गखण्डे, ‘अक्षत्यामा वलिब्यासो हनुमान्’
विभीषणः । कपः परगुरुरात्मश्च सप्तैते चिरजीविन’
इत्युक्तेषु सप्तसु च । चिरजीविनि वि० ।

चिरजीविन् पु० चिरं जीवति जीव-गिन् । चिरजीविपदार्थे

चिरण्टी स्त्री० चिरेण अटति पिष्टवृद्धात् भर्तृगण्डेण अट-अच्
पु० । यौवनवर्णां पिष्टगण्डस्यायां स्त्रियाम् ।

चिररित्त पु० चिररित्तौ रत्नौ यत्न । (चिराता) भूमिस्ते ।

चिरत्न वि० चिरे भवः तत् । चिरन्तने पुरातने ।

चिरन्तन वि० चिरम्+अन्तु तट् च । पुरातने । स्त्रियां ङीप् ।

चिरपाकिन् पु० चिरेण पाकोऽस्त्वस्य दुर्जरात्वात् । कपिले

चिरपुष्प पु० चिराणि पुष्पाण्यस्य । बहुलदृष्टे ।

चिरम् अव्य० चि-रसक् । बहुकालार्थे ।

चिररात् पु० चिरा रातिः अन् । बहुकाले ।

चिरराताय अव्य० चिररातान् अयते अव-अण् । बहुका

चिरविल्ल पु० चिरं विनति विल-भेदेने व । करञ्जदृष्टे ।

चिरसूता स्त्री० चिरं प्रसूता । बहुकालप्रसववत्यां गवादौ ।
स्वार्थे कन् अवार्थे ।

चिरस्य अव्य० चिरमस्यति अस-ण्यत् शक० । दीर्घकाले ।

चिरात् अव्य० चिरमस्यति अत-क्लिप् । दीर्घकाले, गरुडे पु० ।

चिराय अव्य० चिरमवते अण् । चिरकाले दीर्घकाले ।

चिरायुस् पु० चिरमायुर्मेस्य । देने । चिरजीविनि वि० ।

चिरि हिंसे स्वादि० पर० अक० सेट् । चिरिष्यति अचिरायोत् ।

चिरेण अव्य० चिर+एत् । दीर्घकालार्थे । [चिभिटीभ्यत् ।

चिर्भटी स्त्री० चिरेण भटति अच् ङीप् पु० । कर्मस्थाम् ।

चिल वासे त० पर० अक० सेट् । चिलति अचिरोत् ।

चिलिचिञ् पु० चिल इन् चिलि मासं चिनोति चि-मक् ।
(वेलेयुङ्गुडिया) मत्स्यभेदे ।

चिल्ल ग्रंथिल्ये भावगतौ च स्वा० पर० अक० सेट् । चिल्लति
अचिल्लोत् । [चिल् । लिङ्गनेने वि० ।

चिल्ल पु० चिल्ल-अच् । (चिल) पतिभेदे । लिङ्ग+त लिङ्गस्य

चिल्लक पु० चिल्ल-ण्युल् । लोभे । भिक्षिकायां स्त्री० ।

चिल्लाभ पु० चिल्ल इव प्रसङ्गाहारित्वादाभाति भा-क ।
अन्विभेदके चौरै । [वास्तुकशास्त्रे च ।

चिल्ली स्त्री० चिल्ल-अच् गौरा० ङीप् । भिक्षीकोटे, लोभे,

चिबु(क्त)न० चीब-संवरणे उ पु० ह्रस्वः । ओढाधोभागे । स्वार्थे
कन् तलैवार्थे । सुचक्रुन्दृष्टे पु० ।

चिल्ल लक्षणे अ० सु० उभ० अक० सेट् । चिल्लयति ते अचि-
चिल्लत् त । [लंक्षणे ।

चिल्ल न० चिल्ल-अच्, चह-न उपाधाया इत्त्वम् वा । साञ्जने
चीक सर्पणे वा सु० उभ० अक० सेट् । चीकयति ते
चीकति अचोचिकत् त अचीकोत् ।

चीन पु० चि-नक् पु० दीर्घः । ‘मानसेशात् दृष्टपूर्वे चीन-
देशः प्रकीर्तित’ इत्युक्ते देशे, तद्देशस्थे जने व० अ० ।
तन्नेति तद्देशाचारभेदे च । तद्देशोद्भवस्य न० ‘चीन-
पीनसमवसनदशाश्लोके’त्युद्धटः । कङ्कतल्लमीहिभेदे
स्त्रले, स्त्रगभेदे च पु० । प्रताकायां, सीसके च न० । स्वार्थे
कन् । कङ्कथान्यभेदे । [ध्वनिभेदे ।

चीत्कार पु० चीदित्यव्यक्तशब्दस्कारः ज-वज् । भयचेतके

चीनपिट न० पिच-क्त पिष्टं चूर्णं इतः । (चीनेर सिन्दूर)
सिन्दूरभेदे । [अचिचीभत् त ।

चीभ प्रशंखायां स्था० व्याक्त० सक० सेट् । चीभति अचीभीत् ।
चीर न० चि-कन् दीर्घः । वल्लखण्डे चीराणि किंपथिन स-
न्तीति भागवतम् । जेखनभेदे, चूडायां, चीशके वल-
लचः खण्डे, वल्लभेदे च । [इत्थम् । चक्षुषाणि

चीरपतिका स्त्री० चीरमिव पलमस्याः स्थायै कन् अत
चीरपर्णं पु० चीरमिव पर्णमस्य । शालहृत्ते ।

चीरितच्छद पु० चीरवदाचरितः छदो दत्तं यस्य । पालछायाके
चीर्णं लि० चर नक् ष्ट० अत ईदम् । कते, योलिते, सञ्चिते च
चीव ग्रहणे संहतौ च स्था० उभ० सक० सेट् । चीवति ते अची-
वीत् अचीविट् । अचिचीवत् त ।

चीव दोभौ चुरा० उभ० सक० सेट् । चीवयत् ते अचीचिवत् त ।
चीवर न० चि चरच् दीर्घः । भिज्वल्ले, कौपीनादौ ।

चुक् पीडने चु० उभ० सक० सेट् । चुकयति ते अचुक्त् त ।
चुक्ता पु० चक्र-रक् अत उत्पञ्च । अश्लवेतसे (चुकापालङ्ग)

शकभेदे, शुक्रभेदे च । स्थायै कन् (आमरुल) शक्ते,
निनिशान् स्त्री० । [चिद्धायां, काश्चिकभेदे च स्त्री० ।

चुक्रान्त पु० चुक्रमिवास्तम् । दृष्टास्ते । अश्लोपायायां,
चुक्रिका स्त्री० चुक्रैव स्थायै कन् । (चुकापालङ्ग) शकभेदे ।

चु(चू)चुक न० चु(चू)च इत्यव्यक्तं शब्दं कायति यत्तु कै-क ।
कुचाये स्नानहन्ते । [सेट् । चुच्यति अचुच्यीत् चुक्तः ।

चुच्य स्नाने सन्त्यने पीडने चुरादिस्माटने च स्था० पर० सक०
चुट अस्तीभावे स्था० पर० अक० सेट् । चोटति अचोटौत् ।

चुट अस्तीभावे स्था० पर० अक० सेट् इदित् । चुष्टति अचुष्टीत्
चुट छेदने वा० चु० उभ० पक्षे तदा० कृता० पर० सक० सेट् ।

चोटयति-ते अचुष्टत्-त पक्षे चोटति अचुष्टीत् चुचोट ।
चुट छेदने चुरा० उभ० सक० सेट् इदित् । चुष्टयति-ते

अचुष्टत्-त । [उष्टत्-त ।
चुष्ट अस्तीभावे चुरा० उभ० अक० सेट् । चुष्टयति-ते अचु-

चुष्ट छेदने चुरा० उभ० सक० सेट् इदित् । चुष्टयति-ते
अचुष्टत्-त । [अचुष्टीत् ।

चुड अस्तीभावे स्था० पर० अक० सेट् इदित् । चुडति
चुडु(दूड) कतौ हावे च स्था० पर० सक० सेट् । चुडति अचुडौत्

चुषा छेदने त० कृ० पर० सक० सेट् । चुषति अचुषीत् चुषोष ।
चुत करणे स्था० प० अक० सेट् । चोतति अचुतत्-अचोतीत्

चुद गोदने चु० उ० सक० सेट् । चोदयति-ते अचुदत्-त ।
चोदना चूडा ।

चुप मन्दगतौ स्था० पर० अक० सेट् । चोपति अचोपीत् ।

चुञ्ज चुम्बने वा० चु० उभ० पक्षे स्था० पर० सक० सेट् इदित् ।

चुम्बयति-ते चुम्बति अचुम्बत्-त अचुम्बीत् ।

चुम्बक पु० चुम्बि-चुम्बल् । खनामख्याते अयस्कान्ते मयौ ।

धूर्त्तं, चुम्बनकर्त्तरि, यन्मैकदेशाभिज्ञे च लि० ।

चुर स्तरे (परद्रव्यापहरणे) वा० चु० उभ० पक्षे स्था० पर०

सक० सेट् । चोरयति-ते चोरति अचुरत्-त अचोरीत्

चुरा स्त्री० चुर-क टाप् । चौर्थे ।

चुल मञ्चये चुरा० उभ० सक० सेट् । चलयति-ते अचुलत्-त

चुलुक पु० चुल-उकक् । प्रसूतौ निविडपक्षे, भागडभेदे च ।

मापमात्रमञ्जनयोग्ये जले न० ।

चुलुकिन् पु० चुलुक+अस्त्वर्थे इनि । शिशुमाराकारे मत्स्यभेदे

चुलुम्प लौल्ये स्था० पर० अक० सेट् । चुलुमति अचुलुमीत्

चुल्ल भावकतौ स्था० पर० अक० सेट् । चुल्लति अचुल्लौत् । [लि०

चुल्ल पु० क्लिन्नस्य चुलादेशः लघुप्रत्ययः क्लिन्ने नेत्वे तद्युक्तौ जने

चुल्लि(ल्लो) स्त्री० चुल्ल-रन् वा डोप् चुद-तिक् वा । पाकार्थ-

मग्निस्थापनस्थाने (चुला) चुल्लौ चिरं रोदितोत्तुष्टः ।

अच् । चुल्लायल ।

चूडा स्त्री० चुद-अड् लि०, चुल-सञ्चये दीर्घः अड् डस्य लः

वा । सूर्यशिखायां मस्तकमध्यस्थशिखामाले, जुटिकायां,

वाडभूषणे, शिखायाम्, (अग्रे), भूषणमाले, कृते, दश-

विषसंस्कारान्तर्गते संस्कारभेदे च । 'प्रवसेद्वे तृतीये वा

चूडा कार्ये'ति मनुः ।

चूडामणि पु० इतः । धिरोरले 'चूडामणीकतविधुरिति ।

चूडान्त न० चूडाशमयेटम् । दृष्टास्ते ।

चूडाल न० चूडा शिखास्थस्य लः । मस्तके । शिखायुक्तजने लि०

चेतयुज्यायां, नागरसुखायाम्, उच्छादणे च स्त्री० ट, ण् ।

चूण सङ्कोचे चुरा० उभ० सक० सेट् । चूणति अचूणीत् ।

चूत पु० चुप-क्त ष्ट० । आस्ते, नचूतप्रसवो गमिष्यतीति कुमारः

च्यू-क्त ष्ट० गृहहारे न० । स्थायै कन् आस्ते, कृपके च ।

चूर दाहे दिवा० व्याक्त० सक० सेट् । चूर्यते अचूरिष्ट । चूर्णः

चूर्णं मेघणे चु० उभ० सक० सेट् । चूर्णयति-ते अचूर्णत्-त ।

चूर्ण पु० चूर्ण-चञ् । मेघणजाते रजशि धूक्तौ (आवीर) स्थाने

द्रव्ये, ताम्रसुचर्वणोपयोगिद्रव्ये च चूर्णमानोद्यतां तृणमिति

चूर्णक पु० चूर्ण-ण्णल् । सक्तुप । स्थायै कन् चूर्णार्थे च । 'अक्-

ठोराचरं सत्यसमासं चूर्णकं विड'रित्युक्ते गद्यभेदे न० ।

चूर्णकार पु० चूर्णं करोति क-अण् । चुनारी) जातिभेदे ।

चूर्णकुन्तल द० चूर्ण्यते इति चूर्णः कर्म० । धिरः स्ये चुरक्षेणे

(अलङ्कारे) । [महाभाष्ये, कपर्देके च ।
 चूर्णिणीं पुं चुर-चर-वा क्तिच् नि० । पतञ्जलिकते
 चूला स्त्री० चुल-अ दीर्घः । प्राप्तादोपरिखे गृहे (चिलाचर)
 चूड़ायाञ्च । [सूत्रे, नाटकाङ्गभेदे च ।
 चूलिका स्त्री० चुल-ससञ्चये शुल् छ० दीर्घः । हस्तिकर्ण-
 चूर्ण प्राप्ते स्वा० पर० सक० सेट् । चूपति । अचूपीत् ।
 चृत हिंसे यन्त्रणे च छटा० सक० सेट् । चृतति अचर्तीत्
 चृत(प) संदीपने वा चु० उभ० पञ्चे स्वा० पर० सक० सेट् ।
 चर्त(प)यति-ते । अचोचृत(प)त-त अचर्चर्त(पी)त् । पञ्चे
 चर्त्त(पे)ति अचर्त्ती(पी)त् ।
 चेट(ङ) पुं चिट्-परमैष्ये अच् वा टस्य ङः । दासे उभयत्न
 छीप् । दास्याम् । शुल् । दासे, उपनायके च पितृयां
 चेटि(ङ)िका । [मृतया कथने च ।
 चैत् अयं चित्-विच् । यद्यर्थे प्रजालरे, असन्देहेऽपि सन्दि
 चेतकी स्त्री० चित-बुन् । हरितक्याम् । तत्फलेऽपि स्त्री० ।
 चेतन पुं चित-युच् । आत्मनि, जीवे परमेश्वरे प्राणिनि
 च । चैतन्ययुक्तौ लि० ।
 चेतनकी पुं चेतनं करोति क-ङ गौ० छीप् । हरितक्याम् ।
 चेतना स्त्री० चु० चित-युच् । बुद्धौ ज्ञाने ।
 चेतनीया स्त्री० चेतनाव हिता ङ । कृद्भिनामौषधे ।
 चेतस् न० चित-अशुन् । चित्ते । आत्मनि पुं० 'साचीचेताः
 केवलौ निर्गुणश्चेति श्रुतिः । [जीवे ।
 चेतोमुख पुं० चेतो मुखं द्वारमस्य । वेदान्तोक्ते सुषुप्त्यभिमानिनि
 चेदि पुं देशभेदे । तद्देशस्यो जने व० व० ।
 चेदिपति पुं चेदोर्नां प्रतिः । शिशुपावे उपरिचरवसुनासके
 व्यपे च । चेदिराजादयोऽप्यत्र । [अविचेत् त ।
 चेल लौल्ये गतौ च स्वा० पर० सक० सेट् । चेलति अचेलीत्
 चेल न० चित्त-आच्छादने कक्षणि घञ् । वस्त्रे । चेल-लौल्ये
 अच । अधमे लि० ।
 चेल्ल चालने गतौ च स्वा० पर० सक० सेट् । चेल्लति अचेल्लीत्
 चेष्ट ईहायां स्वा० आ० अक० सेट् । चेष्टते अचेष्टट । अच-
 चेष्टत्-अचिचेष्टत् ।
 चेष्टा स्त्री० चेष्ट-अङ् । 'आत्मजसा भवेदिच्छा कृच्छाजन्या
 भयेत् कतिः । कतिजन्या भवेच्चेष्टेत्युक्ते काविके व्यापारे ।
 चैतन्य न० चेतन+भावे स्थायै वा व्यञ् । चेतनायां, ब्रह्मणि,
 प्रकृतौ च । [स्त्वन्भावले ।
 चैत्त न० चित्तस्येदम् अण् । शैवमतो विज्ञानातरिते
 चैत्त न० चित्ताया इदमण् । यानादिपिगिहे महाद्वये, देवा-

वासे दृष्टे, जनानां समास्यतरौ, बुद्धभेदे, आवतने,
 चित्ताचिह्ने, जनसभायां, यज्ञस्थाने, जनानां विद्यास-
 स्थाने, देवस्थाने च । [हिते गृहे ।
 चैत्यगृह न० चैत्यस्य समीपे गृहम् । चतुष्पथस्यो चैत्यसन्नि-
 चैत्यगृह पुं कर्म० । अश्वत्यादिप्रसिद्धे गृहे ।
 चैत्त पुं चित्तानुवर्तणे युक्ता प्रीत्यभासी चैत्ती सास्त्रिन् भासे
 छण् । स्तनामख्याते शुक्लप्रतिपदादिदर्शानुरूपे भासे ।
 ठक् । चैतिकः । कन् । चैतकोप्यत् पञ्चतमे भेदे च ।
 चैत्तरथ पुं चित्तरथेन गन्धर्वेण निर्दत्तम् अण् । कुबेरोद्याने
 चैत्तावली स्त्री० चैत्ते सत्यम् वलिरस्याम् । चैत्तप्रीत्यभास्याम्
 चैत्ती स्त्री० चित्तानुवर्तणे युक्ता प्रीत्यभासी अण् । चैत्त-
 भासप्रीत्यभास्याम् तत्रैव तद्योगसम्भवात् ।
 चैद्य पुं चेदीनां जनपदनामयम् व्यञ् । शिपुपात्रे ।
 चोदना स्त्री० चु० चुद-युच् । 'चोदना चोपदेशश्च विधिवै-
 कार्यवाचिनः' इति भट्टोक्ते प्रवर्तनावाक्ये 'चोदनालक्षणा-
 र्थो धर्मः' इति श्रीसांख्यसूत्रम् । प्रेरणायां, तर्जनायां,
 प्रवर्तनायाञ्च । [लि० ।
 चोद न० चुद-ययत् । प्रथे, पूर्वपक्षे, अङ्गुते च । प्रेरणाहं
 चोपन न० चुप-ल्युट् । सन्दर्शने, तृष्णास्थाने मौने च ।
 चोर पुं चुर-अच् । स्तोकतौर परद्रव्यापहारके गन्धद्रव्य-
 भेदे, कण्ठयश्चाञ्च । [पन्थिपर्यट्टके ।
 चोरक पुं चोरः स्तनामख्यातद्वयव कायति कै-क ।
 चोरपुष्पी स्त्री० चोर इव पुष्पमस्या रात्रिविकाशितात् ।
 गङ्गिकास् । स्थायै कन् अत इत्थम् । चोरपुष्पिकाप्यत्र ।
 चोरा स्त्री० चोरद्वयं रात्रिविकाशित्वेन पुष्पमस्यस्या अर्थे
 अद्यच् । गङ्गुपुष्पिकायाम् ।
 चो(चौ)रिका स्त्री० चेर+कर्मणि ठन् ठक् वा । चौर्ये ।
 चोरा न० चुल-घञ् । स्त्रीणां कङ्कुकाख्ये व्यापपदीने वस्त्रे ।
 (चोला) इति ख्याते पुंसां वस्त्रभेदे च द्राक्षिकानिङ्गयोर्मध्ये,
 देशभेदे पुं० । [किष्कपञ्चणि च ।
 चोराकी पुं चुल-शुल् गौरा० छीप् । करीरे, नागरङ्गे,
 चोली स्त्री० अल्यशोलः छीप् । कुर्पासके वस्त्रभेदे ।
 चोव्य लि० चूष-यत् छ० । इक्षुदण्डादौ भक्ष्यभेदे ।
 चौड(ल) न० चूडा प्रयोजनमस्य अण् । चूडाकर्मणि संस्कार-
 भेदे । वा छल्लः । [पहारके । चोरनामगन्धद्रव्ये पुं० ।
 चौर लि० चुरा शीनमस्य चोरणवा अण् । प्रच्छन्नपरद्रव्या-
 चौर्य न० चोरस्य भावः कर्म वा व्यञ् । परद्रव्यापहरणे ।
 च्यवन पुं च्यु-युच् । सनिभेदे ।

च्यु गतो भ्वा० आत्मा० सक० अनिट् । अच्यते अच्योड ।
च्यु हासे सहने च चुरा० उभ० सक० अनिट् । व्यापयति ते
अच्यवत् ।

च्युत लरणे भ्वा० पर० अक० सेट् । च्योतति अच्युतत्-अच्योतीत्
च्युति स्त्री० च्यु-क्तिन् । लरणे नागे च अपादाने क्तिच् । भगे

छ

छ वि० छो-क । छेदनकर्त्तरि, निष्कर्त्तवे, तरवे च । छंहे न०
छगल पु० छो-कलच् सट् च । पशुभेदे छागे । जातौ छोप् ।
नीलवस्त्रे न० । छद्मदारकटले स्त्री० टाप् । स्वार्थे कन् ।
पशुभेदे छागे ।

छगलान्नी(ङ्भी) स्त्री० छगलखेवान्त्वम् अङ्गिर्वा अस्याः
गौरा० छोप् । छद्मदारकौषधे, छके च । स्वार्थे कन् । अलैवार्थे
छटा स्त्री० छो-अटन् । दीप्तौ, परस्मैरायाञ्च ।

छटाफल पु० छटेव परस्परान्वितं फलं यस्य । युवाके ।
छत्त पु० छद्-णिच्-इन् लृङ् । वचाकारमूलपत्रे (छातरिया)
क्षुपभेदे । श्रातपत्रे न० । अतिऊवायां (सुखा) छवे स्त्री० ।

छत्तक पु० छत्वमिव कायति कै-क । (राङ्गाकुलेखाडा) छवे,
मत्सरङ्गे पत्रिणि च । स्वार्थे कन् छले न० ।

छत्वपत्र न० छत्वमिव पत्रमस्य । स्थलपत्रे, भूर्जपत्रछवे पु०
छत्वपुष्प पु० छत्वमिव पुष्पमस्य । तिलकटले ।

छत्वभङ्ग पु० छत्वमिव भङ्गो यस्य । नपनाशे, वैधव्ये क्त्वातन्व्ये च
छत्राक न० क्त्वा अतिच्छलेव कायति कै-क । शिबी० भे
'छत्वाकं विद्ध्वराहम्'ति मनुः ।

छत्वाकी स्त्री० छत्वमकति अक-कुटिलगतौ अण् । राक्षायाम्
छट् संज्ञेतौ अट्-चु० उभ० सक० भेट् । छट्यति ते अचिच्छट् त
छट् वलाधाने जीवने च भ्वा० पर० अक० सेट् । छटति-
अच्छट्-अच्छट्-अच्छट् ।

छट् संवरणे वा० चुरा० पठे भ्वा० उभ० सक० सेट् इदित् ।
छन्दयति-ते अचच्छन्दत्-त । छन्दति-ते अचच्छन्दीत्
अचच्छन्दि । [अच्छादीत् अचच्छदि ।

छट् अपवरणे भ्वा० उभ० सक० सेट् । छटति छटते । अचच्छादीत्-
छट् पु० छट्-क । पत्रे, पत्रिणां पत्रे, यन्त्रिपर्यहणे, तमाल-
वृक्षे च । [ल्युट् । पिधाने ।

छट् न न० छट्-ल्युट् । पत्रे, पत्रे, (तेजपात) त्रये च । भावे
छट्पत पु० छट्यति पत्रमस्य । भूर्जपत्रे । [तथपुञ्जे ।

छटि पु० छट्-इन् । पटले (चाल) इति स्थाते म्हाच्छादके
छटिस् स्त्री० छट्-इसि । पटले (चाल)

छट्तापस पु० छट्ताना कलेन तापसः । लोकप्रसारार्थं
तापसतापस्यापनाय तापससिद्धधारिणि तत्कर्मामनुष्ठान-
यिनि वैडालव्रतिते ।

छट् न न० छाद्यते स्वरूपमनेन छट्-मनि । कपटे छवे ।

छन्द पु० छदि संवरणे धातोरनेकार्थत्वात् इह इच्छायाम् चञ् ।
अभिलाषे, वशतायाम्, विषभेदे च ।

छन्दस् न० छदि-असि । वेदे, स्मृत्यादि अभिलाषे, निय-
ताश्रयवर्णनादि संनिवेशवशात् चतुश्चरणादौ उच्छादि-
भेदे गायत्र्यादौ छन्दसि, प्रथे च ।

छन्दोग पु० छन्दः सामवेदं गायति गै-क । सामवेदो विप्रादौ
छन्न लि० छद्-णिच् ता नि० । काच्छादिते । निर्जने
रहसि न० ।

छप गतो वा चुरा० उभ० पठे भ्वा० पर० सक० सेट् इदित् ।

छपयति ते छपयति अचच्छपयत् त अचच्छप्योत् । [छान्वा
क्रम भक्षणे भ्वा० पर० सक० सेट् । छसति अचच्छस्योत् । छसित्वा-
छट् वमने चुरा० उभ० सक० सेट् । छट्यति ते अचच्छट् त ।
छट् न पु० छट्-णिच्-ल्यु । निस्त्रहणे मदनहणे च । भावे
ल्युट् । वमने न० । [अलैवार्थे

छट् हि स्त्री० छट्-णिच्-इन् । वसनरोगे वा छोप् ।
छटिका स्त्री० छट्-णिच्-ल्यु । उत्काशिकायां, विष्णुका-
नायाञ्च । धात्वर्थे ल्युट् । वमने ।

छट्टिकारिपु पु० छट् । सुद्वैलायाम् । छट्टिनाशके लि० ।
छट्टिन् पु० छट्टिं हन्ति-हन्-टक् । निस्त्रहणे । छट्टिनाशके लि०
छट्टिस् स्त्री० छट्-इसि । वमने ।

छल न० छो कलच् । शस्त्रे, स्वरूपाच्छादने छलनि, न्यायोक्ते
तात्पर्यान्तरेण प्रयुक्तस्य अदृष्टार्थान्तरकल्पनेन वायुतौ
प्रतिवादिता दृष्टदृष्टये च । यथा नेपाबादागतौ ऽयं नवक-
ञ्चलवत्त्वादित् वादिन उक्तौ नवशब्दस्य नूतनत्वाद्यपरत्वे
स्थिते प्रतिवादिता तस्य नवसंख्यायुक्तार्थत्वकल्पनेन नाश
नवसंख्यकञ्चलवत्त्वमिति यद्दृष्टव्यं दीयते ।

छलना स्त्री० छलनं करोति णिच्-भावे-युच् । परप्रता-
पयामासु । [छाल] लतायाम्, सल्लतौ च ।

छल्ली स्त्री० छट्-क्लिप् तां लति ला-कगौ० छोप् । बस्त्रके
छवि स्त्री० छति अक्षारं छिनत्ति तस्यो वा नि० । शोभायां
कान्तौ च । [अचच्छिष्ट ।

छप वधे भ्वा० उभ० सक० सेट् । छपति ते अचच्छापीत् अचच्छपोत्
छाग पु० छो-गन् । छागके । जातौ छियां छोप् । पुरोडाशे च ।
इदमर्थे अण् । छाग्यादुग्धे छागसांसे च न० ।

कागस पु० कगलण्य प्रज्ञादाय । स्नानस्थाने पशौ, कग-
लस्यापत्यम् अय । ऋषिभेदे ।
कागवाहन पु० कागो वाहनमस्य । अग्नौ ।
कात वि० को-कर्माणि कर्तारि वा त । क्षिप्ते, दुर्बले च ।
कातेतरान्मुच्छेति काय० प्र० १७० ।
कात पु० युरोर्दीपावरणं कृतं तच्छीलमस्य च । शिष्ये, 'वरटाः
कपिलाः शीताः प्रायोहिमवतो वने । कुर्वन्ति कलका-
कारं तज्जं कालं मधु स्मृतं'मित्युक्ते मधुभेदे न० ।
कादन पु० कद-णिच्-ल्यु । नीलाम्बानदयो । भावे ल्युट् ।
कादने । करणे ल्युट् । पत्ने न० ।
कान्दस पु० कन्दोवेदमधीतेऽय । वेदाध्ययनकर्तारि ।
कान्दोग्य न० कन्दोग+आन्नाद्याद्यर्थे अय । सासगानां धर्मं
आन्नाये, (मन्त्रब्राह्मणात्मके शास्त्रे) समूहे च ।
काया स्त्री० को-य । आतपाभावे, कालौ, प्रतिविम्बे, पात्रने,
उत्कीर्णे पङ्क्तौ, संज्ञाप्रतिरूपायां सूर्याभास्यायाम्, उन्-
धिशास्त्रपादके कन्दोभेदे च ।
कायातनय पु० इत्त० । शनैश्चरे 'कायास्तवादयोष्यत् ।
कायापुरुष पु० कायवा पुरुष इव । आकाशे दृष्टव्ये निज-
कायातुरूपे कायात्मके पुरुषे ।
कायातृत्त पु० कायाप्रधानो ह्यस्य शक० । वटादौ ह्ये ।
किङ्कनी स्त्री० किङ्क इत्यव्यक्तं नाभिकायब्दं कनति शब्दा-
यने अच् गौरा० डीप् । (नाक्किङ्गी) ह्यभेदे ।
किङ्का स्त्री० किङ्क इत्यव्यक्तं शब्दं करोति ङ ड । जुते ।
किङ्कर वि० किङ्-कृप् पु० तस्य । वैरिणि, धूर्ते, कदेके च ।
किङ्का डीप् । कदेने न० । [अचिच्छेदत् अचिच्छत्, किङ्का ।
किङ्क वैधीकरणे रुधा०उ०सक०अनिट् । किङ्कित्ति किङ्के अच्येत्सीत्-
किङ्कित् पु० किङ्-किरच् । कुठारे पावके, रज्जुभेदे, करवाणि च
किङ्कुर वि० किङ्-कुरच् । वैरिणि, धूर्ते, कदेके, कदेनद्रव्ये च
किङ्कुर भेदेन अद० चुरा० उभ० सक० सेट् । किङ्कुरति ते
अचिच्छिदत् त । [व्योतिषोक्ते लम्बतोऽष्टमस्थाने च ।
किङ्कुर न० किङ्-रक् किङ्कुर-अच् वा । दूषणे, गर्ते, अवकाशे
किङ्कुरान्तर पु० किङ्कुरमन्त्रं यक्ष । नवे ।
किङ्कित वि० किङ्कित् । विद्वे कतच्छिद्रे ।
किङ्कपती स्त्री० किङ्कं पत्नं यस्या । अम्बुशायाम् । (आकनादी)
किङ्कमस्ता स्त्री० किङ्कं मस्तं यस्याः । महाविद्यायां विद्याभेदे
किङ्कमस्त पु० किङ्कोऽपि रोहते कृष्ण-क । तिलहृत्ते । गुड-
चां, यक्षकां, केतकाञ्च स्त्री० ।
किङ्कोद्भवा स्त्री० किङ्कापुद्भवति उद्-भू-अच् । गुड्याम् ।

कुकुन्दरी स्त्री० कुङ्कु इत्यव्यक्तं दृष्टाति अन् पु० । (कुङ्कु)
जन्तुभेदे स्मृत्सूचिके ।
कुट् कदेने वा चुरा० उभ० पत्ने त० कुटा० पर०सक० सेट् ।
कोटयति ते कुटति । अचुक्षुटत् त अच्युटीत् ।
कुङ्कु कदेने त०कु०पर०सक० सेट् । कुङ्कुति अच्युटीत् च्युक्षुड
कुप स्वर्गे त०पर०सक०अनिट् । कुपति अच्युसीत् ।
कुप पु० कुप-क । क्षुप्ते, स्वर्गे, चपने, युक्ते च ।
कुर कदेने स्वा०पर०सक०सेट् । कुरति अच्युरीत् ।
कुर लेपने त०कु० पर०सक०सेट् । कुरति अच्युरीत् ।
कुरिका स्त्री० कुर-कुन् । अस्त्रभेदे (कुरि) । कुर-क गौ-
डीप् । कुरीत्यधत् ।
कृद् सन्दीपने वा चु०उ०पत्ने स्वा०पर०सक०सेट् । कृद्वति ते
कृद्वति । अचिच्छेदत्-अचिच्छेदत् त अचिच्छेदत् ।
कृद् देवने दीप्तौ च अक० वमने सक० रुधा० उभ० सेट् ।
कृणत्ति कृते अच्युदत्-अच्युदत् ।
कृप याचने द्विक० शब्दे अक० वा चुरा० उभ० पत्ने स्वा०पर०
सेट् । कृपयति ते कृपति । अचिच्छेदत् त-अचिच्छेदत् त ।
अचिच्छेदत् । [नागरे च लि० ।
क्रेक पु० को-रैकन् । स्मृतापत्ते पक्षिणि, स्मृते च । विदग्धे,
क्रेकानुप्रास पु० क्रेकस्य विदग्धस्य प्रियोऽनुप्रासः शक० ।
अनुप्रासभेदे शब्दानुसारे । [ह्यारभेदे ।
क्रेकोक्ति स्त्री० क्रेकायाः विदग्धाया उक्तिः । वक्रोक्तिरूपेः क-
क्रेद् कदेने अद०चु० उभ०सक० सेट् । क्रेद्वति ते अचिच्छेदत् त
क्रेद् पु० किङ्क-च । कदेने कदेके, भाजके च 'क्रेदं युषं युषं
क्रेदमिति लीलावती । कर्मणि चञ् । खण्डे, 'वलाहक
क्रेदविभक्तारागि मिति कुमारः ।
क्रेदिक पु० क्रेदं निव्यं सर्पति टक् । वेतसे ।
क्री कदेने दि०पर०सक० अनिट् । क्रीति अच्युत् अच्युसीत् ।
क्रीटिका स्त्री० चु० कुट-पुण् । तज्जन्तुपुण्जनिते शब्दे ।
क्री गतौ स्वा०आत्म०सक०अनिट् । क्रीयते अच्युडि ।
ज
ज पु० जि-जन-वा ड । शिवे, विष्णौ, जनके, वेगे, सक्तौ
विषे, कन्दोपयोक्ते युद्धमध्यमे वर्षादये च ।
जच्च भक्षणे सक० क्रासे अक० अदा० नञा० पर० सेट् ।
जक्षति अजक्षीत् ।
जगञ्जुः पु० जगतां जगुरिव सर्वपदार्थदर्शकत्वात् । ज्ञेयं
जगत् पु० गम-क्षिप् नि० वाचौ । जङ्घने लि० विषे कोके न० ।

जगत्प्राण पु० जगतां प्राणो जीवनहेतुत्वात् । वायौ ।
 जगत्स्वामिन् पु० जगतां स्वामी च सर्वस्य साक्षाद्दर्शनात् । स्वयं
 जगती स्त्री० गम-क्तिप् नि० । पृथिव्यां, भुवने, जने, जम्बु
 खेते, वास्तुभेदे, द्वादशाक्षरपादके छन्दोभेदे च ।
 जगदाधार पु० इत० । वायौ, जगतामाश्रये च 'कालो हि
 जगदाधार' इति सूतिः । [ज्ञानी] मिति सूतिः
 जगद्धाली स्त्री० धा-हृच् इत० । दुर्गाभेदे । 'उद्दृष्ट्वा जग-
 जगद्योनि पु० जगतां योनिरुत्पत्तिः यस्मात् । शिवे, विष्णौ,
 हिरण्यगर्भे, क्रमदे च । इत० पृथिव्याम् । [भैरवभेदे च ।
 जगन्नाथ पु० इत० । विष्णौ, तदीयस्त्वभेदे, विमलापीठस्य
 जगत् पु० गल-अदने यङ् अच् नि० । मद्यकल्ले (मदेर गोडा)
 मदनछले, पिष्टमद्ये धूर्तं च ।
 जग्ध लि० अद्-क्त । भुक्ते ।
 जग्धि स्त्री० अद्-क्तिन् । भोजने, चरुभोजने च ।
 जघन न० वक्रं हृन्ति हन-यङ् अच् इत० । स्त्रीणां आश्रितो
 भागे, ओषौ च । 'पीनस्तनजघनाया' इत्युज्जटः ।
 जघनेफला स्त्री० जघने इव मध्यभागे फलमस्याः अलुक्छ० ।
 काकोडुम्बरिकायाम् ।
 जघन्य लि० हन-यङ् अच् इत०, जघनस्मिन् इवार्थे यत् वा ।
 अघने, चरमे, गर्विते च । मूढे पु० । जघनमनुशोभितं
 यस्य । पुंसं लिङ्गे ।
 जघन्यज पु० जघन्ये चरमे जायते जन-ङ । मूढे, कनिष्ठे लि० ।
 जङ्गम लि० गम-यङ् अच् । गतिशक्तियुते ।
 जङ्गल न० गल-यङ् अच् इत० । वने, रहसि च । मांसि पु० ।
 जङ्गा स्त्री० जन्त्यते कृत्तिं गच्छति गत्यर्थकस्य कृतेः
 कौटिल्ये यङ् अच् इत० । गुल्फजान्घोरनरादे अवयवे ।
 जङ्गाकारिक लि० कृ-अप् करः विलेपः इत० । ततः अस्पर्शे
 उन् । जङ्गाच लनेनाजीवति धावके (धाउङ्गे)
 जङ्गाल लि० जङ्गा वेगवतो अत्यस्य लच् । धावके जङ्गाजो-
 विनि । 'हरिणैषाङ्गुरङ्गप्रपतत्यङ्गुशम्भराः । राजीवश्च
 तथा स्रङ्खी जङ्गावाः परिकीर्तिता' इत्युक्तेषु म्हेषु पु० ।
 जङ्गिल लि० अतिशयवेगवती जङ्गास्त्वस्य इलच् । वेगव-
 ज्जङ्गाविशिष्टे धावके ।
 जज युङ् स्वा० पर० अक० सेट् । जजति अजाजीत्-अजजीत्
 जज योधने स्वा० पर० सक० सेट् इदित् । जजति अजज्जीत्
 जट संहतौ स्वा० पर० अक० सेट् । जटति अजाटीत् अजटीत् ।
 जटा स्त्री० जट-अच् । अयोन्यसंलग्ने केशे, प्रतिनां पिखा-
 याम्, संहारेः सटावाम्, द्वादेशेभूते, (जङ्) जटाभांसां,

वेदस्य पाठभेदे, बह्वजटायाम् लतायाम् यथावस्थां च ।
 जटाजूट पु० इत० । जटानां जूटे (वस्त्रे) समूहे च 'जटा-
 जूटसमायुक्तामिति दुर्गाध्यानम् । [गन्धद्रव्यभेदे ।
 जटामांसी पु० जटां मन्यते मन-ञ दीर्घच् । स्नानमस्नाने
 जटायु(स्) पु० जटां याति या-ङ्, जट-संहतौ अच् जटं
 संहतमायुरस्य वा । स्नानमस्नाने खगभेदे, युगुलौ च ।
 जटाल पु० जटास्त्वस्य लच् । युगुलौ, वटे, कर्पूरे, स्रक्के
 च । जटायुक्ते लि० । जटामांसां स्त्री० ।
 जटावल्ली स्त्री० जटेव वल्ली । बह्वजटायाम् । [वा डीप् ।
 जटि(टी) पु० जट-ङ् । वटछे, समूहे च । जटामांसां स्त्री०
 जटिन् पु० जटा अस्त्वस्य इति । पुंस्ते (पाकुङ्) अस्त्वस्य-
 पत्वयुक्ते इलभेदे । जटावति लि० ।
 जटिल पु० जटा अस्त्वर्थे इलच् । बिन्दे, ब्रह्मचारिभेदे च
 जटायुक्ते लि० । जटामांसां, पिप्पल्यां, वसावां, दमन
 इले च स्त्री० । [भेदे पिप्पलौ (जडुल) ।
 जटु(डु)ल पु० जट-उलच् इत० उलङ् इ वा । देहस्य कण्वचिह्नं
 जटर लु० जायते जन्तुर्गर्भौ वाक्चिन् जन-अर-ठान्तादेशः ।
 कुक्षौ । इले, कठिने च लि० ।
 जड लि० जलते घनीभवति जल-अच् उल्लस लः । इष्टानि-
 दानभिर्ज्ञे, हिमार्त्ते, सूके, बुद्धिहीने, अप्रकाशे, वेदप-
 ह्वासासमर्थे मूर्खे च । जले, शीतके च न० । जडयति तत्-
 कारोति णिच्-अच् । मूकप्रियम्भ्रां भूम्यालक्याञ्च स्त्री० टाप्
 जटु न० जन-ङ तोन्तादेशः । अलतो, लाक्षायाञ्च ।
 जटुका स्त्री० जट+इवार्थे कन् । (चामिका) पत्रिभेदे गन्ध
 द्रव्यभेदे, जम्बा, पर्पल्यां, तिर्यक्फलायां, निशाम्बायाञ्च ।
 जटुकारी स्त्री० जट करोति क-अच् डीप् । जटकालतायाम्
 जटुरसः पु० इत० । अलतके ।
 जटु न० जन-ङ तान्तादेशः । स्नायकलयोः सम्बन्धौ, कष्ट-
 साधोभागस्थितयोर्दस्थौ च ।
 जन जनने जुहो० पर० अक० सेट् घटा० । जजनि । अजन्त-
 अजनीत् अजानीत् । जनयति जनितः । [यति जातः
 जन जनने दि० आ० अक० सेट् घटा० । जायते अजनिट् । जन-
 जन पु० जन-अच् । लोके, पासरडोके, महोलोकाद्दर्शनीके च
 जनक पु० पु० जन-णिच्-ण्वल् । पितरि, मिथिलाधिपे राज
 भेदे च । कारणे लि० । [राजपत्याम्
 जनकसुता स्त्री० जनकस्य सुततया स्वाता । सीतादेव्यां
 जनता स्त्री० जनानां समूहः तल । जनसमूहे ।
 जननि(नी) स्त्री० जन-अनि वा डीप् । मातरि, जनिनाभ-

गन्धर्व्ये, दयायां, कटुकार्यां, मञ्जिषायां, अलकके,
जटासांश्याञ्च ।

जनपदं पु० जनाः पद्यन्ते गन्धर्व्ये यत् पद-च । देशे ।

जनमेजय पु० जन+एज-धिच्-खश् सम्च् । परीक्षित्राजपुत्रे,
नृपभेदे । पु० । जन्मेजयोऽप्यत्र ।

जनयितु पु० जन-धिच्-लच् । पितरि । मातरि स्त्री० उनीप्
जनलोके पु० महोलोकोपरि भुवनभेदे ।

जनवस्त्रं पु० ईत० । श्वेतरोहितवस्त्रे । जनप्रिये लि० ।

जनपति स्त्री० जनेषु पतिरेव न दृष्टव्यः । सत्वस्थि-
साधारणलोकप्रसिद्धौ किम्बदन्त्याम् ।

जनस्थानं न० दण्डकारण्यस्य समीपे स्थानभेदे, जनाधार-
स्थाने च । जनस्थाने भ्रान्तमित्युद्धटः ।

जनान्तिका न० ईत० । जनसमीपे, अप्रकाशे, विपताककरेणा-
न्यानवधार्यान्तिके जनान् । अत्योन्यामन्त्रणं यत् स्वात्
जनानां तज्जनान्तिकमित्युक्ते नाटकेऽभिनयकर्त्तारन्यो-
न्यधुप्रभाषणे च ।

जनाईन पु० जनैरर्घ्यते वाच्यते स्वाभिष्टस्यौ अर्ह-वाचने
कर्मणि ल्युट्, जनं जननमर्हति वा अर्ह-हिंसायां ल्यु
या । विष्णौ ।

जनाश्रय पु० जनानां लोकाशमाश्रयः । मण्डपे ।

जनि(नी) स्त्री० जन-भावे इन् वा डीर् । उत्पत्तौ अभूत-
प्रादुर्भावे, जायते गर्भोऽस्याम्, नार्याम् । मातरि, स्त्रुपायां,
जायायाञ्च । जायते आरोग्यमनया । ओषधिभेदे जतुकायाञ्च

जनुस् न० जन-उषि । उत्पत्तौ ।

जनु(नू) स्त्री० जन-उ वा ऊङ् । उत्पत्तौ ।

जनेष्ट पु० जनानामिष्टः । सहृदये । दृष्टिनामोपधौ, जातीपुष्पे,
हरिद्रायां जतुकायाञ्च स्त्री० । [काभिमामिनि जीवे ।

जन्तु पु० जन-त । जननशोके प्राणिनि अविद्यादोषात् देहा-
जन्तुका स्त्री० जन्तुभिः कायति प्रकाशते कै-क । लाघायां,
तस्याहि कोटं प्रकाशः । हिङ्गुले च ।

जन्तु पु० जनन् कमीन् हन्ति टक् । वीजपुरे । विङ्गुले,
हिङ्गुनि च न० । प्राणिघातके लि० ।

जन्तुफलं पु० जन्तुषः फलेऽस्य । उद्वस्त्रे ।

जन्तुमारो स्त्री० जन्तून् कमीन् मारयति ख-धिच्-अश् उप० ।
निस्त्रुके (निमकी) । [तत्र हि बड्कोटानां स्थितिः ।

जन्तुला स्त्री० जनन् कोटान् लाति ला-क । काष्ठदण्डे
जन्मन् न० जन-मनि । उत्पत्तौ, आद्याक्षयसम्बन्धे, गर्भवासयो
निनि सारणेन देहग्रहणे, न्यायाद्युक्ते अपूर्वदेहादिभिः

सम्बन्धे, ज्योतिषोक्ते जन्मनन्तरे, स्वाधिके दशमे उभ-
विधे च नन्तरे, जन्मलग्ने च ।

जन्ममास पु० ईत० । 'आरभ्य जन्मदिवसं यावत् त्रिंशद्दिनानि
च । जन्ममासः स विज्ञेय वर्जितः सर्वकर्मस्थित्युक्ते जन्म-
दिनावधिके त्रिंशद्दिनात्मके मासे ।

जन्मान्तरं न० अन्यत् जन्म मयू० । भवान्तरं परलोके ।
जन्माष्टमी स्त्री० श्रीकृष्णस्य जन्मातिथौ कृष्णचान्द्रेण ऋष-
यस्य कृष्णाष्टम्याम् ।

जन्मिन् पु० जन्मास्तस्य व्रीह्यादि० इनि । प्राणिनि जीवे ।
जन्म लि० जन-कर्त्तरि यत् । जायमाने । जन-धिच्-यत् ।
उत्पादो, जनको च । जनौ वधूं वृद्धिर्नयति वा यत् ।
नवोढाजातिमित्युक्त्यभिधेयु लि० । अङ्गु, परीवादे, प्रीतौ,
युद्धे, देहे च पु० । भावे यत् । जनने न० । सात्वय-
खायां स्त्री० । [प्रीत्-अजप्रीत् ।

जप उच्चारणे वाचि च स्वा० पर० सक० सेट् । जपति अजा-
जप पु० जप-अच् । वेदमन्त्रादेरादत्तौ असक्तपुञ्जारणे 'जपस्त-
द्भाषणं ध्येयसम्मुखीकरणं मुने इत्युक्ते मन्त्रादिभाषणे च ।
जपा(वा) स्त्री० जप-अच् वा पश्य वः । खनामख्याते दृष्टे तस्युच्ये च
जभ मैथुने स्वा० पर० सक० सेट् । जभति अजम्भीत् ।

जभ मैथुने स्वा० पर० सक० सेट् इदित् । जम्भति अजम्भीत्
जभ जृम्भाणे स्वा० आत्म० अक० सेट् इदित् । जम्भते अजम्भिष्ट
जभ नाम्ने चुरा० उभ० सक० इदित् । जम्भयति-ते अजजम्भत् त
जभ जृम्भाणे स्वा० आत्म० सेट् । जभते अजम्भिष्ट । [जान्वा
जम भजे स्वा० पर० सक० सेट् । जमति अजम्भीत् । जमिता-
जमद्गिनि पु० परशुरामस्य पितरि सनिभेदे ।

जम्पती पु० हि० व० । जाया च पतिश्च इ० जायाया जम् ।
दम्पत्योः स्त्रीपुरुषयोः । [पङ्के, शैवाले, केतकाञ्च ।

जम्बाल पु० जम्ब-वज् जम्बमालाति व्यादत्ते आन्ता-क ।
जम्बालिनी स्त्री० जम्बाल+अस्त्वर्थे इनि । नद्याम् ।

जम्बीर पु० जम-विच् वीर-विकानौ क कर्म० । (गोष्ठानेव)
दृक्भेदे, मरुवके, शितार्जके च ।

जम्बु(म्बु) स्त्री० जम-जू नि० वृक् टप् वा ऊङ् (जाम) । इति
ख्याते दृष्टे । तस्याः फले अण् तस्य वा लुप् । जाम्बवम् ।
वा ह्रस्व । जम्बु चायत्त ।

जम्बुक पु० जम्बुइव कायति कै-क । (गोलावजाम) इति
ख्याते दृष्टे, श्योनाकभेदे च । स्वार्थे कन् जम्बुशब्दार्थे
जम्बु द्वीप पु० जम्बुद्वीपविज्ञितो द्वीपः शाकः । सप्तद्वीपमध्ये
खनामख्याते द्वीपभेदे ।

जम्बक पु० जम्ब-उल्लादि० नि० । शृङ्गाले, नीचे, बरुणे,
जम्बुकार्थे च (गोलापजाम) द्वाकाभेदे स्त्री० ।

जम्बा पु० जम्भि-घञ् । दैत्यभेदे, दन्ते, जम्बीरे, अंशे, हनौ, तृणे च ।
भावे घञ् । भक्षणे जृम्भाणे च । अ० जृम्भायां स्त्री० ।

जम्भाभेदिन् पु० जम्भ दैत्यं भिनति भिद-णिनि । इन्द्रे
जम्भाभेदनादयोप्यल ।

जम्बाला स्त्री० जम्भं जृम्भां लाति ला-क । राजसीभेदे तस्याः
स्वरणे चरनाशात् चरनाशे च तत्पूज्याङ्गजम्बाया अपि
नाशः 'समुद्रस्रोतरे तोरे जम्बला नाम राजसी'ति ।

जय पु० जि-भावे अच् । शत्रूणां समिभावे, नारायणपार्श्वचरे,
'एतौ द्वौ पार्श्वगौ मल्लं जयो विजय एव चेति भागवतम्
विराटपुरस्थे युप्रसंज्ञके वधिष्ठरे च ।

जयटक्का स्त्री० जयसूचिका टक्का । वाद्यभेदे ।

जयद्रुय पु० जयन् रथो यस् । सिन्धुराजे दुर्योधनभगिनी-
पतौ खनासख्यति नृपे, सूर्ये, भीमे च ।

जयन्त पु० जि-भाच् । इन्द्रस्य पुत्रे चन्द्रे, शिवे, विराटपुरस्थे
युप्रसंज्ञके भीमे च ।

जयन्ती स्त्री० जयति रोगान् अन्याथौ धानि वा जि-शट
ङीप् । जरायाम्, नादेयाम् दुर्गाभेदे 'जयन्ती मङ्गला का-
लीति मन्त्रः । पताकायाम्, जयन्तीष्टके, 'रोहिणीसहिता
क्षणां मासे च आवणेऽपि । अर्द्धरात्रादधर्षोद्धम् कलयापि
यदा भवेत् जयन्ती नाम सा प्रोक्तेलुक्तलक्षणे योगभेदे च ।

जयपत न० । जयसूचकं पत्रम् । 'पूर्वोत्तरक्रियायुक्तं' निष्-
यानं यदा नृप । प्रदद्यात् जयिने लेख्यं जयपत्रं तदु-
च्यते' इत्युक्ते पत्रे ।

जयपाल पु० जयेन सबजयेन पालयति पाल-अच् । खनास
ख्याते सारकफलके वृक्षे । इत० । विष्णौ, नृपे च ।

जया स्त्री० जि-अच् । हरितक्याम्, जयन्त्याम्, दुर्गायां, तत्-
सहचर्यां, गणिकारिकायां, विजयायां (भङ्गा) पताकाभेदे,
नीलदूर्वायाम्, शान्ताष्टके, ज्योतिषोक्ते 'त्वयोदश्यष्टमो चैव
हतोया च जया मते' इत्युक्ते तिथिसमुदाये च ।

जय्य वि० जेतुं शक्यः जि-यत् क्रयजयौ तदर्थे नि० । जेतुं शक्ते

जरठ वि० जृ-अरठच् । कर्कशे, कठिने, पाल्शौ, जीर्णे च ।

जरशा पु० न० । जृ णिच्-ल्यु । जीरके, हिङ्गुनि, शौर्वर्णे,
लक्ष्मणौषधौ च । कासमर्हे पु० । लक्षणजीरके स्त्री० ।

जरत् वि० जृ-अरत् । वृद्धे, जीर्णे, जरायुक्ते, पुरातने च ।
स्त्रियां जरती ।

जरत्कार पु० मनसादेव्याः प्रत्यौ सनिभेदे । मनसादेव्यां स्त्री०

जरद्भव पु० जरन् गौः पच् सना० । वृक्षोत्थे, वृषभेदे च ।

जरन्त पु० जृ-भाच् । महिषे । जीर्णे वि० ।

जरा स्त्री० जृ-अङ् । शैथिल्यापादकावस्थाभेदे ।

जरायु पु० जरामेति जुष् । गर्भावरणचक्राणि गर्भाशये,
जठायौ पलिशि च ।

जरायुज वि० जरायुतो जायते जन-ङ । 'पशवश्च ऋगाश्चैव
व्यालाश्चोभयतोदतः । रक्षांसि च पिशाचाश्च सदृष्याश्च
जरायुजा' इत्युक्ते पञ्चादिसदृष्यान्पु 'यत्तु चक्राकतिः
सूक्ष्मा जरायुः सा निगद्यते । शुक्रगोषितयोर्योगस्तस्मिन्
संजायते यतः । तत्र गर्भो भवेद्यस्मात् तेन प्रोक्तोजरा-
युज इत्युक्ते गर्भे च । [दिव्युक्तनिश्चयौ नृपभेदे ।

जरासन्धः पु० 'जरया सन्धितो यस्मात् जरासन्धस्तोऽभय-
जरुथ पु० न० जृ-जयन् । स्रग्भ्रांसे । [अज(र्षी)(र्षी)(र्षी)त्
जर्ष(र्षी)(र्षी) उत्तौ भर्षने च त० पर० सक० सेट् । जर्ष(र्षी)(र्षी)ति
जर्ज्जर पु० न० । जर्ज-अरन् । शकल्ये, शैलजे, गम्भद्रव्ये च ।

जीर्णे वि० । [इव्ये । जीर्णे वि०

जर्जरीक वि० जर्ज-इकन् पर्फरीकादि० नि० । बद्धन्किरे
जर्भा उत्तौ निन्दायाश्च त० पर० सक० सेट् । जर्भति अजर्भति
जर्भति पु० ज-विच् कर्म० । अरयतिवे । [अजर्भति ।
जर्ष्य भर्षने उत्तौ रज्ज्वणे च त्वा० पर० सक० सेट् । जर्षति
जल आच्छादने चुरा० उभ० सक० सेट् । जालयति ते
अजीजलत् त । [अजालीत् । जलः जालः ।

जल तीक्ष्णतादिभवेन त्वा० पर० सक० सेट् ज्वलादि । जलति
जल वि० जल-अच् । जडे । उदके, स्त्रीमेरे, गम्भद्रव्ये, ज्योति-
षोक्ते लम्भावधिके चतुर्थस्थाने, पूर्वार्धादानक्षत्रे च न०

जलकण्टका पु० जलस्य कण्टकश्च । शृङ्गाटके । (पानफल)
कुम्भीरे च ।

जलकपि पु० जले कपिरिव । शिशुमारे जलजन्तभेदे (सोषक)

जलकरङ्ग पु० जलस्य करङ्ग इवाधारः । नारिकेले, सेवे च ।

जले करङ्गश्च । शङ्खे जललतायाश्च ।

जलकाक पु० जले काकश्च । (पानकौडो) पलिभेदे ।

जलकुन्तल पु० जलस्य कुन्तलः केश इव । शैवाले ।

जलचर पु० जलेचरति चर-टक् । आहृदिषु जलजन्तुषु ।

जलज पु० जले जायते जन-ङ । शैवले, वानीरवृक्षोहज्जल
वृक्षे, मत्स्ये, ज्योतिषोक्तेषु कर्कटशोभनमकरान्यार्द्धराशिषु च ।

जारभेदे, पद्मे च न० । शङ्खे पु० न० । जलजातमात्रे वि० ।

जलजन्तु पु० इत० जलस्थेषु आहृदिषु प्राणिषु । [(जौक)

जलजन्तुका स्त्री० जलजन्तु+अन्त्यार्थे कन् । जलौकायाम्

जलदृष्टं पु० जलं ददाति दा-क । मेघे, कर्पूरे च जलदातरिति० ।
 जलदागम पु० जलदानायागमो यस्मिन् काले । वर्षाकाले
 जलधर पु० जलानां धरः छ-अच् । मेघे-कर्पूरे, ससृष्टे, तिवि-
 शहले च । जलधारिणि नि० । [रुन्दोभेदे च ।
 जलधरमाला स्त्री० इत० । मेघपङ्क्तौ, द्वादशाक्षरपदके
 जलधि पु० जलानि धीयन्तेऽल धा-कि । ससृष्टे । तोयधि-
 मभूतवोटवल्, चतुःसङ्ख्यायां संख्याभेदे, 'जलधिसान्त्वं
 मय्यं परार्द्धमिति' लीलावती । [वाधु ।
 जलधिजा स्त्री० जलधेर्जायते जन-ङ । लङ्गाम् । [सङ्ख्या-
 जलनिधि पु० जलानि निधीयन्तेऽल नि+धा-कि । ससृष्टे चतुः-
 जलनिर्गम पु० जलानां निर्गमः । नद्यादेर्जलभ्रमणे, अधःस्थि-
 तस्य जलस्रोतगतौ, प्राकारादिषु जलनिस्सारणजालके च
 जलनीली स्त्री० जलं नीलयति नील+तल्करोति णिच्-अच् ।
 शैवाले । स्वार्थे कन् जननीलिकायल ।
 जलपृष्ठजा स्त्री० जलस्य पृष्ठे उपरि जायते जन-ङ । यैवाले
 जलप्राय न० जलं प्रायं यत् । जलवङ्कले देशे ।
 जलप्लव पु० जले प्लवते लु-अच् । (उद्विराल) जलजन्तभेदे
 जलबुद्बुद् न० इत० । जलविम्बे । [मत्स्वरङ्गविहगे
 जलमङ्ग पु० जले मङ्गुरिव निरन्तरमज्जोन्मज्जन्तत्वात् ।
 जलमार्ग पु० इत० । मणाल्याम् (नाला) (नरदसा)
 जलमूच पु० जलानि स्रस्रति स्रच-क्विप् । मेघे ।
 जलमोद न० जलेन जलयोगेन मोदयति सेविनं सृद-णिच्-
 अच् । उशीरे (वेणारमूल) । [धारायन्ते ।
 जलयन्त्र न० जलानामुत्क्षेपणार्थं यन्त्रम् । (फोहारा) ख्याते
 जलवल्कल पु० जलानां वल्कल इव । कुम्भिकायाम् ।
 जलविषुव न० रवेः तुलाराशिसंक्रान्तौ ।
 जलवेतस पु० जले जातो वेतसः शाकः । वेतसभेदे । [च
 जलव्याल पु० जलस्थो व्यालो हिंस्रः । सर्पभेदे, कूरकर्मणि जन्तौ
 जलशायिन् पु० जले ससृष्टजले शयते शी-णिनि । नारायणे ।
 जलशुक्ति स्त्री० जलस्य शुक्तिरिव । शम्भके ।
 जलम्पूक न० जलस्य मूकमप्यम् । यैवाले ।
 जलम्पूकर पु० जलस्य मूकर इव । कृष्णरे । [(जोंक)
 जलसर्पिणी स्त्री० जले सर्पति स्रप-णिनि । जलौकायाम्
 जलहस्तिन पु० जले हस्तीव । ग्राहास्त्रे जलजनौ । ७त० ।
 जलस्य हस्तिरूपे जन्तभेदे ।
 जलहास पु० जलानां हास इव शुभ्वलात् । फेने, ससृष्टफेने च
 जलाधार पु० इत० । तडागादौ जलाधारे, ससृष्टे च । जलमा-
 धारी यस्य । शङ्काटके । उशीरे न० । जलस्थिते ति०

एवं जलाशयादयोऽपि शब्दा अत्रार्थे बोध्याः ।
 जलाद्री स्त्री० जलेनाद्री । जलेनाद्रीकृते व्यजने ।
 जलालूक न० इत० । शालूके, पञ्चादिकन्दे खलालूके च ।
 जलान्वत् पु० आ+इत-णिच्-अच् इत० । खतो जलानां भ्रमणे
 जलौका स्त्री० जलमोको यस्याः पु० । जलौकायाम् ।
 जलेश्वर ज० जले चरति चर-टक् अलुक् स० । हंसादौ ।
 जलेश्वर पु० जलावेनेष्मनानि यस्य । वाङ्मनाने । [हमे
 जलेश्वर स्त्री० जले रोहति-रुह-अच् अलुक् स० । कुटुम्बिनी
 जलेश्वर पु० जले शयते शी-अच् अलुक् स० । मत्स्ये ।
 जलेश्वर पु० इत० । वक्ष्ये, ससृष्टे च ।
 जलौक्यास पु० जला युक्तसन्त्येभिः उद्-हृस-वच् । प्रहृष्ट-
 जलस्य निर्गममार्गे, अधिकजलस्य स्रव्यतोयहने च ।
 जलोद्वर न० जलप्रधानसृष्टं यस्मात् ५ व० । उद्वरमयरोमभेदे ।
 जलोद्भवा स्त्री० जले उद्भवति उद्+भू-अच् । खलमाङ्गीशाके
 जलौकस स्त्री० जलमोको वसतिरस्याः । (जोंक) खलायां
 रत्नायाम् । अचरमते व० व० ।
 जलौकस पु० जलमोकोऽस्यस्य अच् । (जोंक) रत्नायां
 जलौकसेनेव रत्नाकट्टिनिगुणेन वेश्याजनेनेन वासवदत्ता
 जलौका स्त्री० उच क नि० क जलमोकः स्थानं यस्याः ।
 (जोंक) रत्नायाम् ।
 जल्प वाग्विशेषे भा० पर० सक० सेट् । जल्पति अजस्रोत् ।
 'मयि जल्पति कल्याधिनाये' इति न्यायशिरोमणिः ।
 जल्प पु० जल्प-वच् । परमतनिकारणपूजकं खनतस्यापन
 रूपे वाक्यभेदे, तत्त्वतुल्योः कथा रूपे वादे, कथने च ।
 जल्पाक ति० अल-भाकन् । वक्तुं कृतवाक्यवदनशीले (वाचाल)
 जव संघाते चुरा० उभ० अक० सेट् इदित् । अजयति-ते अजजम्बत
 जव पु० जु-अप् । वेगे ।
 जवन पु० जु-युच् । वेगवति शीघ्रमे द्रोतके । देशभेदे, जाति-
 भेदे च । [(परदा) ख्याते वस्त्रभेदे ।
 जवनिका स्त्री० जवन्त्यस्यां जू-ल्युट् स्वार्थे कन् । (कानात्)
 जवस न० जु-असच् । घासे ।
 जविन् पु० जवोऽस्यस्य इति । घोटके, उष्ट्रे च । वेगवति ति०
 जव बधे भा० उभ० सक० सेट् । जयति ते अजामीत्-अजामीत्
 जस मोक्षयो दिवा० पर० सक० सेट् । जसति अजसत्-अजा-
 सीव् अजसीत् । [अजीजसत् त ।
 जस बधे अनादरे च चुरा० उभ० सक० सेट् । जासयति ते
 जस रक्षणे चु० उभ० सक० सेट् इदित् । जसयति ते अजजसत् त
 जहत्स्वार्था स्त्री० जहत् स्वार्थेयाम् । लक्षणाभेदे, यथा आयुर्हत

जहदजहल्लल्लया स्त्री० जहद अजहद सार्थायां तादृशी लल्लया । वाच्यार्थैकदेशत्यागेनैकदेशतौ लल्लयायास्व यथा सोऽयं देवदत्त इत्यत्र तत्कालैतत्कालरूपार्थत्यागेन केवलदेवदत्तभावार्थबोधनात् वाच्यार्थैकदेशदत्तता ।

जहल्लल्लया स्त्री० जहत् सार्थायाम् उत्तरपदलोपः कर्म० । जहत्सार्थायां लल्लयायाम् । यथा आयुर्धृतम् ।

जह् पु० चन्द्रवंशीये राजर्षिभेदे येन गङ्गावतरणकाले गङ्गा-
पीतेतिपुराणम् । [गङ्गायाम् ।

जह् तनया स्त्री० जहोस्तनयेव तदुदरं गत्वा ततो निःसरणः ।

जह् सप्तमी स्त्री० वैशाखशुक्लसप्तम्याम् ।

जागर पु० जागृ-अप् । निद्राभावे जागरणे, कवचे च ।

जागरित न० जागृ-क्त । इन्द्रियैर्विषयोपलब्धियोग्यावस्था-
याम् । जोषो हि स्वप्नादिहेतुकर्मनाथे इन्द्रियविषयान्
अनुभेयांश्च स्थूलविषयान् व्यवहारिकांश्च पदार्थान्
यस्यामवस्थायामनुभवति तज्जागरितम् । कर्त्तरि-क्त ।
जागरणयुक्ते लि० । [विचरन्ते जीवे ।

जागरितस्थान पु० जागरितं स्थानमस्य । वेदान्तोक्ते
जागृक लि० जागृ-जक । जागरणशीले, अग्रमते च ।

जागृत्या स्त्री० जागृ-श । जागरणे । अ । जागराण्वत् । [रीत्
जागृ निद्राभावे अदा० पर० अक० सेट् जला० । जागर्ति अजाग-
जागृति पु० जागृ क्तिन् । जग्नौ, जग्मे च ।

जाग्रत् न० जागृ-गृह । इन्द्रियादिभिः विषयज्ञानयोग्या-
वस्थायाम् । तद्धति लि० स्त्रियां ङीप् ।

जाङ्गल पु० जङ्गले भवः, तत् शीलितं यस्य वा अण् । कपिजले
स्वप्ने निर्जलदेशे हरिणादिषु पशुषु कुचदेशसमीपस्थे देशे
च तद्देशस्थे लि० न० व० ।

जाङ्गलि पु० जङ्गलं परिशीलितमस्य जङ्गल-इज् । विषवैद्ये ।
जाङ्गलिक पु० जाङ्गल्याविषविद्याया चरति ठक् । विषवैद्ये ।
जाङ्गली स्त्री० जाङ्गलेरियम् अण् ङीप् । विषविद्यायाम्,
श्रुतिशिल्पाङ्गम् ।

जाङ्गली स्त्री० गम-अङ् उलच् नि० ङीप् । विषविद्यायाम् ।
जाङ्गलिक लि० जङ्गलाभ्यामाजीवति वेतनादि० ठक् । भावके,
जङ्गलाजीविनि । उड्रे पु० । [च लि० ।

जात न० जन-क्त । ससृष्टे, व्यक्ते, जन्मनि च । उत्पत्ते, प्रसूते
जातक न० जातस्य हितम् कन् । जातस्य शुभाशुभनिर्णायके
हस्तजातकादौ यन्त्रे, जातकर्णस्थे संस्कारभेदे च ।

जातकर्ण न० जातस्य कर्णं सन्नातं सर्पिःप्राशनदि ।
संस्कारभेदे ।

जातभाव लि० जात एव सवर० । कथ्यो जाते भावकादौ ।

जातरूप न० जातं रूपमस्य । प्रशस्तवर्णे, स्वर्णं ।

जातवेदस् पु० जातान् प्राश्निनः शिन्ते जठरानलत्वेन विद-
लाभे व्यस्यन् । बहौ, चित्तकण्ठे च ।

जाति स्त्री० जन-क्तिन् । जन्मनि, अनुगतैकाकारवृत्तिजनन
समये, अवयवव्यङ्गेयं सज्जदुपदेशव्यङ्गेयं च धर्मभेदे, यथा गोत्व-
मनुष्यत्वादि ब्राह्मणत्वम् इत्यादि च । व्याकरणोक्ते धौला-
द्यपत्वात्मके गोत्रे, वेदशास्त्राभेदे च । न्यायोक्ते साधर्म्य
वैधर्म्याभ्यां व्याप्तिनिरपेक्षाभ्यां वादिवाक्येषु दूषण-
दानरूपे वाक्ये, पञ्चादिषु सप्तसु स्वरेषु, अलङ्कारभेदे,
सुल्लगाम्, आसलक्यां, कामिक्ते, छन्दसि, जातिफले,
मालत्यां, (चाणेसी) पुष्पप्रधानगृहे च ।

जातिकोष न० जात्याः कोषविष (जायफल) जात्याम् जय-
न्याम् स्त्री० ङीप् ।

जातिब्राह्मण पु० जात्या ब्राह्मणः । 'तपःश्रद्धाभ्यां यो
हीनो जातिब्राह्मण एव स' इत्युक्ते निन्द्ये विभे ।

जातिशस्य न० जात्याः शस्यम् (जायफल) जातिफले ।

जातिस्मर लि० जातिं पूर्वजन्म स्मरति स्मृ-अच् । अतीत-
जन्मदत्तान्तकृतियुक्ते जने ।

जाती स्त्री० जन-क्तिच् ङीप् । मालत्याम् (चाणेसी) तस्युष्मेऽपि
सताभेदे च यस्याः फलं (जायफल) ।

जातीफल न० हेत० (जायफल) इतिस्थाने फले ।

जातीय लि० जातौ भवः क्त । संभोजनजातियुक्ते सजातीये
किञ्चिच्छब्दात् जातीयप्रत्ययः । प्रकारार्थे । यथा तार्किक-
जातीयः तार्किकप्रकारः । [अधिकृत्ये, निषेधे च ।

जातु अव्य० जै-अथे लृन् । कदाचिदित्यर्थे, शब्दे, निन्दायास्
जातुधान पु० जात कदाचिदित्यर्थे प्राथ धनं सज्जिधानमस्य ।
राचसे । [निर्णिक्ते पदार्थे ।

जातुध लि० जह्नो विकारः अण् घुगानमः । जह्नविकार-
जातुकर्ष पु० कुम्भभेदे ।

जातेष्टि स्त्री० यज-क्तिन् इष्टिः जातस्य संस्कारार्थं कर्तव्या
इष्टिः वागभेदः । जातकर्णास्थे संस्कारभेदे ।

जातोच्च पु० जातः प्राप्तदद्यावस्थः उच्चा टच् समा० । युवदृष्टे
जात्य लि० जातौ भवः यत् । कुशीने, अष्टे, कान्ते च ।

जात्यन्ध लि० जातौ जन्म यवान्धः । जन्मान्धे 'जात्यन्धोपि-
रस्येति मनुः ।

जात्युत्तर न० जात्या व्याप्तिविधुराभ्यां साधर्म्यवैधर्म्याभ्यां
उत्तरम् । न्यायोक्ते असदुत्तरे ।

जानकी स्त्री० जनकस्थेयम् इहिलत्वेन अण् । सीतायाम् ।
 जानपदं वि० जनपदे भवः, तत आगतौ वा अण् । देशस्य
 देशादायते च । जनपदानां द्वौ स्त्री० ङीप् ।
 जानु न० जन-जुण् । अतजङ्गयोर्मध्यभागे (जांठु) स्थायं
 कन् अल्लेयार्थे । [रासे ।
 जामदग्न्य पु० जमदग्नेरपत्यम् यञ् । जमदग्निपुत्रे परशु-
 जाभाट पु० जायां भाति भिनोति भिनीते वा ढच् । इहिल
 पतौ, वल्लभे, स्नाभिनि च ।
 जामि स्त्री० जन-मिन् वि० ढङि । भगि वां इहिलरि, जूपायां,
 कुलस्त्रियां, चरिहितस्त्रियाम् 'जामये यानि गेहानी'ति मनुः
 जाश्ववत् पु० राजाश्वप्रसिद्धे भल्लूकराजे ।
 जाश्ववती स्त्री० जाश्ववतोऽपत्यं स्त्री । कण्ठस्य भाष्याभेदे
 जाश्ववतकन्यायाम् 'शान्! शान्! महाबाहो! शृणु
 जाश्ववतीसुते'ति सूत्र्यस्तवः । नागदमन्याश्च ।
 जाश्वनन्द न० जन्मनन्दे भवम् अण् । स्वर्णे 'तीरच्छत् तद्रुचं
 प्राप्य सुखवायुविशोषिता । जाश्वनदास्व' भवति सुवर्णं
 चिह्नभूषणमित्युक्ते सुवर्णभेदे (तद्रुचं जन्मरसम्) धूसरे च
 जायक न० जयति गन्धान्तरं जि-खुल् । पीतवर्णे सुगन्धिकाये
 जाया स्त्री० जन-यक् । प्रतिभार्य्य । संप्रविष्टस्य गर्भोभूत्वं जायते
 जायायास्तद्धि जायात्' यदस्यां जायते पुनरित्युक्तायां
 स्त्रियाम्, ज्योतिषोक्ते लम्मतः सप्तमे स्थाने च ।
 जायाजीव पु० जायया जीवति जीव-क । नटे ।
 जायानुजीविन् पु० जायामनुजीवति अनु+जीव-विनि ।
 नडे, वेष्टापतौ, नके, दुःखे च ।
 जायु पु० जयति रोगान् जि-उण् । औषधे ।
 जार पु० जीर्यतेऽनेन जृ-करणे वञ् । उपपतौ ।
 जारज वि० जारज् जायते जन-ड । अनियुक्तायास्तपपति-
 जति कृष्णे गोलके च पुत्रे ।
 जारणी स्त्री० जारयत्यनया चु-जृ-करणे स्युट् । स्थूलजीरके
 जाल पु० चु० जग सम्बरणे वञ्, जल-घातने णिच्-चञ्, जले-
 क्षियते इत्यण् च । कदम्बद्वये गवालम्बिद्रे 'गवालजालैर-
 भिनियतन्त्य' इति भट्टिः । सत्त्वधारणां शयस्त्वनिर्मिते
 खनामस्वात आनाये, अस्मट्कलिकायां, सुद्रफले, स्त्रग-
 यक्षादिधारणार्थे वागे च । शास्त्रे, दम्भे, समूहे, इन्द्रजात्रे च
 न० । सार्ये कन् । गवाक्षच्छिद्रे पु० । नीचकफले नय-
 कलिकासमूहे, चारके च न० ।
 जालकारक पु० क-खुल् इत् । जालस्य सज्जिकादिपातनाय
 प्रागकारके-मर्कटे (माकडस्य) शास्त्रस्य कलियस्य च कर्करि वि०

जालान्तर पु० निगतास्थे देशे तद्देशस्य जने व-व० ।
 जालपाद् पु० जालमिव प्रादावस्थ पाद्मावः । हंस (शरारि)
 पक्षिभेदे च । [भेदे ।
 जालवर्चुरक पु० जालाकारो वर्चुरकः । (कांठावावला) दृक्
 जालिक पु० जालेन चरति जाल+उक् । वायुरिके जाल-
 जीविनि, कैवर्त्ते, मर्कटके च । जालोपजीविनि वि० ।
 जालिनी स्त्री० जाल+अस्त्वर्थे इनि । चित्तशान्तायां, कोशात
 कयाम्, (भिक्षा) तस्याः प्रकफलोपे हि जालवन्चम् ।
 जाली स्त्री० जालं विद्यतेऽस्याः अच् गौरा० ङीप् ।
 (भिक्षा) लताभेदे । [व्यामलक्याश्च ।
 जाल्म वि० जालयति अपवारयति म । पःसरे, सूखे, क्रूरे,
 जालाल पु० जवालया अपत्यम् अण् । सुनिभेदे ।
 जाल्मो स्त्री० 'जालद्वारा दुरादातां अङ्गः सपीय कोपतः ।
 तस्य कन्यास्वरूपा च जाल्मो तेन कीर्त्तित'त्युक्तनिर्वच-
 नायां गङ्गायाम् ।
 जि जये स्वा० पर० सक० अजिट् । जयति अजैषीत् ।
 जिगीषा स्त्री० जि-खन् य । जयेच्छायां, प्रकर्षे, उदये च ।
 जिज्ञासु वि० ज्ञातुमिच्छुः ज्ञा-खन् उ । जातुमिच्छौ, सुखचौ च
 जित न० जि-भाषे क्त । जये । कश्चिन्नि क्त । अभिभूते पराजिते
 जयलब्धे, वधीकृते, आवसीकृते च ।
 जितकाशिन् वि० जितेन जयेन काशते प्रकाशते षिनि ।
 जितारुहे, जयिनि च । [जितेन्द्रिये ।
 जितात्मन् वि० जित-वशीकृत आत्मा इन्द्रियं मनो वा येन ।
 जितेन्द्रिय वि० जितानि वशीकृतानीन्द्रियाणि येन । 'सुत्वा
 ददा तथा सृष्ट्वा भुक्त्वा प्राप्त्वा च यो नरः । न ह्यप्यति
 ग्लायति वा स विज्ञेयो जितेन्द्रिय' इत्युक्ते हर्षविषादस्य ये
 शान्ते जने । कामदक्षिद्वये पु० ।
 जित्य पु० जि-क्यप् । दृढद्वये कष्टभूमिसमीकरणाथं स्थूलकाष्ठे
 (मर) । अयस्त्रोत्पत्तिः प्रासादिकी ।
 जित्वर जि-क्षरप् । जययीवे । क्षियां ङीप् ।
 जिन् पु० जयति संशारं जि-नक् । बुद्धे, विष्णौ च । जित्वरे वि०
 जिम् भल्ले स्वा० पर० सक० सेट् । जेमति अजेयीत् ।
 जिरि हिंसायां स्वा० पर० सक० सेट् । जिरिषोति अजिरासीत्
 जिव प्रीत्यने स्वा० पर० सक० सेट् इदित् । जिम्बति अजिम्बीत्
 जिप सेके स्वा० पर० सक० सेट् । जेपति अजेपीत् ।
 जिष्णु पु० जिष-ङ् । अज्जुने, इन्द्रे, विष्णौ, सूर्ये, वसुप
 च । जित्वरे वि० ।
 जिह्म वि० हा-मन् द्विजादि नि० । कुटिले, मन्दे, वगरद्वये च

जिह्वाग पु० जिह्वा गच्छति गम-ड। चर्पे, मदनद्वये च। मन्दगे,
कुटिले च वि०।

जिह्वा स्त्री० वेदि अनया लिह व नि०। रसज्ञानेन्द्रिये
रसनायाम्। [विसर्गरेखालेख्ये विसर्गभेदे

जिह्वामूलीय पु० जिह्वामूले भयः छ। कखाभ्यां प्राक् अर्ध-
जिह्वारद पु० जिह्वैव रदोदन्तवर्णसाधनं यस्य। दन्तहीने
जिह्वैव चर्वणकरे खने। [उद्, जरति, चर्म्मगुटे च।

जीन लि० व्या-वयोहानौ कर्त्तरि क्त संप्रसारणं दीर्घश्च।

जीमूत पु० व्या-किप् जीः तया जरया भूतो वङ्गः भू-वन्धने
क्त। जयति नभः, जीयते वायुना वा जि-क्त मूट दीर्घश्च
वा। जेषे, सप्तके, पञ्चते, धृतिकरे, देवत-उद्वेगे, इन्द्रे
घोषातकीलतायाञ्च। [जीरा] ख्याते पदार्थे

जीर पु० व्या-रक्। जीरके, खड्गे, अणौ च। संज्ञायां कन्।

जीर्ण पु० जु-क्त। जीरके। यैस्ते न०। जरायुक्ते लि०।
स्थूलजीरके स्त्री०।

जीर्णपर्ण पु० जीर्णानि पर्णा यस्य। कदम्बे। पुरातनपत्र
युक्ते लि०। कर्म०। पुरातनपत्रे न०।

जीर्ण स्त्री० जु-क्तिन्। जीर्णतायाम्।

जीर्णोद्धार पु० जीर्णस्य भस्मनन्दिरादेश्वरी यत्। संस्कारभेदे
जीव प्राणधारणे स्वा० पर० अक० सेट्। जीवति अजीवीत्।
णिच् अजिजीवत् त अजिजीवत् त।

जीव पु० जीव-क। देहाभिमानिनि आत्मनि अनुष्यावधि कीट
पर्यन्ते जेतने प्राणान् जेतन्नरूपेण धारयन् जीव उच्यते
इत्युक्ते प्राणिनि। करणे घञ्। जीवनीपाये। जीव-शिच्
अच्। उच्यभेदे। भावे घञ्। प्राणधारणे।

जीवक पु० जीवयति जीव-णिच् खुन्। औषधभेदे। मीत-
शावे द्रव्ये, क्षपणे च। सेवके, दृष्टाजीविनि, जीव्यात्
आशिषि वृन्। आद्यासमानजीवने जने लि०।

जीवघन पु० जीवण घनोमूर्तिः सैन्धवमिच्छाघनकदम्बस्य।
हिरण्यगर्भे। [चकोरपवित्रि

जीवजीव पु० जीवान् जीवयति दर्शनेन दृष्टिकरत्वात् क।

जीवस्त्रीव पु० जीवान् जीवयति खच्। चकोरे, उच्यभेदे च
जीवन न० जीवतेऽनेन जीव-ल्युट्। इतौ, जवे, भज्जनि,
चैवङ्गीने च। भावे ल्युट्। प्राणधारणे। जीवयति

णिच्-ल्यु। इत्वे, जीवकौषधे, वायौ, सुद्रुफलकद्वये च पु०
जीवनयोनि स्त्री० इत०। न्यायोक्ते देहे प्राणसञ्चारकारणे
अवीन्द्रिये वल्लभेदे।

जीवनहेतु पु० इत०। विद्या शिष्यं ऋनिः सेवा गोरक्षा

विपणिः कधिः। इतिभैरव्यं कवीदृश्यं दश जीवनहेतवः
इत्युक्तेषु विद्यादिषु जीवनोपायेषु दंशस्तु।

जीवनी स्त्री० जीव्यतेऽनया जीव-ल्युट् डीप्। जीवन्त्याम्,

काकोल्यां, खर्गहरितकीभेदे, शम्यां, गुडूच्याम्, वन्दायाञ्च

जीवन्तिका स्त्री० जीव-भ डीप् स्थापे कन् सुस्ते अत

इत्थम्। गुडूच्याम्, जीवाख्याशाके, वन्दायां, हरितक्याञ्च

जीवन्ती स्त्री० जीव-भ डीप्। जीवन्त्यां, अधुमवास्त्रौषधौ,

शम्यां, गुडूच्यां, वन्दायां, हरितक्याञ्च।

जीवन्मुक्त लि० जीवन्नेव सक्तः त्यक्तसंसारः। कृतात्मसायात्

कारे प्रारब्धकर्मोत्थयपर्यन्तं सुषुप्तिवत् व्यवहर्त्तरि आत्मज्ञे

जीवे 'सुषुप्तिवद् जायति यो न पश्यति ह्यन्तः पश्यन्मपि

चाद्व्यत्यतः। तथाच कुर्वन्मपि निष्क्रिञ्च यः सञ्चाल-

विज्ञान्य इतीह निश्चयइत्युक्ते ब्रह्मात्मज्ञानयुक्ते।

जीवन्मुक्ति स्त्री० जीवतएव मुक्तिः कर्तृत्वभोक्तृत्वादिव्याहृत्।

जीवतो वन्मनिदृष्टौ।

जीवपुत्रक पु० जीवयतीति क जीवः पुत्र इव हर्षहेतुत्वात्

इवार्थे कन्। (जीवापुत्रा) उच्यभेदे।

जीवपुष्पा स्त्री० जीवं पुष्पं यस्याः। उहज्जीवन्याम्।

जीवप्रिया स्त्री० इत०। हरितक्याम्। [दृष्टिनासौषधे च

जीवभट्ट स्त्री० जीवानां भट्टं यस्याः पूव०। जीवन्तीलतायां

जीवजम्बी स्त्री० जीवयतीति जीवा कर्म०। बीरकाकोल्याम्

जीवस्थान न० इत०। मर्मस्थि।

जीवा स्त्री० जीव-अच् जीवयतेरच् वा टाप्। धनुषो

युष्मे, जीवन्तिकायासौषधौ, वचायां, शिञ्जिते, भूशौ,

जीवनोपाये च। [यज्ञीवनौषधे च

जीवातु पु० न०। जीव-आत्। अन्ने, जीविते, जीवनौषधे, कृत-

जीवात्मन् पु० कर्म०। देहाभिमानिनि जीवे।

जीवाधार पु० इत०। हृदये, देहे च। [आजीवने

जीविका स्त्री० जीव-अ कन् अत इत्थम्। जीवनोपाये

जीवितकाल पु० जीव-भावे क्त वत्स कालः। जीवनावधि

काले आयुषि।

जीवितेश पु० इत०। यन्ने, प्राणसाभिनिः, जीवितेशवसतिं

जगाम सति रघुः। जीवातौ, चन्द्रे सूर्ये च। मित्रनाथे लि०

जीवोपाधि पु० इत०। स्त्रात्ररुपुमिनायदवस्थाञ्च।

जीव्या स्त्री० जीवाय हिता यत्। हरितक्याद, जीवन्त्यां,

गोक्षुरदुग्धायाञ्च।

जु रंहि स्वा० पर० अक० अविट्। जवति। अजौपीत्। जवः

जु गतौ सौ-आत्म-सक० अविट्। जवते। अजोद।

जुग त्यागे स्वा० पर० सक० सेट् इदित् । जुहति । अजुहति ।
 जुगुप्सा स्त्री० गुप-निन्दायां स्वा० सन्-अ टाप् । निन्दायाम् ।
 जुहु पु० जुगि-अच् । हृद्द्वारकण्डये वा स्त्री० इति केचित् ।
 जुष्टिका स्त्री० जट-संहतौ टाप् ष्ट० । शिखायां, संहतकेषु च ।
 जुड प्रेरणे चु० उभ० सक० सेट् । जोडयति ते अजुजुडत् ।
 जुड वस्त्रे तदा० कृटा० पर० सक० सेट् । जुडते अजुडीत जुजोड
 जुड गतो त् पर० सक० सेट् । जुडति अजोडीत् । [जोतत् त
 जुत दीप्तौ आ० आत्म० सक० सेट् । जोतते अजोतिट् । अजु-
 जुज गतो त् पर० सक० सेट् । जुजति अजोनीत् ।
 जुर्ज वधे भा० पर० सक० सेट् । जुर्वति अजूर्जीत् । जूर्त्तः जूर्त्तः
 जुल्ल मेघे चु० उभ० सक० सेट् । जोलयति ते अजुजुलत् ।
 जुष ह्यौ तर्कं च वा चु० उभ० पर० सक० सेट् । जोष-
 यति ते जोषति अजुजुषत् त अजोषीत् ।
 जुष हर्षे अक०, सेवने सक० तदा० आत्म० सेट् । जुषते अजोषिट् ।
 जुष्ट न० जुष-क्त । उच्छिष्टे । सेविते लि० ।
 जुह्वा स्त्री० जुहोतिनवा ड-क्लिप् लि० । पञ्चाशकावनिर्मिते
 अर्धचन्द्राकृतिरूपे सप्तपात्रभेदे, पर्यगये यज्ञपात्रभेदे च
 'महर्ष्यमयी जुह्वनवती'ति श्रुतिः ।
 जुष्ट पु० जट वस्त्रे ष ष्ट० । वस्त्रे, समूहे, जटायाम् ।
 जति स्त्री० जु-क्तिन् लि० दीर्घः । वेगे ।
 जर वयोहानौ अक० वधे सक० दिवा० आत्म० सेट् । जूर्यते
 अजूरिट् । ऊर्ध्वः ।
 जूर्य पु० जर-क्त । (उलुखलु) लक्षभेदे ।
 जूर्ति स्त्री० ज्वर-क्तिन् संप्रसारणम् । ज्वरे ।
 जुष वधे भा० उभ० सक० सेट् । जुषति ते अजुषीत् अजुषिट् ।
 जुष पु० न० जुष-वञ् अच् वा । सह्यादीनां काये (युष्) ।
 जुषण न० जुष-ल्य । भाटपुण्याम् (घाटपुण) ।
 जु न्यहारे भा० पर० सक० अगिट् । जरति अजार्जीत् ।
 जुभ जुम्भये (हारतोला) आदि० आत्म० सक० सेट् इदित् ।
 जुम्भते अजुम्भिट् ।
 जुभ जुम्भे भा० आत्म० सक० सेट् । जुम्भते अजुम्भिट् ।
 जुम्भ पु० जुभि-वञ् । सुखदिकाये (हारतोला) अ टाप् । अत्रैव
 स्त्री० ततः स्त्रायं कान् अत इत्थन् जुम्भिकायत्त्रैव ।
 जुम्भकारल न० जुभि-पिच्-णुन् कर्त्त० । विपजस्य जुम्भोप-
 लक्षितनिद्राकारकेऽस्ते ।
 जुम्भिणी स्त्री० जुभि-पिनि । एवापस्याम् ।
 जु जरायां दिवा० पर० सक० सेट् षटादि० । जोडति अजरत्
 अजारीत् । जीर्षः । जरा । जरयति ।

जु जरायां वा चुरा० उभ० पर० क्वादि० वादि० अक० सेट् ।
 जारयति ते जुषाति । अजीजरत् अजरत् अजारीत् ।
 जेमन न० जिम-ल्युट् । भक्षणे ।
 जेय लि० जि-कर्म्मणि यत् । जेतयमात्रे ।
 जेष गतो स्वा० आत्म० सक० सेट् । जेपते अजेषिट् । णिच्
 अजिजेपत् त । [अजिजेहत् त
 जेह यत्ने भा० आत्म० अक० सेट् । जेहते अजेहिट् । णिच् ।
 जै जये स्वा० पर० अक० अनिट् । जयति अजारीत् । जानः ।
 जेत लि० जेतैव जेत प्रज्ञादि० अण् । जयशीले । प्रारदे पु० ।
 औपधे न० ।
 जैती स्त्री० जेतैव जेत+स्त्रायै अण् डीप् । जयनीडसे ।
 जैन पु० जिनीदेवतास्य अण् । बौद्धधर्मावलम्बिनि अर्हदुपासके
 जैमिनि पु० वेदमोक्षांसाख्यकर्मरि व्यासप्रिये सुनिभेदे ।
 जैवाटक पु० जीव-आलच् ततः-कण् षड्विच । चन्द्रे, औपधे,
 कर्पूरे च । दीर्घायुक्ते लि० ।
 जोङ्गक पु० न० । जुगि-वर्जने लुल् लि० । अगुरुचन्द्रे ।
 जोषम् अल्य० जुष-अष्ट । सुखे, प्रशंसायां, हृष्ट्यर्थे, लज्जने च ।
 जोष स्त्री० जुष्यते जुषते वा जुष-वञ् । नाय्याम् ।
 जोषित् स्त्री० जुष-इति । नाय्याम् ।
 ज्ञ पु० ज्ञा-क । ब्रह्मणि, पवित्रते, सोमप्रदे, वुधे च ।
 ज्ञाप मारणे, आलोके, निशाने, वीषणे, स्तनौ च चुरा० उभ०
 सक० सेट् षटा० । ज्ञपयति ते अजिज्ञपत्-त ।
 ज्ञपित लि० ज्ञप-क्त । मारिते, ज्ञापिते च नि० ज्ञप्पोटयत् ।
 ज्ञप्ति स्त्री० ज्ञप-क्तिन् । वृद्धौ ।
 ज्ञा बोधे क्वा० पर० सक० अनिट् । जानाति अजारीत् ।
 ज्ञा ज्ञपधात्वर्थे चुरा० उभ० सक० सेट् षटा० । ज्ञपयति ते
 अजिज्ञपत्-त ।
 ज्ञा प्रेरणे चुरा० उभ० सक० सेट् । ज्ञापयति ते अजिज्ञपत्-त
 ज्ञातसिद्धान्त पु० ज्ञातः सिद्धान्तः तत्त्वार्थो येन । सिद्धान्तो
 ज्ञाति पु० ज्ञा-कर्त्तरि करणे वा क्तिच् । पितरि पितृवंशे सपितृ
 सकुल्यसमानोदकसमोत्पन्नरूपे एकगोत्रोत्पन्ने पितृव्यादौ ।
 ज्ञातेय न० ज्ञातेर्भावं ङङ् । ज्ञातिव ।
 ज्ञान न० ज्ञा-भावे ल्युट् । सामान्यविशेषरूपे बुद्धिमान्,
 'ज्ञानं द्विधा वस्तुमात्रद्योतकं निर्बिकल्पकम् । सविकल्पञ्च
 संसादित्योतकत्वाद्देवकथा । संकल्पसंयवभ्रान्तिवृत्तिराह-
 र्थनिशयाः जहोऽनध्ववसायश्च तथा केऽनुभवमवदय' इत्युक्तेषु
 गानाविधेषु बुद्धिपरिणामेषु । [ब्रह्मब्रामोपाये निष्ठाभेदे ।
 ज्ञानयोग पु० ज्ञानसंघ योगः औपधं ब्रह्मप्राप्त्युपायो वा ।

ज्ञानलक्षणा स्त्री० ज्ञानमेव लक्षणं स्वरूपं यस्याः व्यावृत्तेः ।
व्यावृत्तते ज्ञानसाधनाय अलौकिके सन्निकर्षभेदे । सभ्यति
वद्विषयस्य ज्ञानं जननीयं पूर्वं तद्विषयज्ञानमेव तत्र पूर्व-
ज्ञातवस्तुनः प्रत्यासक्तिः ।

ज्ञानवापी स्त्री० कात्यां स्थिते तीर्थभेदे ।

ज्ञानसाधन न० सिध्-णिच्-करणे ल्युट् इत्० । इन्द्रिये ।

ज्ञानापोह पु० अघ+उह-घञ् इत्० । विस्मरणे ।

ज्ञानाभ्यास पु० इत्० । 'तस्मिन्ननं तत्कथनमन्योन्यं तत्-
प्रबोधनम् । एतदेकपरत्वञ्च ज्ञानाभ्यासं विदुर्बुधा' इत्युक्ते
ध्येयविषयचिन्तादौ ।

ज्ञानिन् लि० ज्ञानसंस्थास्ति इति । ज्ञानसामान्यवति, तत्त्व-
ज्ञानिनि च 'तेषां ज्ञानी नित्ययुक्त' इति गीता । दैवज्ञे पु०
ज्ञानेन्द्रिय न० इत्० । अवयवदर्शनादिज्ञानसाधने श्रोत्र-
नेत्रनासिकाजिह्वात्वग्रूपेन्द्रिये, अन्तःकरणे च ।

ज्या जरायां क्वा० प्रा० पर० अक० अनिट् । जिनाति अज्यासीत्
ज्या स्त्री० ज्या-अङ् । धनुषो गुणे सौव्याम्, मातरि, भूमौ च
ज्यानि स्त्री० ज्या-क्तिन् । जीर्णतायां, हानौ, नद्याञ्च ।

ज्यायस् लि० अतिशयेन वृद्धः ईयन् ज्यादेश इत् आचक्ष्व ।
अतिशयवृद्धे । स्त्रियां ऊपी ।

ज्यु गतौ भ्वा० आत्वा० सक० अनिट् । ज्यवते अज्योष्ट ।

ज्युत दीप्तौ भ्वा० पर० सक० सेट् । ज्योतति अज्युतत् अज्योतीत्
ज्युत दीप्तौ स्त्री० आत्वा० अक० सेट् । ज्योतति अज्योतिट् ।
णिच् । अज्युज्योतत् ।

ज्येष्ठ लि० वृद्ध+इष्टन् ज्यादेशः । अतिवृद्धे, श्रेष्ठे च । अयमे
पु० । ज्येष्ठभगिन्याम्, वयोज्येष्ठायां, ज्येष्ठस्य पत्न्यामपि
स्त्री० अजादित्वात् टावेव । गङ्गायाम् अलक्ष्म्याम्, अश्वि-
न्यवधिके अष्टादशे नक्षत्रे च स्त्री० गृहगोधिकार्यां (टिक-
टिकी) स्त्री० ऊपी 'ज्येष्ठीरते तु तेष्वेवं' इति स्मृतिः ।

ज्येष्ठतात पु० तातस्य ज्येष्ठः राजदन्तादिः । पितरयजे (जेठा)
ज्येष्ठश्वश्च स्त्री० ज्येष्ठत्वात् पत्न्याः अयमन्तरे अविवाहत्वात्
पत्नीमायतयैवात्मनो मान्यत्वाच्च अशूरिव । पत्न्याज्येष्ठ-
भगिन्याम् । [सामाङ्गे व्रते च ।

ज्येष्ठसामन् न० मूर्ध्नां दिवस्त्रयस्यान्वधि गीते सामनि, तत्-
ज्येष्ठाश्वस्य पु० ज्येष्ठ आश्वसो यस्य । 'यथा त्वयोथाश्वमिषो
ज्ञानेनाज्ञेन चान्वहम् । 'गृहस्थेनैव धार्यन्ते तस्मात्
ज्येष्ठाश्वसो गृहस्थोत्युक्ते गृहस्थाश्वमे । इति । गृहस्थान्-
मीत्यथल । [अयम् । स्वनामख्याते चान्दे सासे ।

ज्येष्ठ पु० ज्येष्ठानवलेख युक्ता पौर्णमासी ज्येष्ठी सास्त्रिन् मासे

ज्येष्ठी स्त्री० ज्येष्ठायुक्ता पौर्णमासी अश्व । चान्द्रज्येष्ठमास-
पौर्णमास्याम् तत्रैव तत्सम्भावत् ।

ज्येष्ठा न० ज्येष्ठस्य भावः अयम् । ज्येष्ठले 'विप्राणां ज्ञानतो
ज्येष्ठा' इति मनुः । [ज्यवते अज्यासा ।

ज्यो नियमे उपनये व्रतोपदेशे च भ्वा० आत्वा० सक० अनिट् ।
ज्योक् अ० ज्यो-डोकि । सम्यक्, कालभूयस्त्वे, शीघ्रतायां,
प्रश्ने च । [युच् । ज्योतिरिङ्गुषोऽप्यत्र

ज्योतिरिङ्गु पु० ज्योतिरिव इङ्गति इति-गतौ अच् । खद्योते
ज्योतिर्विद् पु० ज्योतिषां सूत्र्यादीनां गत्यादिकं वेत्ति विद्-
क्तिप् । ज्योतिः शास्त्राभिज्ञे ।

ज्योतिश्चक्र न० इत्० । सूत्र्यादीनां ज्योतिषां मण्डले, 'सप्त-
विंशतिभ्यो ज्योतिश्चक्रं स्तिमितवायुमसि'त्युक्ते सप्तविंशति
नक्षत्रात्मके राशिचक्रे च ।

ज्योतिश्शास्त्र न० इत्० । यजुनक्षत्रादीनां गतिस्वरूपादि-
निर्णायके 'पञ्चस्तम्भमिदं शास्त्रं होरागणितसंहिताः ।
केरलिः शकुनं चेति ज्योतिश्शास्त्रसुदीरितमित्युक्ते पञ्चाङ्गे
शास्त्रे । [तिः शास्त्रे । वृद्धौ । ज्योतिषस्यत्र

ज्योतिष न० ज्योतिरधिकृत्य कृतोऽग्रन्थः नि० न वृद्धिः । ज्यो-
ज्योतिष्क पु० ज्योतिरिव इवावे कत् । चित्रकण्ठे, मेधिका-
बीजे, गणिकारीकण्ठे च । स्वायै कत् । यजुनक्षत्रादिषु व०
व० । ज्योतिष्मतीलतायाम् स्त्री० सेरोः शृङ्गान्तरे न० ।

ज्योतिष्टोम पु० ज्योतीषि सोमावस्य पत्यम् । षोडश्विक्-
साध्ये यज्ञभेदे ।

ज्योतिष्ठात् पु० ज्योतिरस्त्वस्य मत्प । सूर्ये मृचदीपस्ये
पर्यतभेदे च (मालकाङ्गनी) लताभेदे । रात्रौ, योगशास्त्रोते
चित्तवृत्तिभेदे च स्त्री० ऊपी । ज्योतिर्युक्ते लि० ।

ज्योतिस् पु० द्योतते द्युत्यतेऽनेन वा द्युत-इष्टन् आदेर्देस-
जः । सूर्ये, अग्नौ, मेधिकाकण्ठे च । नेत्रकनीनिकास-
ध्यस्य दर्शनसाधने, पदार्थे, नक्षत्रे, प्रकाशे, स्वयंप्रकाशे,
सर्वावभासके चैतन्ये च न० ।

ज्योत्स्ना स्त्री० ज्योतिरस्त्वस्याम् न उपवालोपपद्य । कौसुद्याम्
चन्द्रकिरणे च । ऊपी । ज्योतिर्युक्तरात्रौ, (मिह्रान्) पटो-
लिकायां रेणुकानामगन्धव्ये च स्त्री० ।

ज्यौतिषिक पु० ज्योतिषं शास्त्रं वेत्त्यधीते वा ठक् । दैवज्ञे ।
ज्जि अभिभवे भ्वा० पर० सक० अनिट् । ज्ययति अज्यैषीत् ।

ज्यौ वयोहानौ वा० चुरा० डभ० पठे क्वा० प्रा० अक० अनिट् ।
ज्यावयति ते जिह्वाति अजिज्ययत् त अज्यैषीत् ।

ज्वर रोगे भ्वा० प्र० अ० सेट् च० । ज्वरति अज्वारीत् । ज्वरयति ते

ज्वर पु० ज्वर-ध । स्वनामख्याते रोगभेदे ।

ज्वरज्ञ पु० ज्वरं हन्ति हन-टक् । युङ्ख्याम्, वास्तुके च ।

ज्वरनाशके लि० । सङ्गिषायां स्त्री० डीप् ।

ज्वरान्तक पु० अन्तयति अन्त+तत् करोति णिच् खुब् इत० ।
नेपालनिम्बे, आरम्भे, लौहघटितौषधभेदे च । ज्वरनाशके लि०

ज्वरापहा स्त्री० ज्वरमपहन्ति अप+हन-ड । (बेलगुण्ड)
विल्वगुण्डासु, विल्वपत्रासु । ज्वरनाशके लि० ।

ज्वरित लि० ज्वरः संजातोऽस्य तारका० इतच् । ज्वरयुक्ते ।

ज्वल दीप्तौ चलने च स्वा० पर० अक० सेट् घटा० ज्वला० ।

ज्वलति अज्जालीत् । ज्वलयति । ज्वलः ज्वाल् ।

ज्वलन पु० ज्वनति ज्वल+युच् । वह्नौ, चित्तकण्ठे च ।

भावे ल्युट् । दीप्तौ दाहे च ।

ज्वलनाग्निम् पु० ज्वनतीति ज्वलनो देदीप्यमानोऽकिरण
सम्पत्तौ अश्मा उपलः । सूर्यकान्तसमौ ।

ज्वलित लि० ज्वल-क्त । दाधे, दीप्ते, उज्ज्वले, भास्वरे च ।

ज्वाल पु० ज्वल-ण । अग्निशिखायाम् । स्त्रीत्वमपि टाप् ।

दग्धान्ने दाहे च । दीप्ते लि० । [त्वात् । वह्नौ ।

ज्वालजिह्व पु० ज्वालः शिखेव जिह्वा यस्य दाह्यवस्तुत्वेहक-

ज्वालासुखी स्त्री० पीठस्थानभेदे । (ज्वालासुख्यं महाजिह्वो

देवं उक्तामैरवः । अम्बिका सिद्धिकानाम्नी सनी जाल-

म्बरे समेति तन्मसु ।

अ

अ पु० अगं संहतौ ग्रहे पिधाने वा ड । अज्ज्ञावाते, चर-
गुरौ, इन्द्रे, ध्वनौ च । गट् इत्ये लि० ।

अङ्गार पु० अमित्यक्तशब्दस्य कारः क-घञ् । अमरादिशब्दे

अङ्गृति स्त्री० अन् इत्यव्यक्तशब्दस्य कतिः क-क्तिन् ।

कांसादर्धनौ । [ध्वनियुक्ते प्रचण्डानिले च

अज्ज्ञा स्त्री० अमितिकला अच्यते यत् ड । ध्वनिभेदे, तथा-

अज्ज्ञानिल पु० अज्ज्ञाप्रधानोऽनिलः शाक० । प्रचण्डानिले

अज्ज्ञावातादयोपल ।

अट संज्ञतौ स्वा० पर० अक० सेट् । अटति अभाटीत् अभाटीत्

अटा स्त्री० अट-अच् । शीघ्रे ।

अटिति अव्य० अट क्तिप् अट् इण-क्तिन् इत० । शीघ्रे

अन(ण)त्कार पु० अन(ण)दित्यव्यक्तशब्दस्य कारः क-घञ् ।

कङ्कणादिध्वनौ ।

[भान्तः

अम स्वा० पर० सक० सेट् । अमति अभसीत् । अभित्वा-भान्त्वा

अम्प पु० अम-पन्, अभिति क्त्य पतति पत-ड वा । वेगेनोद्वा-

दिदेशादास्तालनपूर्वकपतने, लम्बे च । स्त्रीत्वमपीच्छति ।

पातालभस्माच्च ताः इति वीरचरितम् । [टाप् । तलैवार्थे

भार पु० भृ-अप् । निर्भारे उल्बान्निगते जलप्रवाहे । अङ्-

भार्च(र्च)(र्च) उक्तौ भर्त्तने च त्र० पर० सक० सेट् । भर्च(र्च)-

(र्च)ति अभर्चौ(र्च)(र्च)ति ।

भर्भर पु० भर्भ-अरन् । (भार्ज) इति ख्याते वाद्यभेदे

पटहे, कलियुगे, नदभेदे च । वाद्यभेदे स्त्री० डीप् ।

भलज्जलता स्त्री० जलनं जलति अच् घृ० । हस्तिकर्षास्मालने ।

भल्ल पु० जातिभेदे ।

भल्लक पु० न० भर्भ-एवन् घृ० । कांस्थवाद्यभेदे शिवागारे

भल्लकञ्चेति स्मृतिः । [क्रिदे च स्त्री० टाप् ।

भल्लरी स्त्री० भर्भति भर्भ-अरन् घृ० । वाद्यभेदे । शुभे,

भाष वधे स्वा० पर० सक० सेट् । भषति अभाषीत् अभषीत्

भाष ग्रहणे पिधाने च स्वा० उभ० सक० सेट् । भषति-ते

अभाषीत् अभषीत् ।

भाष पु० भाष्यते कर्माणि च । मल्ले, मीनराशौ च । भावे-च ।

ताम्रे । अच् । खिले, वने च न० । नागवलायां स्त्री०

भषकेतु पु० भषी मीनो सकरो वा केतयस्व । मदने ।

भषकेतनादयोऽप्यत ।

भाट पु० भट-षिच्-अच् । निकुञ्जे, कान्तारे, ब्रह्मादीनां

सार्जने, भूस्थानलक्यां यृथिकायाञ्च स्त्री० टाप् ।

भाटल पु० भट-षिच्-अलच् । शुखीपारुलौ । [याम् ।

भासक न० भास-कर्माणि खुब् । (भासा) अतिशयप्रकोटका-

भाव पु० भा-इति वाति गच्छति वा-ङु । (भाड) दृष्टभेदे

स्वार्थे कन् । तलैव ।

भिक्षाक न० लिङि-आक घृ० । (भिक्षा) फलभेदे ।

भिक्षिनी स्त्री० लिङि-णिनि घृ० । जिह्मिनीदृष्टे, उल्कायाञ्च ।

भिक्षी स्त्री० लिङि-अच् गौरा० डीप् । जिह्मिनीदृष्टे । (भिक्षा)

भिक्षी स्त्री० भिक्षा अस्व स्वाः अच् गौरा० डीप् ।

भिक्षासु (भिक्षिपोका) ।

भिक्षु स्त्री० भिमिति रटति अच् घृ० गौ० डीप् । (भाटि)

दृष्टभेदे । स्वार्थे कन् । अलैवार्थे । [(भिक्षिपोका)

भिरिका स्त्री० भिरीति कायति शब्दायते कै-क । भिक्षासु ।

भिक्षी स्त्री० चिक्षति चिल-अच् घृ० गौरा० डीप् । (भिक्षि

पोका) कोटभेदे । संज्ञायां कन् । अतपश्चौ वन्ध्याञ्च ।

भृगु पु० भृगु-अच्-घृ० । अकाण्डे दुर्गे, सन्धे, युष्मे च ।

भृ वयोहानौ दिवाऽपर० अक० सेट् । भौर्यति अभारीत् भारा

भृ गतौ स्वा० आत्स० सक० अनिट् । भावते अभरोट् ।

ज

ज पु० ङे, शुक कटिलगतौ, गायने, धर्षरध्वनौ च ।

ट

ट पु० टल-ड । वामने, पादे, निस्सने च । करङ्गे-टङ्कारे च न० ।
टकि वक्षे च० उभ० सक० सेट् इदित् । टङ्कयति-ते अटटङ्कत्-त ।
टङ्क पु० टकि घञ्-अच् वा । कोपे, कोषे, खड्गे पाषाण
भेदेनेऽस्ते च । चतुर्भाषकरूपे परिसाये जङ्गलायां नील
कपिले, खनिने, दुर्धे च पुन० ।

टङ्कक पु० टङ्कते घञ् सञ्चायां कन् । (तङ्का) रजतसद्रायाम्
टङ्कन पु० टकि-युच् । चारभेदे (सोहागा) ।

टङ्कानक पु० टङ्क कोपमानयति उद्दीपयति अन्-णिच्
युक् । जङ्गदाकट्ये (वामनगाढा) ।

टङ्कार पु० टङ्कित्यक्तशब्दस्य कारः क-वञ् । ध्वनिभेदे
धनुर्ज्याकर्षणजे शब्दे, विस्मयहेतुके शब्दे च ।

टङ्ग पु० टकि-अच् घृ० । (टाङ्गि) अस्त्रभेदे, जङ्गवाञ्च

टङ्गन पु० टकि-युच् घृ० । (सोहागा) चारभेदे ।

टङ्गिनी पु० टकि-णिनि घृ० । (आकनादी) पाठावाम् ।

टल विज्ञे भ्वा० पर० अक० सेट् ज्वला० । टलति अटालीत् ।

टलः टालः ।

टिटि(ट्टि)भ पु० टिटि(ट्टि) इत्यव्यक्तशब्दं भाषते भाष-ड ।
(टिटिर) पक्षिभेदे । सार्धे कन् अलैवाथे ।

टिप नोदने चुरा० उभ० सक० सेट् । टेपयति-ते अटोटिपत्-त ।

टिप्पनी स्त्री० टिप्-क्लिप् टिपा पन्थते स्तूयते अच् । टीकायाम्

टीक गतौ भ्वा० आत्म० सक० सेट् । टीकते अटीकिट् ।

टीका स्त्री० टीक-क । विपक्षप्रदव्याख्यानरूपायां दृष्टौ ।

इत्य विज्ञे भ्वा० पर० अक० सेट् । इत्यति अङ्गालीत् ।

ड

ड पु० मण्डले चन्द्रविम्बे मूत्ये महेश्वरे दृढदृष्ट्यनौ च ।

डकुर पु० देवप्रतिमायां, द्विगोपाधिभेदे च ।

ड

ड पु० डी-ड । वाङ्वाग्नौ, शब्दे, वासपक्षिणि, शिथे च ।

डङ्ग(ङ्गारी) स्त्री० कर्कटीभेदे ।

डप संहतौ वा चुरा० उभ० पक्षे भ्वा० आ० अक० सेट् । डप-
यति-ते डपते अडोडपत्-त । अडपिड ।

डव राशीकरणे वा चुरा उभ० पक्षे भ्वा० आत्म० सक० सेट्
इदित् । डम्बयति-ते डम्बते अडडम्बत्-त अडम्बिड ।

डव प्रेरणे वा० चुरा० उभ० पक्षे भ्वा० पर० सक० सेट् ।

इदित् । डम्बयति-ते डम्बति अडडम्बत्-त अडम्बिड ।

डभ संहतौ वा चुरा० उभ० पक्षे भ्वा० आत्म० सक० सेट्

इदित् । डम्बयति-ते डम्बते अडडम्बत्-त अडम्बिड ।

डमर पु० डम् इति शब्दस् इवर्त्ति ऋ-उन् । वाद्यभेदे कापा-
लिकयोपिवाद्ये, चमत्कारे च ।

डल्लक न० बंशादिरचिते पात्रभेदे (डाळा) ।

डवित्य पु० काष्ठमये ऋणे ।

डळ(ळ) पु० दृढ उ(ज) ऋगव्यादि० नि० । नकुचे (मान्दार)

डाकिनी स्त्री० डाकानां समूहः इति । काल्या गणभेदे ।

डामर पु० शिवोक्ते तन्मशास्त्रभेदे ।

डिशिडमं पु० डिखिड इति शब्दं किनोति प्रकाशयति नि-ड ।

वाद्यभेदे (पान आसला) डम्बभेदे च । [सङ्ग्रहेने ।

डिशिड(खडो)र पु० डिखिड इति शब्देऽस्त्वस् रः पूर्वपददोषः

डित्य पु० काष्ठमये गजे स्थानरूपी युवा विहान् डम्बरः

प्रियदर्शनः । सर्वशास्त्रार्थवेत्ता च डित्य इत्यभिधीयते

इत्युक्ते पुरुषभेदे च ।

डिप संहतौ वा चुरा० उभ० पक्षे भ्वा० आत्म० अक० सेट् ।

डेपयति-ते डेपते अडोडिपत्-त ।

डिप प्रेरणे वा च० उभ० पक्षे तदा० कृता० च पर० सक० सेट् ।

डेपयति-ते डिपति अडोडिपत्-त अडिपत् अडिपीत् ।

डिप संहतौ वा चुरा० उ० पक्षे भ्वा० आत्म० अक० सेट्

इदित् । डिम्बयति-ते डिम्बते । अडिडिम्बत्-त अडिडिड

डिव प्रेरणे वा च० उभ० पक्षे भ्वा० पर० सक० सेट् इदित् ।

डिम्बयति-ते डिम्बति अडिडिम्बत्-त अडिम्बीत् ।

डिभ संहतौ वा चुरा० उभ० पक्षे भ्वा० पर० सक० सेट् इदित् ।

डिम्बयति-ते डिम्बति । अडिडिम्बत्-त अडिम्बीत् ।

डिम हिंसने सौ० पर० सक० सेट् । डेमति अडेमीत् ।

डिम पु० डिम-क । दृष्टकाव्यरूपनाटकभेदे ।

डिस्व पु० डिबि-वञ् । शिथौ, अरण्ये, लीहनि, विज्ञे, अक्ष-
कलहे, यरङ्गे, भवहेतुके-ध्वनौ, भवे, भ्रमरे पुङ्गवे च न०

डिम्बाह्व पु० डिम्बहृत् आहवः । नृपतिनृत्ये युक्ते ।

डिम्भ पु० डिभि-अच् । मूर्खे, शिथौ च । सार्धे कन् अलैव

अतिशिथौ स्त्री० ।

डी नभोगतौ भ्वा० आ० अक० सेट् । डयते अडयिड डीनः

डी नभोगतौ दि० आ० अक० सेट् । डीयते अडयिड डीनः ।

डीन न० डी-भावे क्त । पक्षिणां गतौ तद्विधेपो दृढदृष्टिवागे

डुण्डुभ पु० डण्डु-इत्यनुकरशब्दं भवति तेन भाति वा

भण-भा-डा ड (ढोडा) इति ख्याते सर्पभेदे । [अत्रैव ।
डोर न० दोष्+रा-ड ड० । हस्तवाह्यादौ वम्बनखले साधे कन्

ट

ट पु० टकायाम्, पुनि, तत्ताङ्गुले, निर्गुणे, ध्वनौ च । [वाद्यभेदे
टका स्त्री० टन् इति कायति कै-क । यशःपट्टे खनामख्याते
दुष्ट अन्वेष्ये स्वा० पर० सक० सेट् । दुष्टति अदुष्टीत् ।
दुष्टि प० दुष्ट-इन् । गणेशे काण्यां प्रसिद्धे दुष्टिहाराजे ।
ढोल पु० दोलायमानो वाद्यते ड० । खनामख्याते वाद्यभेदे ।
ढौक प्रेरणे गत्याच्च स्वा० आत्म० सक० सेट् । ढौकते अढौ-
किट । णिच् अडुढौकत्-त ।

ण

ण पु० णख गतौ ड प्र० । णत्वम् । विन्दुदेवे, भूषणे, ण्य
वर्जिते, जलस्थाने, निर्णये, ज्ञाने च ।
णक्त गतौ स्वा० पर० सक० सेट् । नक्षति प्रणक्षति अनक्षीत्
शोषनेशत्वात् सति निमित्ते णत्वम् एवमन्वेषामपि ।
णख गतौ स्वा० पर० सक० सेट् । शोषादशत्वात् णत्वम् ।
नक्षति प्रणक्षति । अनक्षीत् अनाक्षीत् ।
णट न्यत्वे सामिनये नटकार्ये हिंसयामधं न शोपदेशी । स्वा०
पर० अक० सेट् । नटति प्रणटति अनाटीत् अनटीत् ।
हिंसायाम् प्रनटति ।
णट नटकत्वे स्वा० पर० अक० । नटति प्रणटति अनाटीत्-
अनटोत् । णिच् नटवति अनोनटत् । [दीत् अनदीत् ।
णद् अत्यक्तशब्दे स्वा० पर० अक० सेट् । नटति प्रणटति अना-
णद् भासे च० उभ० सक० सेट् । नादयनि-ते प्रणादयति
अनीनदत्-त । [अनभिड ।
णभ हिंसे स्वा० आत्म० सक० सेट् । नभते प्रणभते अनभत्
णभ हिंसे दिवा० क्त्वा० च पर० सक० सेट् । नभति प्रण-
भति नभति प्रणभति । अनाभीत्-अनभीत् ।
णभ शब्दे अक० नतौ सक० स्वा० पर० अनिट् । नभति
प्रणभति अनक्षीत् नत्वा नतः । [यति अनयीत् ।
णय गतौ रज्ये च स्वा० पर० सक० सेट् । नयति प्रण-
णद् शब्दे स्वा० पर० अक० सेट् नर्हति प्रणर्हति अनर्हति ।
णल वन्धे स्वा० पर० सक० सेट् ज्वला० । नलति प्रणलति ।
अनालीत् । नलः नालः ।
णश अदर्शने नाशे च दिवा० पर० अक० वेट् । नशति
प्रणशति अनेशत् अनशत् । अशान्तत्वे न णत्वम् प्रनष्टः

णस कोटित्वे स्वा० आत्म० अक० सेट् । नसते प्रणसते ।
अनसिड । [ते । अनाक्षीत् अनक्ष ।

णह वम्बने दिवा० उभ० सक० अनिट् । नक्षति-ते प्रणक्षति-
णास ध्वनौ स्वा० आत्म० अक० सेट् । नासते प्रणासते अना-
सिड । अननासत्-त ।

णित्त सुम्बने स्वा० पर० सक० सेट् । निक्षति प्रणिक्षति ।
कत्तु वा शत्वमिति पाणिनिः । [अनिक्षिड

णिज शोधने अदा० आत्म० सक० सेट् इदित् । णिङ्क्ते प्रणिङ्क्ते
णिज शोधने जु० उभ० सक० अनिट् । नेनेति प्रणनेति ।
नेनेति अनिजत्-अनेवीत् अनित्त ।

णिद् सन्निधाने अक० निन्दने सक० स्वा० उभ० सेट् ।
नेदति-ते प्रणेदति-ते । अनेदीत् अनेदिड ।

णिद् कुल्यने स्वा० पर० सक० सेट् इदित् । निन्दति प्रणि-
न्दति अनिन्दीत् । कल्यु वा शत्वमिति पाणिनिः ।

णिल डुवोषे तदा० पर० सक० सेट् । निक्षति प्रणिक्षति ।
अनेवीत् । [अनिस्वीत् ।

णिव सेके स्वा० पर० सक० सेट् इदित् । निस्वति प्रणिस्वति ।
णिश समाधौ स्वा० पर० सक० सेट् । नेशति प्रणेशति
अनेशीत् ।

णिष सेके स्वा० पर० सक० सेट् । नेषति प्रणेषति अनेवीत् ।
णिस सुम्बने अदा० सक० सेट् इदित् । निस्ते प्रणिस्ते अनिं-
सीत् । कल्यु वा शत्वमिति पाणिनिः । [अनेवीत्

णी प्राप्ये स्वा० उभ० द्विक० अनिट् । नयति प्रणयति
णोल नीलताकरणे स्वा० पर० सक० सेट् । नीलति प्रणीलति
अनीलीत् । [अनीवीत् ।

णीव स्वाँल्ये स्वा० पर० सक० सेट् । नीवति प्रणीवति ।
णु स्तुतौ अदा० पर० सक० वेट् । नौति प्रणौति अनावीत्-
अनौपीत् सुसुवि । [अनौलीत् अनुत्त ।

णुद् प्रेरणे तदा० उभ० सक० अनिट् । सुदति-ते प्रणुदति
णु स्तुतौ त० क० पर० सक० सेट् । सुवति प्रणुवति असुवीत्
णोद् सन्निधाने उभ० सक० सेट् । नेदति-ते प्रणेदति-ते ।

णोष गतौ स्वा० आ० अक० सेट् । नेपते प्रणपते । अनेपिड
अनिनेपत्-त । एते धातवः नादिका अपि सति चेतौ शत्व
कार्यदोतनाथं गणे शोपदेशितया पठिताः प्रयोगे तु
दन्त्यनादय एव पुनः प्रादियोगे शत्वसुप्रयानि ।

त

त पु० तंक-सङ्घने हासे वा ड । चोरे, अन्धते, पुच्छे, क्रोड़े,
क्लेच्छे, रत्ने, श्रद्दगालपुच्छे च । तरणे, पुण्ये स्त्री० न० ।

तत्क सङ्गने हासि च भा० पर० सक० सेट् । तत्कति अताकीत् अतकीत्
तत्क दौःस्थे भा० पर० सक० सेट् इदित् । तत्कति अतकीत्
तत्क न० तत्क-रक् । चतुर्धाशजलयोगेन मथिते दधि ।

तत्ककूर्चिका स्त्री० (खाना) पके उष्णदुग्धे तत्क्रयोगेण जाता-
याम् आमिचायाम् ।

तत्त्व कार्ये वा भा० पञ्चे स्था० पर० सक० वेट् । तत्त्वति तत्त्वोति
अतचीत्-तत्त्वति अताचीत् तथा । भर्त्सने तु संतत्त्वति
तत्त्वक पु० तत्त्व-खुल् । विश्वकर्माणि, वर्द्धकौ, (कुतार) कश्च-
पस्य छुते नागभेदे च ।

तत्त्वणी स्त्री० तत्त्वतेऽनया ल्युट् । वास्याम्, (वाइस्) काष्ठ-
तत्त्वणसाधने अस्त्रभेदे च । [नल्ले च ।

तत्त्वन् पु० तत्त्व-कनिन् । त्वटरि, वर्द्धकौ, विश्वकर्माणि, चित्वा-
तत्त्वशिला स्त्री० चिम्बुदेशे नगरीभेदे ।

तत्त्व गतौ भा० पर० सक० सेट् इदित् । तत्त्वति अतक्तीत्
तत्त्व ग० गृ-क्च तत्त्व क्रौडस्य गरः । (उगर) इति दृचे ।

तत्त्वन् न० तत्कि-ल्युट् । दुःखेन जीवने ।

तत्त्वलील लि० तत्त्व-शीलं यस्य । स्वभावतः फलनिरमेयतया
प्रवर्त्तमाने तत्त्वभावे जने ।

तत्त्व उच्चाये भा० पर० सक० सेट् । तत्त्वति अताटीत्-अतटीत्-
तत्त्व लि० तत्त्व-अच् । कृत्वे नद्यादेशोरे । अमरमते स्त्रियां ङीप् ।
तत्त्व आहतौ चु० उभ० सक० सेट् । ताटयति-ते अतीतटत् व
तटस्थ लि० तटे तिगति स्थान-क । तीरस्थे, समीपस्थे,
मध्यमप्रविष्टे गान्तिकस्थे, स्वरूपातिरिक्ते विशेषणे च ।

तटाक पु० तटमगति अक-वक्रगतौ अच् । तङ्गागे ।

तटाग पु० तटमगति अग-वक्रगतौ अण् । जलाशयभेदे तङागे
तटिनी स्त्री० तट-अक्षर्ये इति । नद्याम् । [तङ्गत् त

तड दोमौ आहतौ च चु० उभ० सक० सेट् । ताडयति ते अती-
तड आहतौ भा० आत्म० सक० सेट् इदित् । तण्डते अतण्डित

तडाक पु० ताडते आहन्यते तटोऽनेन तड-आकन् लि० ।
जलाशयभेदे तङ्गागे ।

तडाग पु० तड-नि० । 'प्रशस्तभूमिभागस्यो वृद्धसंवत्सरोपितः ।

जलाशयस्तडागः स्था'दित्ते 'शतेन धनुर्भिः पुष्करिणी,
त्रिभिर्दीर्घिका, चतुर्भिर्दोषः, पञ्चभिस्तडाग' इति वशि-
ष्टोक्ते पञ्चशतान्यनधुर्भिः द्विचतुर्दशान्यनधुर्भिः त्रयोविंशत्यनधुर्भिः
पञ्चचत्वारिंशद्विंशत्यान्यनधुर्भिः विस्तारे जलाशये, कूटयन्त्रे च ।

तडा(टा)घात पु० उच्चैः करिकराघातं तडा(टा)घातं विडुर्बुधा
इत्युक्तायां वमकीडायाम् अय्यस्यन्ति 'तडा(टा)घातमिति कु०
तद्धित् स्त्री० ताडयत्यश्मन् चुरा० तङ्-इति निः कृत्स्नः । विद्युति

तद्धित्वत् पु० तद्धित् अय्यस्य अतएव अक्षयः । अक्षे, सुक्ते च ।
तण्डक पु० तडि-खुल् । खड्गने, फेने, सम्राट्प्राये वाक्ये,
गृहदाम्नि, तण्डकान्त्रे च । सायावडले, उपवातके च
जने लि० । परिष्कारे पु० न० ।

तण्डुल पु० तडि-उलच् । धान्यादिसारे-निस्तुप्ते धान्यादौ,
तण्डुलीयशके च । विडङ्गे पु० स्त्री० टाप् ।

तण्डुलीय पु० तण्डुलाय हितं कृ । (कुट्टनटे) (चामानटे) शाक-
भेदे, विडङ्गे च । स्वार्थे कन् उक्तशके । [विडङ्गे

तण्डुलीयिका स्त्री० तण्डुलाय हिता कृ संज्ञायाम् कन् ।
तण्डुलेय तण्डुलाय हिता ङ । तण्डुलीयशके । यत् । तण्डुल्योयल

तत् अव्य० तन-क्लिप् । हेतौ । [ट्रथौ च लि०

तत न० तन-क्त । वीणादिवाद्ये । वाद्यौ पु० । व्याप्ते, विस्तृते,
ततपत्नी स्त्री० ततं पत्नं यस्याः । कदल्याम् ।

ततस्थ लि० अव्ययात् ल्यप् । तलभये ।

तति स्त्री० तन-क्तिन् । अेषौ ।

तत्काल पु० सः कालः । वर्त्तमानकाले ।

तत्कालधी लि० तत्किन् उचिते काले धीर्बुद्धिर्यस्य । अग्नि-
होदिनिवारणाय भट्टिति प्रत्ययसङ्गुहौ जने ।

तत्क्रियः लि० वेतनं विना स्वभावतः सा क्रिया कर्म यस्य ।
कर्मकरणशीले, वेतनं विना कर्मकारे ।

तत्क्षणा पु० सचासौ क्षणः कालः । सद्योर्थे ।

तत्त्व(त्वं) न० तन-क्लिप् ततो भावः तस्य भावो वा त्व वा तच्छोपः ।
वाचार्थ्ये, स्वरूपे, अनारोपितस्वरूपे, परमात्मनि, ब्रह्माणि
तदिति सर्वनाम सर्वं च ब्रह्म तस्य नाम सर्वनाम तस्य
भावः । ब्रह्मत्वे । विश्वस्मिन् गृहवाद्यादौ, चेतवि, वस्तुनि,
साङ्गोक्तेषु प्रकृत्यादिषु प्रवृत्तिशतौ पदार्थेषु ।

तत्त्वज्ञान न० इत० । अघातिज्ञाने, ब्रह्मज्ञाने च ।

तत्पर लि० तत्परस्तनं यस्य । तङ्गते, तदासक्ते च ।

तत्परायस्य लि० तदेव परमयनं यस्य शलम् । तदासक्ते ।

तत्पुरुष पु० व्याकरणोक्ते सप्तासभेदे ।

तत्फल पु० तनोति क्लिप् तत् विशोर्धि फलति विकशते अच् ।

पुष्पमालविकाशिनि कुवलये, ज्यौषधौ चौरवाशौषधौ च ।

तत् अव्य० तत्किन् कालादौ लब् । तत्क्षितिर्त्यर्थे ।

तत्त्व लि० तल भवः अव्ययात् ल्यप् । तलभये वस्तुनि ।

तलभवत् लि० सः पूज्योभवान् प्रथमार्थे तल ततः कर्म० पूज्ये
स्त्रियां ङीप् । तलभवती 'तलापि तलभवतीति नैषधम् ।

तथा अव्य० तेन प्रकारेण प्रकारे णच् । साध्ये, अज्युपगमे,
उष्टप्रतिवाक्ये, सप्तज्ञये, निक्षये च ।

तद्यागत उ० यथा पुनरावृत्तिर्न भवति तथा गतो ज्ञातः । बुद्धिमुनौ
तथाच अव्य० तथेति चिनोति चि-ड । पूर्वोक्तार्थद्वयीकरणे
तथाहि अव्य० तथा च हि च इ० । निर्दर्शने प्रसिद्धमेवेत्यर्थे
तस्य न० । तथा तत्त्वं साधु यत् । सत्ये । तद्वति लि० ।
तद् लि० तन-अदि डिञ्च । पूर्वोक्ते बुद्धिस्थे, परामर्शयोग्ये
विमलरविपथे च । मङ्गलि न० । 'आं तद्वदिति निर्देशो
मङ्गल' इति गीता ।

तदा अव्य० तस्मिन् काले दाच् । तस्मिन् काले इत्यर्थे ।
तदात्मन् लि० स आत्मा यस्य । तत्स्वरूपे ।
तदात्व न० तदेवस्य भावः तदा+त्व । तत्काले ।
तदानीम् अ० तस्मिन् काले-तद्+दानीम् । तदेत्यर्थे ।
तद्गत ति० तस्मिन् गत आसक्तः । तत्परे एकान्तचित्ततया तत्तासक्त
तद्गुण उ० अलङ्कारोक्ते अर्थालङ्कारभेदे ।

तद्गुणसंविज्ञान उ० तत्र बह्विधौ गुणस्य गुणीभूतस्य
(विशेषणस्य) संविज्ञानं विशेषणपारतन्त्र्येण बोधनं यत् ।
व्याकरणोक्ते गङ्गोद्भिन्नमासभेदे भवति च लम्बकर्णमान-
येत्यादौ गुणीभूतस्य कर्णस्याप्यानयनम् ।

तद्वन लि० तदेव धनं यस्य । कथमे स हि सर्वमेव धनमप-
ख्यां प्रतयावधार्य आत्मनि तद्वनत्वमेवाभिमन्यते ।

तद्वर्मान् लि० उद्देश्यान्तरं विनाटपि स एव धर्मा यस्य अनिच्
समा० । स्वधर्मोऽयमिति बुद्ध्या धर्माय प्रवर्त्तमाने जने ।

तद्विजित उ० तेत्यो विप्रहस्यतत्तत्प्रकृतीनां स्वविशिष्टतया प्रयो-
गेभ्यः हितः । व्याकरणोक्ते प्रत्ययभेदे । [न्द्रीत् ।

तद्वि अवसादे मोहे सौ० पर० अक० सेट् इदित् । तन्नूति अत-
तद्वत् अव्य० तेन त्वस्य या त्वस्या सा चेत् क्रियेत्यर्थे वति ।

तत्सदृशक्रियावति । तस्य तत्त्वं वा तत्त्वमित्यर्थे वति । त-
त्त्वत्वेत्यर्थे यथा तद्वत् शिवस्य विभुता, तद्वत् शिवे भक्ति-
रित्यादि । तद् अस्त्यर्थे महत् मस्य वः । तद्विशिष्टे लि० ।

तन विस्तृतौ तना० उभ० सक० सेट् । तनोति तनुते अतानीत्-
अतनीत् अतत-अतनित् ततान तेने । तनित्वा-तान्त्वा ।

तन उपकारे अद्याय शब्दे आघाते च वा० चुरा० उभ० पथे
स्वा० सक० सेट् । तनयति ते तनति अतोतनत् त अतानीत्-
अतनीत् । उपसर्गात् देख्ये । आतानयति दीर्घो भवति ।

तनय उ० तनोति कुलम् तन-कथन् । एवे । इहिवरि, चक्र
कुल्यायां, लतायां, दंतकुमार्याञ्च स्त्री० टाप् ।

तनिसन् उ० तनोर्भावः इति अनिच् । तनुत्वे, काशे च ।

तनु स्त्री० तन-ड । देखे, सूक्तौ वा ऊङ्, तनूच । अस्ते, विरले,
कथे च लि० स्त्रियां वा ङीष् तन्वी तनुः ।

तनुच्छाय उ० तन्वी छाया यस्य । वर्धुरकष्टे । इत्त० ।
देहच्छायायां स्त्री० न० । [स्त्री० देहजातमात्रे लि० ।

तनु(नू)ज उ० तनोः तन्वा वा जायते जन-ङ । एवे । इहिवरि
तनुत न० तनुं देहं त्रायते त्वै-क । कवचे । व्युट् । तनुत्वाय मध्यत्व

तनुत्व वा स्त्री० तन्वी त्वचा वल्कलं यस्याः । जुह्वानिमन्त्रे ।
तनुपत्त उ० तनूनि कथानि प्रलापि यस्याः । इन्द्रदीप्त्ये ।

तनुभस्त्रा स्त्री० तनोर्देहस्य भस्त्रेव । नासिकायस् । कर्म्म० ।
जुह्वभस्त्रायाम् ।

तनुभृत् उ० तनुं देहं विभर्ति आत्मत्वेनाभिमन्यते भृ-किप् ।
जीवे 'वा इत्यजा तनुभृतमिति भागवतम् ।

तनुमध्या स्त्री० तनु कथं मध्यं यस्याः । कथमध्यावां स्त्रियां,
षड्चरपादके छन्दोभेदे च । [च

तनुवार न० तनुं देहं दणोति द-अण् उप० । कवचे, सन्नाहे
तनुवीज उ० तनूनि कथानि बीजानि यस्य । बीजवदरे ।

तनुस् न० तन-उसि । देखे ।

तनूनपात्(द्) उ० तनू न पातयति पत-णिच्-किप् । अग्नौ,
जठरस्थलेऽपि भुक्तान्नपाचनादस्य देहापातकत्वम् । तनू न

पाति रजति पा-शब्द । वह्नौ । अत्र पथे तनूनपालौ इत्या-
दिभेदः तन्वा जनं कथं पाति तनूनपं हतादि तदन्ति अद-
किप् । वह्नौ अस्मिन् पथे तनूनपादौ इत्यादिभेदः ।

तनूरूह न० तनौ रोहति रूह-क । वीरनि प्रचिषां पथे च
तनुसुतमुन्नतनूरूहोक्तमिति नैषधम् । [तत्त्वा

तनूच गतौ स्वा० पर० सक० । तद्वति अतञ्जीत् । तद्वित्वा
तनूच सङ्कोचने रुधा० पर० सक० वेट् । पाणिनीयगणे अनुज्

साहचर्यादर्थे वेडेव बोधदेवगणे उदित्करणां माकादि-
कम् । तनक्ति अतञ्जीत् अताञ्जीत् ।

तनूज सङ्कोचने रुधा० पर० सक० । पाणिनीयगणे (तनूच्)
इत्यत्र तनूज इति पाठान्तरम् अनुज्साहचर्यात् अव्य-

मूदित्वात् वेडेव । तनक्ति अतञ्जीत् अताञ्जीत् ।

तनु उ० तन-तन् । आह, अपत्ये, सन्ततौ, स्त्रौ च ।

तनुकीट उ० तनोः कीटः । (युटिकोका) कीटभेदे ।

तनुनाभ उ० तन्तर्नाभावस्य अच् समा० । (माकडसा) कूतायाम्
तनुनिर्व्यास उ० तन्तरिव निर्व्यासो यस्य । तालद्वये ।

तनुपर्जन्य न० तनोः यज्ञोपवीतस्य दानरूपं पर्व । चान्द्र-
आवणपौर्णमास्याम् तद्विने हि वामनाय यज्ञोपवीतदानो-
त्सवः स्मृतौ विहितः ।

तनुभ उ० तन्तवा सन्तवा भाति भा-क । सर्पे, वल्के च ।
तनुर(त्) न० तन्तर्विद्यतेऽस्य र-लच् वा । सन्नाहे ।

तन्नुवापि पु० तन्नू वपति वप-अण् उप्० । तन्नुवाये (तांति)
तन्नुवाय पु० तन्नू वयति वे-अण् । (तांति) जातिभेदे ।

तन्नुविग्रहा स्त्री० तन्नो विग्रहे यस्याः । कदल्याम् । तत्-
त्वचि हि बद्धस्त्रलाणि प्रादुर्भवन्ति । [गृहे

तन्नुशाला स्त्री० तन्नू वपनाय शाला । (तांतघर) तन्नुवपन
तन्नुसन्तत लि० तन्तभिः सन्ततं व्याप्तम् । खूतवस्त्रे ।

तन्नुसारं तन्नुवइव सारो मज्जास्य । गुशाकटके ।

तन्नु न० तन्-इन् । सिद्धान्ते, ओषधौ, कुटुम्बकार्ये, प्रधाने,
तन्नुवाये, परिच्छेदे, हेतौ, उभयार्थं सकृत्प्रवृत्तौ, इति
कर्तव्यतायाम् राज्ञे, परच्छेदेः कारणे, अर्थसाधने, तन्नौ,
सराङ्गचिन्तायाम् परिजने, तन्नुवायशलाकायाम् प्रवन्ने,
शपथे, धने, गृहे, वपनसाधने, कुले, वेदशास्त्राभेदे,
वेदादिशास्त्रे, स्नानासंख्याते शिवाद्युक्ते शास्त्रे च ।

तन्नुक न० तन्नाद्विरादपहृतम् कन् । अवीने वस्त्रे ।

तन्नुता स्त्री० तन्नुस्त्व भावः तन् । अनेकोद्देशेन सकृत्प्रवृत्तौ
यथा तर्पणपूजनाद्यनेककर्मोद्देशेन सकृत्स्नाने कृते सर्वं
कर्माङ्गस्नानसिद्धिः ।

तन्नुवाप(य) पु० तन्नाणि तन्नू वप(य)ति वप-वे-वा अण्
उप्० । तन्नुवाये (तांति) । [गृह्यसाम्

तन्नुका स्त्री० तन्नुयते तन्नु-इ ततः स्त्रार्थं कन् अण्यो ह्रस्वः ।
तन्नी स्त्री० तन्नि-इ । गृह्यसाम्, वीणाभेदे, देहशिरायास्,
रज्ज्याम्, नदीभेदे, युवतीभेदे च ।

तन्नु स्त्री० सौ० तद्भि-अ । आलस्ये, निद्रायाम्, प्रसीलायाम्
तन्नुलु लि० सौ० तद्भि-आलुच् । निद्राशीले ।

तन्नु(न्नी) स्त्री० सौ० तद्भि-इन् वा ङीप् । आलस्ये निद्रायाम्
तन्नुय लि० तदेव मयट् । तन्नावापने अभेदे ।

तन्नात् लि० तदेव मयूर० । तदात्मके । सा माता यस्मिन् ।
साख्योक्तौ तु 'तस्मात्सखिंश्च तन्नात्वा तेन तन्नात्वाता कृता ।
तन्नात्वायविशेषाणि अविशेषास्ततो विज्ञेते । न शान्ता नापि
धोरास्ते न मूढाश्चाविशेषिणः, इत्युक्तेषु पञ्चषु शब्दादि-
कारणीभूतेषु भूतेषु ।

तन्वी स्त्री० तनु-ङोप् । पृथ्वापण्यम् । तनुलयुक्ततायाम्
कशङ्कस्त्रियाञ्च । [अतपिच ।

तप दाहे स्वा० उभ० सक० षेट् । तपति-ते अतापीत-अतपीत
तप उपतापे सक० ऐश्वर्य्ये अ० दि० आ० अचिट् । तपते अतप्त ।

तप दाहे उ० उ० सक० षेट् । तापयति-ते अतीतपत्-त ।

तप उपतापे सक० ऐश्वर्य्ये अक० स्वा० पर० अचिट् । तपति
अतापीत् ।

तप पु० तप-अच् । श्रीष्टे ज्यैष्ठाषाढात्मके कृतौ ।

तपती स्त्री० तप-शट् नि० । छायागाम्याम् सूर्य्यपत्न्यां, नदी-
भेदे, सूर्य्यसुतायाञ्च यद्योगात् श्रवस्तापत्वा उच्यन्ते ।

तपन पु० तप-ल्यु । सूर्य्ये, तापे, भस्मातकटके, नरकभेदे, श्रीष्टे-
कृतौ, अकटके, सुद्राग्निमन्थकके, सूर्य्यकान्तमणौ च ।

तपनतनय पु० इत० । यस्ते । यस्तनायां, यमोदके च स्त्री० ।

तपनी स्त्री० तप-ल्यु गौरा० ङीप् । गोदावरीनद्याम् ।

तपनीय न० तप-अनीयर् । स्वर्णे । स्वार्थं कन् । अत्रैवार्थे ।

तपस् पु० तप-अस्तुन् । चान्द्रे माघे मासि, शिशिरे कृतौ, जन-
लोकोपरिस्थे लोकभेदे च । आलोचने, स तपोऽकुर्वतेति
श्रुतिः स्वात्मसंयुक्तधर्मे, वैधे क्लेशजनके चान्द्रायणादौ
कर्मणि, ज्योतिषोक्ते लक्ष्मणोत्पन्नस्थाने च न० ।

तपस्य पु० तपसि तपश्चरणाय साधुः अनतिशीतोष्णत्वात्
यत् । फाल्गुने मासि । तपसि माघे भवः यत् । कुन्दपुष्प

इत्ये तपश्चरणे साधुर्यत् । तपस्यभिरते लि० । [याञ्च

तपस्या स्त्री० तपश्चरति तपस्-+क्यच्-अ । तपश्चरणे, व्रतचर्यां

तपस्विन् लि० तपस्+अस्त्वर्थे विनि । तापसे, चान्द्रायणा-
दिव्रतधारिणि, असुकम्पे, दीने, प्रयस्ततपोवति च । इत-
करञ्जे, मल्लभेदे, चटके च पु० ।

तपस्विनी स्त्री० तपस्+विनि ङीप् । तपोयुक्तायां स्त्रियां,
जटाशांस्त्र्यां, कुटुरोहिष्त्र्याम्, दीनावाप, सुकम्पायां, स्त्रियाञ्च
तपात्यय पु० तपस्य श्रीष्टस्यात्ववोऽवसानं यत् कावे । वर्षा-
कावे 'तपात्यये वारिभिरुचिते'ति कुमारः ।

तपोधन पु० तपोधनमतीवैश्वत्वात् यस्य । तापसे, तपनकले च
तपोवन न० इत० । तापसेवेत्ये वनभेदे, तन्नात्मके तीर्थभेदे च

तप्तकुम्भ पु० तप्तः कुम्भो यत् । नरकभेदे ।

तप्तकच्छ न० 'षट्पलान्त पिबेदध्मस्त्रिपलान्त पयः पिबेत् ।
प्रथमेकं पिबेत् सर्पित्पप्तकच्छं' विधीयते इत्युक्ते व्रतभेदे,
'पयो इतसुदकं वायुं तप्तं प्रतिपन्नं पिबेत् स तप्तकच्छ
इति गौतमोक्तेः पुस्तकपि । [यत् । नरकभेदे ।

तप्तपाषाणकुण्ड न० तप्ताः पाषाणा यत् ताडयं कुण्डं
तप्तवास्तुक न० तप्ता वास्तुका यत् । नरकभेदे ।

तप्तसुद्रा स्त्री० तप्ता सुद्रा चिह्नम् । वैष्णवोचितधर्माङ्कुरेण
तापितलौहशलाकादिनां कृते भगवदायुधाकारे कृता धातु-
मयीं सुद्रां तापयित्वा स्त्रकां तनुम् । चक्रादिकृतिर्न भूय !
धारयेत् वैष्णवो नर इति ब्रह्माख्योक्ते चिह्नभेदे ।

तप्तसुराकुण्ड न० तप्तायाः सुरायाः कुण्डं यत् । नरकभेदे ।

तप्तस्त्रिभिर्कुण्ड न० तप्तस्त्रिभिः कुण्डं यत् । नरकभेदे ।

तस्य खेदे अक० इच्छायां सक० दिवा० शमा० पर० सेट् ।
तास्यति । अतमत्-अतमीत् । तमित्वा तान्त्वा ।

तस्य पु० तास्यति तस-अच् । तसोऽग्रे, मतानरे, राहौ च ।
तमालदृष्टे च राहौ स्त्री० । अन्वकारे प्रादाये च न० ।

तसः प्रभ पु० तसस इव प्रभा यस्य । नरकभेदे । नरकभूमौ स्त्री०
तमस् न० तस-असुन् । नेत्रदन्तिरोधके नैशादिध्वान्ते, शोके,

प्राप्ते, कार्यकार्याविवेके, विशेषदर्शनविरोधिदोषे सांख्योक्ते
युक्वरणकमेव तम इत्युक्ते गुणभेदे राहौ च । [इति रघुः

तमस न० तस-असच् । अन्वकारे । नदीभेदे स्त्री० तमसापगाया
तमस्विनी स्त्री० तमस् अस्मर्थे विनि । राहौ ।

तमाल पु० तम-कालन् । खनामख्याते दृष्टे, तिलके, वरुण-
दृष्टे, खड्गे, कण्ठखदिरि च । बंशत्वचि पु० न० । ताम्बू-
लवल्लीयाम्, वरुणदृष्टे च स्त्री० ऊनीप् ।

तमालक पु० तमाल+लार्थे कन् । तमालदृष्टे, सुनिषखशाके,
न० । पत्रके (तेजपात) पु० न० । [च । तमालदृष्टे पु०

तमालपत्र न० तमालस्य पत्रमिव । तिलके, (तेजपात) पत्रके
तमि(मी) स्त्री० तम-इन् वा ऊनीप् । राहौ ।

तमिस्त्रि न० तमोऽस्य त्रि नि० । अन्वकारे, कोमे, सर्वाङ्गहार-
भूवे अज्ञाने च । शान्त्वकारराहौ स्त्री० ।

तमिस्त्रिपञ्च पु० तमिस्त्रिप्रधानः पञ्च शाक० । कण्ठपत्रे । प्रथ-
मतोऽन्वकारस्याविर्भावात् तस्य तत्प्रधानत्वम् ।

तमोघ्न पु० तमोऽन्वकारं मोहमज्ञानं वा हन्ति हन-ठक् ।
सूर्ये, वज्रौ, चन्द्रे, बुद्धे, विष्णौ, शिवे च ।

तमोज्योतिस् पु० तमसि अन्वकारे ज्योतिरस्य । खद्योते कीटे
तमोऽपह पु० तमोऽन्वकारमज्ञानं वापहन्ति अप+हन-ड ।

सूर्ये, चन्द्रे, वज्रौ, ज्ञाने च । तमोमुदादयोऽप्यत्र ।
तस्य गतौ स्वा० पर० सक० सेट् । तस्यति अतस्वीत् ।

तस्य गतौ रक्तणे च आ० आ० सक० सेट् । तस्यते अतस्विट् ।
तरञ्ज पु० तरं गतिं मार्गं वा क्षिप्यति मितङ्गं डु । स्रगादने

सुदृष्ट्या । [तिथ्यगूर्वादिप्रवने ।
तरङ्ग पु० त-अङ्गच् । (डेड) ऊर्ध्वं वायुना जलस्य सञ्चालनेन

तरङ्गिणी स्त्री० तरङ्ग+अस्मर्थे इनि । नद्याम् । [चञ्चले च
तरङ्गित लि० तरङ्गः संज्ञातोऽस्य तार० इतच् । जाततरङ्गे,

तरण पु० त-ल्यु । भेलके (डोङ्गा) स्वर्गे च । भावे ल्युट् ।
पारगमने, ज्वने च न० ।

तरणि पु० त-अणि । सूर्ये, भेलके, अर्कदृष्टे, किरणे,
ताम्बे च । नौकायां, दत्तकुमार्याम् स्त्री० वा ऊनीप् ।

ऊवन्तः पद्मचारिण्यमपि ।

तरण्ड पु० न० त-अण्डच् । वडिशिखलवन्धनकाष्ठे, (हिम)
ज्वने च । देशभेदे पु० । नौकायां लि० स्त्रीत्वपक्षे ऊनीप् ।

तरतस लि० न्यूनधिकभावावन्तिऽर्थे । तारतम्येन वर्तमान
इति शारीरकभाष्यम् । [स्त्री० ऊनीप् ।

तरन्त पु० त-अन्च् । सस्रष्टे, ज्वने, भेलके राक्षसे च । नौकायां
तरपण्य न० तरस्य नद्यादिपारयानस्य पण्यं शुल्कम् । नद्यादेः

पारयानार्थे दृष्टे शुल्के ।
तरल पु० त-अल्च् । हारमध्यस्थे मणौ, हारे, तले च ।

चपले, काष्ठके, विलारे, भास्त्रे, मध्यस्थे-इव्ये, इवीमते-
पदार्थे च लि० । अवाग्वाम्, सुतराञ्च स्त्री० ।

तरलित लि० तरलश्वाचरति तरल+किप्-क्त । आन्दोलिते
कम्पिते, धूते, लुलिते च । [भेदे ।

तरवारि पु० तरं शूल्यां गतिं वारयति ट-णिच् इन् । खड्ग-
तरस् न० त-करणादौ असुन् । जले, वेगे, सवेगगमने, रोगे,

तीरे, वानरे च । [शस्त्रं वलप्रदत्वात् तयात्वम्
तरस न० तरो वेगोपसृजितं वलसस्यस्त्रिन् अच् । चासे, वज्र-
तरसा अज्य० त-असाच् । भट्टितीत्यर्थे शैथ्ये ।

तरस्त्रिन् पु० तरस्+अस्मर्थे विनि । वायौ, गरुडे च । वेगवति,
शूरे च लि० । [वसनदशावाञ्छ ।

तरि(री) स्त्री० त-इ वा ऊनीप् । नौकायाम्, वसनघटके,
तरिक पु० तराय पारगमनाय हितः उन् । ज्वने, भेलके । नौ-

कायां स्त्री० टाप् ।
तरी स्त्री० त-रै । नौकायाम् । अडीबन्तत्वात् सुलोपादि ।

तर पु० त-उ । दृष्टे । [एवं दृक्त्वसङ्गादयोऽप्यत्र ।
तरु(ष)खण्ड पु० तरुणां समूहः तरु+(ष)खण्ड । दृक्त्वसमूहे

तरुण पु० त-उन् । एरण्डदृष्टे, स्थूलजोरके च । कुञ्ज-
पुष्पे न० । नूतने यूनि च लि० । युवत्यां स्त्री० ऊनीप् ।

ऊवन्तस्तु दत्तकुमार्यां, दन्तीदृष्टे (सिञ्चोती) पुष्पदृष्टे च ।
तरुणज्वर पु० आसन्नरालं तरुणं ज्वरमाहुर्मनीषिणः इत्यु-

क्ते सप्तरालपर्यन्ते ज्वरे ।
तरुण्हा स्त्री० तरुण रोहितं रुद्ध-क । वन्द्ये (परगाडा)

तरुवल्ली स्त्री० तरोर्वल्लोव । वन्द्ये ।
तरुविलासिनी स्त्री० तरोर्विलासिनीव । नवमल्लिकायाम् ।

तर्क पु० तर्क-वज् । आकाङ्क्षायां, वितर्के, बुद्धिषाध्यायि विचारे,
व्याप्यारोपणेन व्यापकप्रसङ्गे, यथा अत्र यदि वङ्गि-

र्न स्वात् धूमोऽपि न स्वात् । सीमांसादिशास्त्रे, आगना-
विरोधिन्यायेन आगमार्थपरिच्छेदे, व्यभिचारशङ्कानिवर्तके

व्यायोक्ते आत्म्याश्रयादिपक्षके, अविज्ञातार्थे कारणोप-

पतितसत्त्वज्ञानार्थे-जहे, उमेवायाह । [अतर्कत-त ।
तर्क दोषौ अकं वितर्कं सकं चुरा० उभ० सेट् । तर्कयति ते
तर्कविद्या स्त्री० तड् । गौतमोक्तानां प्रमाणप्रमेयादीनां
भोडशानां पदार्थानां विद्यायां, काणादाद्युक्तपदपदा-
र्यादिविद्यायाह ।

तर्कारी स्त्री० तर्कस्य चरितं ऋ-अच् । जयनीष्टये ।
तर्कु पु० कत-उणि० । (टको) इति ख्याते यन्त्रभेदे ।
तर्कुलासक पु० तर्कुं लासयति चासयति लप-णिच्-णुल् ।
तर्कुचालके यन्त्रे (चरका) ।

तर्ज भर्त्तने भा० पर० सक० सेट् । तर्जति अतर्जति ।
तर्ज भर्त्तने चु० व्या० सक० सेट् । तर्जयते अतर्जयते ।
तर्जनी स्त्री० तर्जनेन वा तर्ज-ल्युट् । अङ्गुष्ठान्तिकस्थे अङ्गुली
तर्ज पु० लघु-अच् । वस्त्रे । णुल् । गौवस्त्रे, 'कण्ठस-
नावा तर्जकपङ्क्तिरिति छन्दोम० । सद्योजाते-शियौ च ।

तर्ह हिंसे भा० पर० सक० सेट् । तर्हति अतर्हति ।
तर्ह स्त्री० तर्ह-लट्-नाच् । काष्ठनिर्मितायां द्यौः ।
तर्पण न० लप-ल्युट् । लघौ । णिच्-ल्युट् । मीषाग्रे, ऋहस्य
कर्तव्ये पञ्चयज्ञान्तर्गते पित्र्यज्ञे, यज्ञकांटे च ।
तर्पिणी स्त्री० तर्पयति मीषयति णिनि । पञ्चाचारिण्योषधौ
तर्ज गतौ भा० पर० सक० सेट् । तर्जति अतर्जति ।
तर्पन् न० तृ-मनिन् । यूपपत्राग्रे । [मानादित् भागवतम्
तर्प पु० लघु-वज् । अभिनाये लप्यायाह 'निहततर्पणपगोय-
तर्हि अय्य० तट्+र्हिच् । तस्मिन् कावे इत्यर्थे ।

तल प्रतिष्ठायां वा चुरा० उभ० पक्षे भा० पर० अक० सेट् ।
तलयति ते तलति । अतीतकृतं त अतालीत् ।

तल पु० न० तल-अच् । स्वरूपे, यथा भूमितलं करतलम् ।
अधोभागे, चपेटे, तालहले च । खड्गसदौ, आधारे,
स्त्रभावे च पु० वने न० । उच्चावातवारणे, गर्ते च स्त्री० न० ।
तलप्रहार पु० तलेन चपेटेन प्रहारः प्र+हृ-वज् । (चापहृ-
जारा) चपेटाघाते ।

तल्लतल न० अतलादिषु मध्ये पञ्चमे पाताले ।
तल्लित न० तल+तारका० इतच् । ऋहमांसे । [खले च लि०
तल्लिन न० तल-इवन् । शय्यायासु, धिरसे, शोके, तुल्ये,
तल्लुन पु० लृ-उनन् रल्ल वः । वायौ । यूनि, तल्ले च लि०
युवलां स्त्री० लीप् ।

तल्ल पु० न० तल-पक् । शय्यायासु, अङ्गुलिकायां, दारेषु च ।
तल्लकीट पु० इत० । (छारणोका) कीटभेदे ।
तल्लज पु० लज-कान्तौ अच् तल्लजः । प्रशले उत्तरपद-

स्तोत्रम् प्रशंसावचनैश्चेति सभासुऽपि नियतलिङ्गण्येव तेन
वाङ्मानीतवाज इत्येव ।

तष्ट लि० वच्-क्त । तनूकते द्विधाकते, युष्मिने च ।
तष्ट पु० तच्-लच् । (छुतार) जातिभेदे, विश्वकर्मायि, वर्धनौ च
तस अलङ्कारे वा चुरा० उभ० पक्षे भा० पर० सक० सेट्
इदित् । तंसयति-ते तंसति अतंतंसन्-त अतंसीत् ।
तस उत्तरे दिवा० पर० सक० सेट् । तस्यति अतसीत् अता-
सीत् । तसित्वा तस्मा ।

तस्कार पु० तत् करोति तट्+क-अच् नि० । चौरे, प्रकाशप्र
काशार्थं परद्रव्यापहारके, दमनकटके, उक्तायां च । कोप-
वत्यां स्त्रियां स्त्री० लीप् ।

ताच्छील्य न० तत् शीलकस्य घञ् । नियततत्त्वभावे ।
ताट(ड)ङ्ग पु० ताद्यते ताडः वा डस्य टः अङ्गः चिङ्गं यस्य
शकं । कर्णभूषणभेदे ।

ताटस्थ न० तटस्थस्य भावः घञ् । चौदाशीत्यं, नैकत्वे च ।
ताडका स्त्री० राचसीभेदे । [कोडा] (चावुक) ।
ताडनी स्त्री० ताद्यतेऽनया तड-आघाते ल्युट् । कशयासु
ताडपत्र न० ताडवति अच् ताडं पत्रमिव । कर्णभूषणभेदे ।
ताडि(डी) स्त्री० डु० तड-इ । (ताडिवात) ख्याते द्रव्यभेदे ।
ताण्डव न० तण्डुना स्तनिना प्रोक्तमनुष्ठानं यस्य अच् ।
'मुन्दत्वं ताण्डवं प्रोक्तं स्त्रीन्दत्वं लास्यस्यते' इत्युक्ते मुंश्चं
न्दत्वे, लणभेदे, उद्धतन्दत्वे च ।

ताण्डवप्रिय पु० ताण्डवं प्रियं यस्य । शिषे, नन्दप्रियभावे लि०
तात पु० तन-क्त दीर्घच् । पितरि । अलुकस्ये, पूज्ये च लि० ।
तात्पर्य्य न० तत्परस्य भावः घञ् । वक्तुं रिच्छायासु, अभि-
प्राये, तत्परतायाह । [तड्हेये च ।

तादर्थ्य न० तदा इदम् तदर्थं तस्य भावः घञ् । तदर्थत्वे,
तादात्म्य न० स आत्मा स्वरूपं यस्य तस्य भावः घञ् । अभेदे,
स्वरूपे च । [ताडक् । टक् । ताडयः । एतावन्त्युक्तार्थे

तादृक् लि० तस्मै दर्शनस्य दृश-कृश् । सचाविधेऽर्धे । क्लिप् ।
तान पु० तन-वज् । 'विलायत्येन प्रयोगाय मूर्च्छनाशेषस्ययाः ।
तालास्तेऽप्यनपञ्चाशत् अक्षरस्यसङ्ख्या' इत्युक्ते गानात्रे
स्वरभेदे 'तानप्रदायित्वमिदोपगन्तुमिति कुमारः विलास-
च । ज्ञानविधये न० ।

तान्तिक लि० तन्त्रं सिद्धान्तं तन्त्रमन्त्राख्यं वाचीते वेद वा
ठक् । ज्ञातसिद्धान्ते, ब्रह्मादिदिनि, तन्त्रशास्त्राभिज्ञे च ।
ताप पु० तप-वज् । सन्नाप्ते, कण्ठे च ।
तापस न० तपसि साधु वत् । वनस्पतले (तेजपात) । तपः

अस्वस्य अस् । तपस्विनि लि० । दसनकडणे, सकडणे च पु० ।
 तापसतत् पु० तापसोपयुक्तकः । इहृदीहणे तच्चैलादिना
 तापसानां सर्वकर्मनिर्वाहत् ।
 तापसप्रिय पु० तापसानां प्रियः स्त्रियाप्रदत्वात् । प्रियालङ्घने
 तापिन्ध्र(ञ्च) पु० तापिनं स्त्रादयति जयति वा हृद-जि-वा ड
 घृषो० । तमालङ्घने । [पश्चिमवाङ्मिनदीभेदे ।
 तामी स्त्री० तापयति अस् गौरा० ङीष् । विन्ध्याचलस्य
 तामरस न० तामरे जले सति सस-ड । पद्मे, ताम्बे, खर्ये,
 धुसरे, ह्यादयान्तरपादके-रुन्दोभेदे च ।
 तामलकी स्त्री० ताय-क्लिप् ताः कर्म० । भूम्यामलक्याम् ।
 तामस पु० तमसि अन्वकारे चविद्यायुषे वा रतः अण् । संपे,
 उलूके, खडे च । तमसा युषभेदेन निर्दत्तम् अण् । सांख्योक्ते
 तमोजन्ये अहङ्कारादौ लि० । तमसः राहोरपत्यम् अण् ।
 राड्छतेषु ज्योतिषोक्तेषु केठेषु । तमसा व्याघ्रा अण्
 ङीप् । रालौ, जटामांश्याम्, तमोधिक्वायंस्त्रियाञ्च स्त्री०
 तामिस्व पु० तमिस्त्वमस्वस्त्रिण् ण् । सांख्योक्ते अष्टादशविधे
 विपर्ययरूपाज्ञानभेदे, भोगेष्ठाप्रतिघातके क्रोधे, तमिस्वा
 चारिणि राचसे च । अन्वकारमये नरकभेदे न० ।
 ताम्बूल न० तम-जलच् बुगागमः दीर्घश्च । (पान) स्वाते नाग-
 वल्लीदले सुवाके च ।
 ताम्बूलकरङ्क पु० इत० । (पानवाट्ठा) ताम्बूलाधारपाले ।
 ताम्बूलपत्र पु० ताम्बूलमिव पत्रमस्य । पिण्डालौ ।
 ताम्बूलवल्ली स्त्री० तम-क्लिप् ताम्, बुल-मज्जने क घृ० दीर्घः
 कर्म० ताम्बूलाख्या वल्ली । (पान) नागवल्लीनाम् स्वार्थे कन्
 शर्त्तवार्ये । [विमयोपजीविनि जातिभेदे ।
 ताम्बूलिके लि० ताम्बूलं पत्रमस्य ठक् । (तामूलि) ताम्बूल-
 ताम्बूलिन् लि० ताम्बूल-अन्वर्थे इनि । (तामूलि) जातिभेदे
 ताम्ब न० तम-रक् दीर्घश्च । धातुभेदे (ताम्बा) कुष्ठरोगभेदे च
 अन्ववर्ण्ये पु० तद्वति लि० ।
 ताम्बकर्णी स्त्री० ताम्बो अग्नौ कर्णौ यस्याः । पश्चिम
 दिग्धस्त्रिन्याम् । [जातिभेदे ।
 ताम्बकार पु० ताम्ब ताम्बमयं करोति क-अण् । (कांसारि)
 ताम्बकूट न० ताम्बस्य ताम्बवर्णस्य कूटमिव (तामाकु) इति स्वाते
 पदार्थे, 'संविदा कालकूटश्च ताम्बकूटश्च घुस्तुरमि'तितन्मम्
 ताम्बचूड पु० ताम्बा चूडा यस्या । कुकुदे ।
 ताम्बतपुत्र न० ताम्बश्च तपु च ताम्बां जायते जन-ड ।
 कांखे तस्मोभयधातुज्यत्वात् ।
 ताम्बपट्ट न० नाम्बमयं पट्टम् । (पाटी) ताम्बमये लेखनपत्रे ।

ताम्बपत्र पु० ताम्बवर्णं पत्रमस्य । जीवशास्त्रे । कर्म० । ताम्बमये
 लेखनपत्रे न० । [सहोदधे'रिति रघुः ।
 ताम्बपर्णी स्त्री० नदीभेदे 'ताम्बपर्णिसमेतस्य स्रक्तासारं
 ताम्बपुष्पं पु० ताम्बाणि पुष्पवानि यस्य । अशोकडणे ।
 ताम्बपाकिन् पु० पच्यते पाकः फलपुष्पादि ताम्बः पाकः
 अस्वस्य इति । गर्हभाण्डङ्घने ।
 ताम्बपुष्प पु० ताम्बाणि रक्तानि पुष्पाण्यस्य । भूमिचम्बके ।
 ताम्बपुष्पिका स्त्री० ताम्बाणि पुष्पाण्यस्याः ङीप् संज्ञायाम्
 कन् ह्रस्वः । रक्तविरहिते (नालतेयौडि) । [धातुकाञ्च ।
 ताम्बपुष्पी स्त्री० ताम्बाणि पुष्पाण्यस्याः ङीप् । जवायाम्,
 ताम्बफल पु० ताम्बं फलमस्य । अजोडङ्घने । [आनृजुश्री ।
 ताम्बमूला स्त्री० ताम्बं मूलमस्याः टाप् । दुरालभायाम्
 ताम्बवल्ली स्त्री० कर्म० । मञ्जिष्ठापाम् ।
 ताम्बवीज पु० ताम्बं बीजं यस्य । कुलत्वे ।
 ताम्बट्ठ पु० कर्म० । रक्तचन्दनङ्घने, कुलत्वे च ।
 ताम्बट्ठन्त पु० ताम्बं ट्ठन्तमस्य । कुलत्वे, स्त्रीत्वमपि टाप् ।
 ताम्बशिविन् पु० ताम्बवर्णां शिखास्वस्य इति । कुकुटे ।
 ताम्बसार पु० ताम्बवर्णं सारमस्य । रक्तचन्दनङ्घने । कर्म० ।
 तस्यारे न० । [रक्तचन्दने च
 ताम्बसारिक पु० ताम्बः सारोऽस्वस्य ठक् । रक्तखदिरे,
 ताम्बिक पु० ताम्बघट्टनं शिल्लमस्य ताम्बस्यायं वा ठक् । कांस्य
 कारे (कांसारि) जातिभेदे, ताम्बनिर्मिते कर्षमते पदार्थे च
 ताय पालने विसारे च भ्वा० आत्म० सक० सेट् । तायते
 अतावि-अतायिष । णिच् अततायत्-त ।
 तार पु० हृ-स्वार्थे णिच् अन्, प्रेरणे णिच्-करणदौ घञ् वा ।
 वानरभेदे, शुद्धसत्तायाम्, प्रणवे, देवीप्रणवे, (ह्रीं) तरणे,
 शिरोजातध्वनौ च । नचत्वे नेत्वमध्यस्थकनीनिकायाञ्च
 स्त्री० न० । क्ये न० । अत्युच्चनादे, अत्युच्च निर्माणे च लि०
 महाविद्याभेदे, वालपत्न्यां, दृष्टस्वतिभार्यायाञ्च स्त्री० ।
 तारक पु० तारयति हृ-णिच्-एणुल् । नाविके, भेलके, दैत्य-
 भेदे च । नचत्वे, नेत्वमध्यस्थकनीनिकायाम् स्त्री० टाप्
 लिपा० नेचम् तारका । तारणकर्त्तरि लि० तत् स्त्रियां
 तारिका । [तारकहादयोप्यत्र ।
 तारकजित पु० तारकं जितवान् जि-भूते क्तिप् । कार्तिकेये
 तारकित न० तारका जाताः अस्व इतच् । नचत्वयुक्ते-आकाशे
 तारण पु० तारयत्यनेन वृष्टु । भेलके । ३० वर्षमध्ये 'शस्यं
 भवति सासात् तारणे सुरवन्दिने' इत्युक्ते वत्सरभेदे च ।
 तारवितरि लि० ।

तारतम्य न० तरतमयोर्भावं व्यञ्ज् । न्यूनाधिक्य । निर्द्गनं निधनमेतयोर्द्वयोस्तारतम्यविधिस्तत्तेतसामित्यङ्गः ।

तारपुष्प पु० तारं निर्मूलं शुभ्रत्वात् पुष्पमस्य । कुन्ददण्डे ।

तारमाक्षिक न० तारस्य रूपस्य माक्षिकम् उपधातुभेदः । रजतहस्त्ये उपधातुभेदे ।

तारशुद्धिकर न० तारस्य रजतस्य शुद्धिं धात्वन्तरयोगात् जातमलशुद्धिकरोति क टक् । सीसके तत्सम्पर्काद्धि रजतस्य मलशुद्धिर्लेकसिद्धिः । [सुधीषे च ।

तारापति पु० इत० । शिवे, चन्द्रे, बृहस्पतौ, बालिवानरे, तारापीड पु० तारापीडमिव यस्य । चन्द्रे, कादम्बरीकथा प्रसिद्धे षट्पभेदे च । [ल्लात् । कपूर्रे ।

तारास्त्र पु० तारो निर्मूलः जलमूल्यः अश्वः सेवकश्च शुभः ।

तारिणी स्त्री० तारयति हृत्+णिच्+णिनि । शिवपत्न्यां द्वितीयायां महाविद्यायाम्, तारणकर्त्तां स्त्रियाञ्च ।

तार्किक लि० तर्कं वेत्तधीते वा ठक् । तर्कशास्त्राध्येतदि, तद्भिन्ने च । तर्कशास्त्रञ्च गौतमकणाददृष्टव्यत्यादिप्रणीतं शास्त्रम् ।

तार्क्ष्य पु० । कर्णपञ्चमी । [रये, अश्वकर्णद्वये, रसाञ्जने च ।

तार्क्ष्य पु० । तार्क्ष्यापत्यम् यञ् । गरुडे, अरुणे, सप्रे, अश्वे, सुवर्णे,

तार्क्ष्यीक लि० तृतीय+स्तार्क्ष्ये ईकञ् । तृतीये ।

ताल पु० तल-घञ्, णिच्-अच् वा । स्तनामख्याते दृजे, विस्तृताभ्याम् अङ्गुष्ठमध्यमाभ्यां, परिमिते दीर्घपरिमाणभेदे, करतले, करास्फोटे, (ताल) कांक्षमयवाद्यभेदे, (करताल) खड्गमुष्टौ च । लेख्यपत्रे न० 'तालोद्वादशभिर्जातुभ्यमणात् परिकीर्तित' इत्युक्ते वादग्रथा हस्तेन जातुमण्डलपरिभ्रमणोपलक्षिते कालरूपे मानभेदे, गीतादौ द्विव-मात्रादिकालक्रियामाने च ।

तालक न० तल-घञ् । द्वारपिधानयन्त्रे, हरिताले, आढक्याञ्च तालध्वज पु० तालचिह्नितो ध्वजो यस्य । बलभङ्गे ।

तालनवमी स्त्री० भाद्रपदमन्त्रायाम् । तद्दिने देवभ्योविधानेन तालदानं ऋतौ विहितम् ।

तालपत्र न० तालस्य पत्रमिव । कर्णभूषणभेदे ताडके ।

तालपत्रिका स्त्री० तालस्य पत्रमिव पत्रमस्याः ङीप् संज्ञायां कन् ह्रस्वः । तालमूलीद्वये ।

तालपत्री स्त्री० तालस्य पत्रमिव पत्रमस्याः । मूषिकपत्रस्याम्

तालपर्य न० स्त्री० तालस्य पर्यमिव पर्यमस्य । मुरानामगन्धे द्रव्ये । स्त्रीत्ये ङीप् । आङ्क्यां स्त्री० ङीप् ।

तालमूली स्त्री० तालस्य मूलमिव मूलमस्याः । रुपय्याम् स्तार्क्ष्ये कन् । तालमूलिकाप्यल ।

तालटन्त न० ताले करतले दन्तं बन्धनमस्य, तालस्थेव दन्त-मस्य वा । व्यजने (पाका) स्तार्क्ष्ये कन् । अन्तार्क्ष्ये ।

तालाङ्ग पु० तालस्त्रालचिह्नितः अङ्गः ध्वजोदस्य । बलदेवे ।

तालिका पु० तालेन करतलेन निर्दन्तः ठक् । वपटे (चापङ्) (हाततालि) । ताली+स्तार्क्ष्ये कन् । तालमूल्याम् स्त्री० ।

ताली स्त्री० तालेन तद्विर्यासेन निर्दन्ता अण् । (ताङ्गी) ताल-जातसुरायाम् । तल-खलनात् अच् गौरा० ङीप् ।

(ताङ्गियात्) दृक्भेदे, तालमूल्याम्, (भूद्व्यामला) दृक्भेदे, आङ्क्याम्, (अङ्कर) तालीशपत्राख्ये दृजे, तालकौद्वाटन यन्त्रे (काटि) कुङ्कितायाञ्च ।

तालीश न० तालीव रोगान् श्यति शो-ड । स्तनामख्याते दृजे तालीशपत्र न० तालीशं तालीवद् रोगनाशकं पत्रं यस्य ।

स्तनामख्याते दृजे, भूम्यामलक्याञ्च ।

तालु न० तरन्त्यनेन वर्षाः तु-जुष् रस्य ङः । जिह्वेन्द्रियाधिष्ठाने (तेलो) स्थानभेदे । स्तार्क्ष्ये कन् तालुकमप्यल ।

तालुजिह्व पु० तालु एव जिह्वा यस्य । कुम्भीरे तस्य जिह्वा मूल्यत्वेऽपि तालुनैव रसास्वादात् ।

तावत् अव्य० तत्परिमाणमस्य नि० । साकल्ये, अवधौ, माने, अवधारणे, प्रशंसायां पञ्चानरे, वाक्यभूषणे, तदेत्यर्थं च ।

'भर्त्तापि तावत् क्रयकैशिकाना'मिति रघुः । तत्परिमाण-वति लि० स्त्रियां ङीप् तावती । [तैकत् त

तिका गतौ आ० आत्म० सक० सेट् । तेकते अतेकिट् णिच् अत तिका आस्त्रन्दे वधे च स्त्रा० पर० सक० सेट् । तिक्तीति अतेकीत्

तित्त पु० तिज-त्त । वरुणदुभे, कुटजे, रसभेदे (तेत) च । तद्वति लि० । पर्पटोपधौ न० । कटुकायां पाठायां,

किक्कण्याञ्च स्त्री० टाप् ।

तित्तक पु० तित्त+संज्ञायां कन् । भनिम्बे, (चिराता) चिरतित्ते लण्णखदिरे, निम्बे, रक्तुदीद्वये, तित्तार्क्ष्ये, पटोले च ।

कटुदुम्ब्यां स्त्री० टाप् । [लायाम् ।

तित्तगन्धिका पु० तित्तो गन्धो लेशोऽपि यस्याः । वराहक्रा-तित्तशुष्का स्त्री० छञ्जेव तित्ता राजदन्ता० । करञ्जे ।

तित्ततण्डुला स्त्री० तित्तस्तण्डुलोदन्तः शस्त्रं यस्याः । पिप्पलायाम् तित्ततुम्बी स्त्री० कर्मा० कटुदुम्ब्याम् (तित्तवाड) [अजशृङ्ग्याञ्च

तित्तदुग्धा स्त्री० तित्तं दुग्धं निर्व्याधौ यस्याः । वीरिण्याम्,

तित्तपत्र पु० तित्तं पत्रमस्य । (काकरोल) कर्कोटके ।

तित्तपर्वन् स्त्री० तित्तं पर्वं पन्निर्वस्याः । पन्निर्द्वार्यायाम्

तित्तपुष्पा स्त्री० तित्तानि पुष्पास्तस्याः । (आकनादी) पाठायाम्

तित्तफल पु० तित्तानि फलानि अस्य । कतकद्वये (निम्बाख्य)

तिक्तभद्रक पु० भद्रं करोति षिचू-एबुल् तिकोऽपि भद्रकः
कर्म्म० । पठोवे ।
तिक्तरोहिणी स्त्री० तिक्ता सती रोहति रुह-णिनि कर्म्म० ।
कटुकायाम् (कटुकी) स्थाये कन् अवार्थे ।
तिक्तवल्ली स्त्री० कर्म्म० । मूर्जावतायाम् ।
तिक्तबीजा स्त्री० तिक्तानि बीजानि यस्याः । कटुतुम्बाम् ।
तिक्तशाक पु० तिक्तः शाकोऽयम् । वरुणद्रुमे, खदिरवृक्षे च ।
तिक्तसार पु० तिक्तः सारो निर्यासोऽयम् । खदरे ।
तिक्तिका स्त्री० तिक्ता स्थाये कन् वृक्षे अतश्चम् ।
कटुतुम्बाम् । [अतेगीत् ।
तिग आखन्दे हिंसायाञ्च स्त्री० पर० सक० सेट् । तिगन्ति ति
तिग्न न० तिज-सक् जस्य गः । तीक्ष्णे, तद्वति त्ति० ।
तिग्मरश्मि पु० तिग्मारश्मयोऽयम् । सूर्ये । तिग्माश्वाद्योऽयम् ।
तिघ चातने स्त्री० पर० सक० सेट् । तिघोति अतेघोत् ।
तिज तोष्णोत्करणे, चु० उभ० सक० सेट् । तेजयति ते अतीतिजत् त
तिज जमायां स्थाये सन् निगाने न सन् स्वा० व्याक्त० सक० सेट् ।
तितित्वे तेजते । अतितिविष्ट अतेजिष्ट । [चालव्याम्
तितउ पु० तल-डङ् सन्वृङ् डङ् इति निर्द्देशात् न सन्धिः ।
तितिचा स्त्री० तिज-चालौ स्थाये सन् अ टाप् । जमायां
परापमानादिग्रहणे, शीतोष्णादिहृदयग्रहणे च ।
तितिचु वि० तिज-सन् उ । प्राणवियोगफलकभिन्नगीतदि
ग्रहणयोगे । [(तिरि) पविभेदे ।
तितिरि(र)ि पु० तित्ति इत्यव्यक्तशब्दं राति रा-क, डि वा ।
तिथि(मी) पु० स्त्री० अत-इथिन् पु० वा डीप् । पञ्चदशस
चद्रकलाक्रियाकृपासु प्रतिपदादिषु, पञ्चदशसङ्ख्यायाञ्च ।
तिथिचय पु० तिथीनां तिथ्युपलब्धित चन्द्रकलानां लयः जया
रम्भो यस्मिन् । दर्शे चमावास्यायाम् । इति० । तिथीनां नाम्ने
तिथिायो पु० तिथीन् प्रथयति खगत्या निष्पादयति प्र-
णी-किप् । चन्द्रे 'शायन्ती तिथिप्रथय' इति भट्टिः ।
तिनिङ्गीक न० तित-आर्हीभावे अनीकादयस्तेति नि० ।
चुक्ते (तेतल) उच्यते पु० । कलोमे । तिनिङ्गाम्यत्वाये स्त्री० ।
उस्य वा लले तिनिङ्गीकादयोऽयम् ।
तिन्दु पु० तिज-कु-न्दगुदादि० नि० । (तेड्) स्थाते उच्ये स्थाये
कन् (गाव) इति स्थाते उच्ये पु० स्त्री० स्त्रीले डीप् ।
तिप रवणे भा० व्याक्त० सक० नेट् । तेपते अतेपिष्ट अतिप्र ।
तिभ आर्हीभावे भा० पर० सक० सेट् । तेमति अतेमीत् ।
तिभ आर्हीकरणे दिवा० पर० सक० सेट् । तिम्यति अतेमीत् ।
तिभि पु० तिम-प्रन् । मत्स्ये, सस्ये, तद्वने मत्स्यकाये मत्स्यभेदे

च । 'अस्ति मत्स्यसिनिर्मास तयाचास्ति तिमिङ्गिलः । तिमि
ङ्गिलगिणोऽस्ति तद्विषोऽप्यस्ति लक्ष्मणे'ति रामायणम् ।
तिमिङ्गिल पु० तिमि मत्स्यं गिरति गृ-निगरणे खश्च
सम् च । मत्स्यभेदे, तं गिरति तिमिङ्गिलगिलः महासम्ये
तिमित वि० तिम-कर्त्तरि क्त । निश्चये, क्षिप्ते च (भिजे)
तिमिर न० । तिम-किरच् । अन्धकारे, नेत्ररोगभेदे च ।
तिमिष पु० तिम-इसक् । आभ्यर्कक्याम्, नाटाङ्गले च ।
तिरश्चो न वि० तिर्यक्+स्थायै ख । तिर्यग्भूते । 'गतं तिर-
श्चो न सन्सारधेरिति भावः । [तिर्यगर्थे च
तिरस् अय० तु-असृक् । अन्तर्धाने, तिरस्कारे, अवज्ञायाश्च,
तिरस्कारिणी स्त्री० तिरस्+क णिनि नि० । जवनिकायां
(परदा) 'तिरस्कारिण्यो जलदा भवन्तीति कुमारः ।
तिरस्कार पु० तिरस्+क-चञ् । अनादरे, अधिसेषे च ।
तिरीट पु० तु-ईटक् । लोप्रहणे ।
तिरोधान न० तिरस्+धा-ल्युट् । अन्तर्धाने ।
तिरोहित वि० तिरस्+धा-क्त । अन्तर्हिते, आच्छादिते च ।
तिर्यक् अय० तिरस्+अनुच किप् तिथ्यादेशः । वक्ते, निश्चये
च । पशुषु, पक्षिषु, वस्त्रगामिणि च वि० ।
तिल गतौ भा० पर० सक० सेट् । तेलति अतेलीत् ।
तिल स्नेहे ल० पर० अक० अनिट् । तिलाति अतेलीत् ।
तिल स्नेहे चुरा० उभ० सक० सेट् । तेलयति ते अतीतिलत् त
तिल पु० तिल-क । खनामख्याते वृक्षे, तत्फलमेतत् पु० ।
तिलक पु० तिल-कुन् तिल+प्रवार्यै स्वस्वे वा कन् वा । तिल
वृक्षे, अश्वभेदे, रोगभेदे, मरुचके च । सौवर्चले, मात-
लाङ्गे न० । खनामख्याते नासादौ धार्ये चन्दादिविशेषके
पु० न० । प्रधाने वि० । रघुकुलतिलक इति नाटकम् ।
तिलकट न० तिलस्य रजः तिल+कटच् । तिलानाम् चूर्णे ।
तिलकल्क पु० तिलस्य कल्कः । पिण्याके (खल) ।
तिलकालक पु० तिल इव कालकः कल्कः । देहस्ये तिला-
कारे चिक्षे, रोगभेदे च ।
तिलकिट्टन० इत० । (काट) तैलमले, पिण्याके च (खल) ।
तिलतैल न० तिलस्य स्नेहः तिल+तैलच् । तिलस्नेहे । तिल-
रसोऽयम् । [कतायां घनौ
तिलघेसु स्त्री० तिलनिर्मिता घेसुः । दानार्थं विधानेन तिल-
तिलपर्णी स्त्री० तिलस्नेहं पण्यान्यस्याः डीप् । रक्तचन्दने ।
तिलपिञ्ज पु० निष्कलकिलः तिल+पिञ्ज । निष्कलतिले
मेज । तिलमेजोऽयम् । [अजगरे सर्पभेदे ।
तिलित्स पु० तेलनं तिलिर्गतित्सं त्वरति रुद्धाया गच्छति ड ।

